

1. NEPOLAPITELNÝ KOCOUR

Jedna pražská čtvrť se jmenuje Záběhlice. Poslední neděli v červnu se tam konaly závody v běhu na koloběžkách. Mezi běžci se objevil i jakýsi nepohledný kocour. Vyběhl jako poslední a na první pohled to vypadalo, že snad ani nedoběhne. Náhle se rozběhl a začal předbíhat všechny děti. A výsledek závodu? No ano – nevzhledný kocour byl v cíli první! Jenže se zapomněl zastavit a běžel pořád dál – a možná ještě stále někde pobíhá. Policie po něm bezvysledně pátrá.

- a) Vypravujte stručně obsah úvodního textu.
 b) Napište na tabuli slova s červeně vytištěným kořenem. Pozorujte, jak se v kořeni některé hlásky mění (-běh-, -běž-, -bíh-). Najděte slovo s dvěma předponami. Vyhledejte slovo složené. Určete slovní druhy vypsanych slov.
 c) Skloňujte podstatné jméno běžec. Tvary slova napište a vyznačte koncovky.
 d) Časujte sloveso běžet v čase přítomném. Tvary napište a vyznačte koncovky.

2. Pozorujte, jakou stavbu mají slova...

tah kořen
 výtah předpona kořen
 tahač kořen příponová část
 výtahová (šachta) předpona kořen příponová část

... a jak se mění tvar slova...

výtah
 (k) výtahu
 (s) výtahem
 (pro) výtahy

Zásobník informací:

- Slova příbuzná mají společný kořen. Předpony a přípony obměňují význam slova, např.: *výtah, výtahová, tahač*.
- Tvary téhož slova mají stejný věcný význam. Koncovky mění pouze tvar slova, jeho význam se nemění, např.: *(k) výtahu, (na) výtahy, výtahem*.

3. Rozepište slova do tabulek podle zadání.

výletníci, letuška, let, odlet, letenka, výletní;
 nápis, zápis, výpisky, pisatel, dopis, přepisuje

předpona	kořen	příponová část

předpona	kořen	příponová část

a) Co dělají letušky a stevardi?

b) Povězte, ve kterém muzeu si můžeme prohlédnout různá letadla.

c) Doplněte slovo místo otazníku: vlak – nádraží; letadlo – ?

d) Co je letenka?

Zásobník informací:

Slovům, která mají společný kořen, říkáme slova **příbuzná**.Část slova před kořenem, která mění význam slova, se nazývá **předpona**.Část slova za kořenem, která mění význam slova, se nazývá **přípona**.Pomocí předpon a přípon se **tvoří slova**.Část předponová může být tvořena jednou nebo více předponami (*vy/pro/dali*).

Část příponová může být tvořena:

- jednou příponou (*ryb/ář*),
- příponou a koncovkou (*ryb/ář/em*),
- více příponami a koncovkou (*ryb/ář/sk/ý*).

Poznámka: Rozlišování přípon v příponové části není předmětem výuky na prvním stupni ZŠ.

Význam slova se změní, přidáme-li:

a) před kořen **předponu**, např.: *pra/les*;b) za kořen **příponu**, např.: *les/ník*;c) ke kořeni **předponu** i **příponu**, např.: *zá/les/ák*.Jestliže slova **skloňujeme** nebo **časujeme**, mění se pomocí koncovek pouze jejich tvar, např.: *město, města, městu, městem; lezu, lezeš, leze, lezeme*.

Věcný význam slov se při tom nemění.

4. Podle obrázku vypravujte, co se stalo ve škole Michalovi. Příhodu různě obměňujte:

- pracovní postup
- výtvarné vyjádření
- nešťastná náhoda
- úmysl ublížit

5. K daným slovesům přidejte slova, která odpovídají na otázku: **jak?**

naplnil, připravil, maloval, namácel,
 rozlil

6. K následujícím podstatným jménům přidejte slova, která odpovídají na otázku: **jaký? (jaká? jaké?)**.

čtvrtka, barvy, štětec, kelímek, voda, výkres

7. Uvedte **citoslovce**, kterými Michal mohl vyjádřit své pocity.

Předpony od-, nad-, pod-, před- a tvarově stejné předložky

1. DĚDEČEK NÁMOŘNÍK

V přístavu u pokladny stál námořní důstojník. „To je můj dědeček,“ chlubil se Martin a pyšně na něj pohlédl.

„On hledá na moři poklady?“ ptal se Tomáš. „Ne. Slouží na nákladní lodi. A z každého přístavu, kde zakotví, nám pošle pohlednici.“ Tomáš hleděl na tu uniformovanou postavu s obdivem. Námořnický stav, to je jeho sen!

a) Jaké vlastnosti by měl mít námořník? Čím byste chtěli být?

b) Slova s barevně vyznačeným kořenem rozepište na tabuli podle následujícího zadání:

předpona	kořen	příponová část (koncovka)
----------	-------	---------------------------

2. Odůvodněte pravopis a doplňte vynechaná písmena **d**, nebo **t**.
V předponách od-, nad-, před-, nad- píšeme vždy d.

voda nás na_nášela, o_počin si, těžká o_ázka, v na_životní velikosti, pře_stavila mě kamarádům, dveře se o_víraly, vrátil se na_rvalo, tkanička se pře_rhla, dříví na po_pal, po_pořila můj názor, o_květý záhon, zvolili ji pře_sedkyní, prasklé po_rubí, lekl se a na_skočil, Běta se pře_vaňuje, jablka byla na_lučená, její pře_poklad se po_vrdil, je v pře_síni

3. Utvořte předložková spojení z podstatných jmen okno, stůl, zámek a z předložek od, nad, před, pod. Mezi předložku a podstatné jméno vkládejte další slova, např.: od blízkého lesa.

4. K předložkám od, nad, pod, před přidávejte:

a) podstatná jména, např.: od hlíny, nad hlavou, pod mostem, před Honzou;
b) zájmena, např.: od něho, nad sebou, pod tím, před tebou.

Určete pád podstatných jmen po předložkách.

Nad postel (_ p.) si pověsím obrázek. Nad postelí (_ p.) visí obrázek. Schovali se pod střechu (_ p.). Pod střechou (_ p.) je půda. Stojíme před školou (_ p.). Žáci vyšli před školu (_ p.).

Zásobník informací:

V předponách od-, nad-, pod-, před- píšeme vždy d.

Předpona a kořen tvoří jedno slovo, píšeme je dohromady, např.: odchod, předjet.

V předložkách od, nad, pod, před píšeme vždy d.

Předložka je samostatné slovo. Předložky píšeme odděleně od slov, ke kterým patří, např.: ruce od těsta, nápis nad vchodem.

5. Pracujte s vyjmenovanými slovy slyšet, plynout.

a) Zapisujte slova s nimi příbuzná – utvořená pomocí předpon nebo přípon.

b) Zapisujte jiné tvary slov (časujte tato slovesa v čase přítomném).

Pište do sloupců a pozorujte, jaké i – y je v kořeni:

- ve slovech příbuzných;
- v jiných tvarech těchto slov.

6. Následující slova rozepisujte na tabuli do mřížek podle uvedených zadání. strojník, ohlas, národ, rod, hlasitý, přístrojová, úroda, hlas, nástroj, rodný, stroj, přihlásit

předpona	kořen	příponová část (koncovka)
	rod	

předpona	kořen	příponová část
	stroj	

předpona	kořen	příponová část
	hlas	

7. Napište na tabuli slova s příponami -ík, -íček, -íště, -íčka. Vyznačte kořen slov a všimněte si, jaké i/í v těchto případech píšeme. Se slovy tvořte věty.

kol, kol, sídl, bab, krab, bal, bal, voz, voz

V příponách se po obojetné souhlásce píše měkké i/í.

Předpony vz-, roz-, bez- a předložka bez

1. NEDĚLNÍ VÝLET

Výletníci vyrazili směrem na jihovýchod. Minuli nedaleké letiště, podchodem prošli pod silnicí a ocitli se mezi dvěma zahradami. Navštívili rodiště jakéhosi významného rodáka a zastavili se tam v obchodě se suvenýry. Prošli podhradím a vystoupali k hradu – tam je však čekalo zklamání. Vchod byl uzavřen. Za plechovou ohradou dělníci cosi opravovali. I tak to byl docela hezký výlet. Jedna pětičlenná rodina si spočítala, že dohromady za tu neděli nachodili sto kilometrů.

a) Vyprávějte o vašem rodinném výletě. Odhadněte, kolik kilometrů jste ujeli a kolik kilometrů jste ušli. Co zajímavého jste viděli?

b) Pracujte pouze se slovy s barevně vyznačeným kořenem: Vyberte skupiny slov, která mají stejný kořen. Kolik takových skupin jste objevili?

c) Jak nazýváme slova, která mají stejný kořen?

d) Jak se nazývá část slova před kořenem? Jak se nazývá část slova za kořenem?

e) Vyhledejte v úvodním textu 2 slova, která vznikla složením ze dvou slov.

2. Pracujte samostatně. V úvodním textu na str. 19 vyhledejte:

a) uvedená **podstatná jména** a určete jejich **rod** (případně **životnost**), **číslo** a **pád**:

(minuli nedaleké) **letiště** – rod: _____, číslo: _____, pád: _____

(mezi dvěma) **zahrady** – rod: _____, číslo: _____, pád: _____

(vystoupali k) **hradu** – rod: _____, číslo: _____, pád: _____

b) uvedená **slovesa** a určete jejich **osobu**, **číslo** a **čas**:

(výletníci) **vyrázili** – osoba: _____, číslo: _____, čas: _____

(zklamání) **čekalo** – osoba: _____, číslo: _____, čas: _____

c) 2 slova, která obsahují kořen a předponu;

d) 2 slova, která obsahují kořen a příponovou část;

e) 1 slovo, které obsahuje kořen, předponu a příponovou část.

Zásobník informací:

Přípony a předpony obměňují věcný význam slova:

• **předpony**, např.: **rod** – ná/rod, rodiče – pra/rodiče, let – vý/let

• **přípony**, např.: **rod** – rod/ina, výlet – výlet/ní

Slovo může mít i několik předpon a několik přípon, např.: **ne/vy/letí**, **rychl/ost/ní**.

Koncovky věcný význam slova **nemění**, např.: **vosa**, **vosy**, **vose**, **vosu**, **vosu**.

3. Vyhledejte v Pravidlech českého pravopisu několik slov s předponou **roz-**, **bez-** a **vz-**. Napište je do tří sloupců.

roz-

rozsadit

rozlámat

V předponách **vz-**, **roz-**, **bez-** píšeme vždy **z**.

bez-

bezstarostný

bezpečnostní

vz-

vzplát

vzklíčit

4. Do neúplných slov doplňte **s**, nebo **z**.

a) v_budím Honzu, ro_pustila si vlasy, už v_taňte, v_dálila se, jsou v_bepečí, vypadala be_starostně, zájem o tábory ro_te, hledání bylo be_výsledné, voda se v_ákla, be_motorový letoun, v_dušný pokoj, tropické ro_tliny, ro_stříhejte čtvrtku, pořád v_dychá, be_platná linka

b) ro_zlobila se, ro_nička je žába, světla se ro_svítila, v_toupili do pokoje, ro_mysli si to, be_ohledná řidička, konečně se v_chopil, v_pomínali na léto, bylo úplné be_větrí, napsal mi v_kaz, be_edujeme s pamětníky

Zásobník informací:

V **předponách vz-**, **roz-**, **bez-** píšeme vždy **z**, např.: **vzletět**, **rozpustit**, **bezpečí**.
Předpona a kořen tvoří jedno slovo, píšeme je dohromady.

V **předložce bez** píšeme vždy **z**, např.: **bez řeči**.

Předložka je samostatné slovo. Píšeme ji odděleně od slova, ke kterému patří.

Předpony ob-, v-, vy-/vý-

1. JSI Z MĚSTA?

Každé **město** má **náměstí**. Každé **velkoměsto** má několik druhů **městské** dopravy. V Praze můžete jezdit metrem, tramvají i autobusem a v některých čtvrtích či na **předměstí** také vlakem nebo trolejbusem. V některých **městech** jezdí pouze autobusy. Pokud ovšem jezdíš raději na kole, je to zdravější – ale spoň v **příměstských** oblastech.

a) **Vysvětlíte, proč musíte mít při jízdě na kole helmu. Jak bývá označena cyklostezka? Proč by měl člověk sportovat?**

b) **Vypište na tabuli slova s kořenem -měst- a rozdělte je do sloupců: tvary slova město slova příbuzná se slovem město**

c) **Rozhodněte: Různé tvary téhož slova (mají – nemají) stejný význam.**

Koncovky (mění – nemění) význam slov.

Předponami a příponami se význam slov (mění – nemění), např.: městský, předměstí.

2. **Uvádějte slova s kořenem -hrad-. Využijte předpony o-, za-, pře- a přípony -ba-, -ní, -iště. Slova užitě ve větách.**

3. **S danými slovy tvořte slovní spojení (např.: sluchový vjem). Odůvodněte pravopis slov, např.: Ve slově objel je předpona ob- a kořen začíná je-.**

(ob)jel, (v)jela, (ob)jezd, (v)jezd, (ob)jednal, (ob)jednávka, (v)jem, (ob)jem, (ob)jev, (ob)jemný, (ob)jevitel, (ob)jednaný, (v)jedeme, (ob)jetí, (ob)jevný

Pozor na slova s kořeny **-obět-** (**obětuje**); **-oběd-** (**obědvá**);

-pět- (**napětí**, **vypětí**, **rozpětí**, **sepětí**); **-věd-** (**vědec**, **vědění**).

Ve skupině pě píšeme vždy ě.

4. **Společně napište na tabuli 6 slov se skupinou bě a 6 slov se skupinou vě.**

5. **Do neúplných slov doplňte y/ý, nebo í/í a pravopis odůvodněte.**

a) v_děla nás, jede v_tahem, naši v_těží, v_lov rybníka, v_borný v_kon, správný v_počet, v_nález knihtisku, zapíchl v_dle, v_skočila na stůl, židle se v_klaly, v_letí z hnízda, Adam v_hrál, v_tali nás, není to vaše v_na, v_sadili stromky

b) nůž a v_dlička, v_mažte formu, rodinná v_lka, oční v_čka, v_kládá nesmysly, v_sypal mouku, obraz v_sí, v_noste nákup z auta, v_klonila se z okýnka, v_la tančí, byla v_čerpaná, v_čisti si boty, v_stupuje z autobusu

6. Přečtěte si ještě jednou úvodní text na str. 21.

- Představte si náměstí, které znáte. Jmenujte významné budovy a objekty, které se na něm nacházejí. Povězte nebo vyhledejte, jak se toto náměstí jmenuje a kde ho najdeme.
- Vysvětlete, co je předměstí.
- Vyhledejte na internetu, kde se můžete v Praze svést lanovkou.
- Tvořte slovní spojení se slovy: městský, městská, městské.

7. Doplněte **i/í**, nebo **y/ý**. Cvičení a) napište podle diktátu.

- zb_tek polévky, žlutá s_ra, má rád s_r, hb_té ruce, ještě nezam_kej, zabl_sknutí na obzoru, mal_nová šťáva, jaz_ček vah, pl_tvá jídlem, s_korka modřinka, voňavé m_dlo, kl_č od vrat, bolestivé pol_kání
- m_ší díra, um_té auto, potrav_nářský prům_sl, ob_čej je zv_k, v_sypaná hl_na, p_tlík na tělocv_k, pol_bili se, v_dra říční, domácí zv_řata, křeč v l_tku, s_t' proti hm_zu, nep_ju l_monády, sojčí p_rko, procházka na V_šehrad, zav_tal k nám

1. ZÁBAVNÍ STRÝCOVÉ

Tomáš má čtyři strýce. Za strýcem lesníkem chodí do lesa. Ten bydlí v hájovně pod březovým hájem. Strýc Josef je rybář. Často bere Tomáše k rybníku a vykládá mu všelijaké zajímavosti o rybách. Strýc z Prahy je stavitel. Jednou provedl Tomáše po stavbě továrny. Se čtvrtým strýcem si Tomáš rád povídá o zvířatech. Některým jeho slovům však nerozumí. Strýc Ján je totiž Slovák.

- Které povolání se vám líbí? Povězte proč. Která povolání vykonávají Tomášovi strýcové? Jaké povolání může mít strýc, který umí vyprávět o zvířatech?

b) Pozorujte slova s kořenem **-les-**. Napište podobný přehled slov s kořenem **-stav-**.

Měníme tvar slova: (různé tvary téhož slova)		Mění se význam slov: pomocí předpon nebo přípon skládáním (slova složená) (slova příbuzná)	
les	les/y	les/iček	leso/park
les/a	les/ů	les/nický	leso/step
les/u	les/ům	za/les/nit	
les	les/y	po/les/í	
les/e!	les/y!	pra/les	
o les/e	o les/ích	zá/les/ák	
les/em	les/y		

2. Doplněte přehled slovy se stejným kořenem.

Měníme tvar slova:
(různé tvary téhož slova)
stůl čtu

Mění se význam slov:
pomocí předpon nebo přípon skládáním (slova složená)
(slova příbuzná)
plynárna plynojem

3. Některé předpony jsou tvarově stejné jako předložky. Rozhodněte, kdy jde o **předponu** a kdy o **předložku**. Povězte, jak je píšeme. Mezi předložku a slovo, k němuž patří, vložte alespoň jedno slovo, např.: **za školou** – **za novou školou**.

(na)piš, (nad)pis, (mimo)cestu, (na)botě, (pro)míchat, (o)hlédla se, (o)vlku, (před)stavit, (nad)hlavou, (od)pověz, (do)vesnice, (do)končit, (před)domem, (proti)divadlu, (pod)hrabat, (pro)hlédnout, (od)ložit, (v)lese, (s)lezla, (po)cestě, (s)kamarády, (v)jezd

Část cvičení napište podle diktátu.

4. Napište na tabuli daná slova a pracujte podle zadání a) až c).

a) Vyznačte koncovky.

jaro	město	vidím	bohatá
jara	města	vidíš	bohaté
(o) jaru	městech	vidí	bohatou
jarem	městy	vidíte	bohatými

b) Doplněte náležité koncovky.

o našem strýc_	vítej, jar_	do divoké řek_
jelen se Smolíčk_	já nekřič_	my posiluj_
o malém kúzlet_	Maruška píš_	šel na zahrad_

c) Napište slova příbuzná se slovy:

byt	výr	smyk
myš	zvyk	syn
plyn	pyl	sýr

5. Doplněte vynechaná písmena do předpon **vz-**, **roz-**, **bez-**, **od-**, **nad-**, **pod-**, **před-**.

a) roj ro_zuřených včel, na_cházející sezóna, světla se ro_svítila, je úplně be_mocný, v_pamatujte se, protiskluzová po_ložka, o_jeli na hory, be_starostné období, v_nášel se nad zemí, ro_trhla si kalhoty, v_pomněl si na nás, byli v be_pečí, pře_cházejte nehadám, o_klopila víko

b) promluvil pře_seda, tmavý po_chod, o_počin si, ro_prchli se do všech stran, ro_sypala čočku, vypadali be_radně, o_vezli o_padky, pře_vedli novou kolekci, pře_stavila se nám, plot se skoro ro_padl, o_pálila míč, policejní o_dělení, holubi v_létli, téměř na_lidský výkon, o_daný přítel

Adresa

Babičce určitě nikdo z vás neříká paní babičko. Přesto však budete muset slovo PANÍ použít, budete-li posílat babičce dopis nebo pohlednici. Tím nechceme říct, že byste měli napsat oslovení „Milá paní babičko“ – to jistě ne!

Dopis ani pohlednici však nemůžete odeslat bez adresy – a do adresy slovo PANÍ nezbytně patří. Tedy pokud píšete babičce, tetě nebo jiné paní. Budete-li psát strýcovi nebo dědečkovi, bude lepší napsat PAN.

Posíláte-li z výletu pohled spolužačce, nehodí se ovšem ani PAN, ani PANÍ. Napíšete asi KAMARÁDKA. Kdo však napíše SLEČNA, rozhodně tím nic nezkaží.

Na další řádek pak napíšete úplné a nezkomolené jméno a příjmení adresáta či adresátky. Potom následuje název ulice a číslo domu. Nezbytnou součástí adresy je také poštovní směrovací číslo (zkráceně PSČ) a název místa (obce, města) bydliště.

Procvičujte se ve vyjadřování.

1. Napište **adresu** vymyšleného strýce (jmenuje se Václav Bradáč; bydlí v Řehořově, Nerudova ul. č. 93; PSČ nevíme, poradte si sami). Pak napište **pohlednici z prázdnin** rodičům (napište pozdrav i adresu). Pohlednici si můžete vyrobit: Vystřihněte ji ze čtvrtky, místo pro adresu nalinkujte.
2. Pokud píšete dopis, nzapomenejte, že v levém horním rohu obálky by měla být zpáteční adresa odesílatele. (Na pohlednici se zpáteční adresa nepíše.) Napište svou adresu včetně PSČ.
3. Povězte, kdo je **adresát**. Kdo je **odesílatel**?
4. Prohlédněte si a společně vyplňte:
a) podací lístek na odeslání balíku nebo doporučeného dopisu;
b) poštovní poukázku na odeslání peněz.
5. Zajděte se **podívat na poštu**.
Přečtěte si informační tabule a potom povězte, které služby zajišťují úřednice a úředníci u jednotlivých přepážek.
6. Které rychlejší způsoby podávání zpráv (informací) se dnes používají?

1. ZBYTEČNĚ BYL BIT

„My ted' máme dva byty!“ chlubil se Michal.

„To je toho! My máme doma miliardy bitů!“

„Nesmysl! Tolik bytů nemá nikdo.“

„Byťú ne. Ale bitú ano. Máme jich miliardy v počítači.“

„Za takovýhle vtip bys mohl být bit!“

„Leda až odpoledne,“ odbyl ho vtipálek.

A vtom odbilo dvanáct.

- a) Kolik času trávíte u počítače nebo u mobilu? Kde máte přístup k počítači? K čemu počítač a mobil využíváte?
- b) Najděte slova, která se v psané podobě liší pouze **i – y**. Stačí vyslovit samotné slovo k tomu, abyste věděli, jak ho správně napsat? Vysvětlíte svou odpověď.
- c) Uveďte slovo podobného významu jako sloveso **bít**. Jak nazýváme slova stejného nebo podobného významu?

2. Odůvodněte pravopis **i/í** – **y/ý** a doplňte je.

- a) Chci b_t řidičkou tramvaje. Ani zvíře se nesmí b_t! V zahraničí nab_l zkušenosti. Jakub si nab_l mobil. Nab_té vědomosti je třeba si opakovat, ab_chom je nezapomněli. Ty jsi ten úkol ale odb_la!
- b) Na věži odb_la půlnoc. Odb_vat práci se většinou nevyplácí. Do naší třídy přib_l nový žák. Pan školník nám přib_l do třídy poličku. Vezmu si ten b_lý svetr. B_ložravci se živí b_linami.

3. Pozorujte rozdíl mezi slovy, která stejně znějí, ale mají různý význam a jinak se píšou. Užijte je ve větách.

být – bít	(veselá – nebudu nikoho)
nabýt – nabít	(si baterii – majetek)
přibýt – přibít	(na váze – obraz na zeď)
odbýt – odbít	(zákazníka – na hodinách)
zbýt – zbit	(chtěli ho – trochu brambor mohlo ještě)
bydlo – bidlo	(k prohledávání dna rybníka – náš dům je naše)

4. Určete slovní druhy. Označujte je čísly a pojmenovávejte je celými názvy.

být, dobytek, nábytek, obyčej, bystrý, bylina, kobyla, býk, zbytek, obydlí,
obyčejný, bystře, obyčejně

5. Odůvodněte pravopis a vynechaná písmena doplňte.

- a) pasoucí se b_k, mladá kob_lka, nedob_tný hrad, výhodná nab_dka, b_valé b_dlišť, b_lá paní, dob_tčí farma, malý zb_tek pomazánky, zb_tčná ztráta, úb_tek vody, orloj právě odb_jí, b_t s balkónem, babka b_linářka, přib_slavský rodák, Zb_ňkovy boty, ob_vatelstvo Nového B_džova, stál jako přib_tý, ub_vající čas, nový nab_tek
- b) ro_sáhlé louky, be_ tašky, po_ dubem, ro_stříhané noviny, na_bytečná spotřeba, právní o_dělení, be_starostný člověk, be_zubé miminko, ro_tomilá kob_lka, pře_stavatel státu, ro_svícená lampa, na_zemní části b_lin, ro_zlobený soused, pře_vučováním, be_ tebe

6. Odůvodněte pravopis a napište podle diktátu.

Chtěl b_ch b_t letcem nebo kovbojem. Jako kovboj b_ch se staral o dob_tek. B_dlel b_ch v b_tě na farmě a pracoval b_ch tam. Měl b_ch svou kob_lu a zkrotil b_ch b_ka. Sb_ral b_ch léčivé b_liny a vše potřebné b_ch si vypěstoval.

7. NEOBYČEJNÁ RODINA

Kamarád Zb_ňek Starý b_dlí v Novém B_džově. To b_ ještě neb_lo tak divné. Ale jeho maminka se za svobodna jmenovala Nová a b_la ob_vatelkou Staré Boleslavi. Zdá se vám to snad málo neob_čejné? Tak tedy ještě zb_vá dodat, že Zb_ňkova teta Černá má b_dlišť v Bílině, která ovšem nemá nic společného s bylinou. To b_ snad b_lo všechno. Vlastně ne! Ještě b_ch měl dodat, že Zb_ňkův strýc, pan Koníček jezdí na letní b_t do Kob_lí.

- a) Jak si vybíráte přátele? Umíte být dobrými přáteli?
b) Znáte přísloví o tom, kdy poznáš přítele? Řekněte ho.
c) V úvodním textu doplňte vynechaná písmena a pravopis odůvodněte.

Zásobník informací:

Slovům, která mají společný kořen, říkáme slova příbuzná, např.: město, městský, náměstí, předměstí.

Společná část těchto slov se nazývá kořen, např.: vysypaný, nasypala.

Část slova před kořenem se nazývá předpona, např.: odlet, výlet.

Přípona / příponová část stojí za kořenem slova, např.: letiště, letový.

8. Pište na tabuli slova příbuzná s vyjmenovanými slovy po b:

být	bystrý	kobyla
bylina	obyčej	býk

9. V následujících slovech vyměňte předpony za: u-/ú-, při-/pří-, pře-, z-. Všechna slova užíjte ve větách.

nábytek, zbývat

10. Odůvodněte pravopis, doplňte vynechaná i/í – y/ý a s některými slovními spojeními utvořte věty.

a) pohádková b_tost, b_tové družstvo, b_lé plátno, dob_vatelé města, neodb_tný prodavač, b_tva na Vítkově, b_vala trenérkou, to je b_da, místní ob_vatelé, pěna z b_lků, staré ob_čej, léčivé b_linky, starob_ly obraz, B_střice nad Pernštejnem, roste tu jen b_lí, hrajeme vyb_jenou

b) zralé ob_lí, nab_la si telefon, dob_té území, odb_jí sedm hodin, nab_té zkušenosti, obuvník přib_l podrážku, nenechal se odb_t, právě odb_la pátá, pálí ji dobré b_dlo, dlouhé b_dlo, skála Kob_lí hlava

11. Slova z nabídky doplňte vhodně do neúplných větných celků.

a) Papoušek seděl na _____. Kdyby _____ Bavorov, co jsou Vodňany... Sbíráte léčivé _____? Vody v řece _____. Kočí práskl _____ a _____ zabrala. V horské _____ žijí pstruzi. Pálí ho dobré _____. Bydlíme v třípokojevém _____.

b) V pokoji visí _____ hodiny. Právě _____ čtvrtá hodina. Nepřátelé _____ hrad. Klárka _____ úklid, aby si mohla hrát. Nad postel jsem si _____ plakát. Lehce _____, lehce _____.

Nabídka slov: nabyt, bidýlku, bičem, dobyli, byliny, pozbyl, bystřině, bydlo, ubylo, kobylka, bicí, bytě, odbila, přibil, odbyla, byl

- Ve cvičení a) vyhledejte název písničky a zazpívejte ji.
- Společně vysvětlíte: Lehce nabyt, lehce pozbyl.

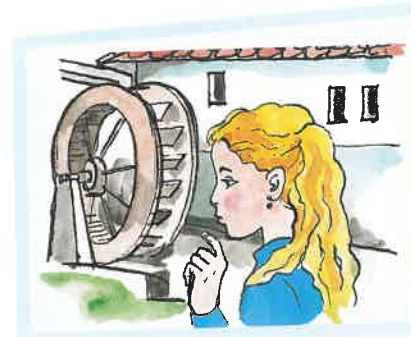
12. K podstatným jménům z vyjmenovaných slov po b přidejte vhodná přídavná jména a slovní spojení napište.

13. Doplňte vynechaná i/í, nebo y/ý. Které z následujících slov je vícevýznamové? Utvořte s ním 2 věty, v nichž bude mít různý význam. (Nápověda: 1. rychlý, rychle se pohybující; 2. důvtipný, nadaný.)

b_lek, kob_la, b_ložravec, b_strý, nab_tek, dob_tek, b_tevní, zb_tek, ob_vatelka, sb_ječka, b_cí

1. PŘÍPAD MLÝNA U KOLÍNA

L_da b_dlí ve vsi nedaleko ml_na. Už se v něm dávno nedá ml_t. Neb_dlí tam už ani ml_nář. Nový majitel udělal z ml_na hotel. Zavedl tam elektřinu i pl_n. Celý dům se teď bl_ská novotou. Kolem ml_na l_ně a tiše pl_ne řeka, ml_nské kolo už dávno nekla-pe. Kdysi b_valo jeho klapání sl_šet až do vedlejší obce. Ale od té doby upl_nulo už hodně let a L_da ten zvuk nikdy nesl_šela.

a) Co pohánělo mlýny, které měly mlýnské kolo? Čím byly poháněny mlýny v kra-jích, kde je větrno? Co pohání současné mlýny?

b) Říkejte vyjmenovaná slova po l (po b). Neúplná slova v úvodním textu doplňte a pravopis odůvodněte.

c) Doplněná slova zapisujte na tabuli do tří sloupců:

- různé tvary vyjmenovaných slov
- slova příbuzná s vyjmenovanými slovy
- slova s i/í po l v kořeni

Mezi vypsanými slovy vyhledejte a vyznačte to, které má pouze kořen.

d) Zahrajte si: Žák/yně A řekne vyjmenované slovo po l. Ostatní jsou rozděleni do několika skupin a doplňují k vyjmenovanému slovu slova příbuzná. Žák/yně A zaznamenává na tabuli úspěšnost jednotlivých skupin. V zadávání dalšího vyjmeno-vaného slova pokračuje žák/yně ze skupiny, která byla nejúspěšnější.

2. Doplňte i/í a y/ý. Pravopis odůvodněte.

dobře sl_šet, moderní ml_n, rosa se bl_ská, čas pl_ne, pl_nový hořák, l_tostivé vzl_kání, poraněné l_tko, l_pové l_ko, hořký pel_něk, pl_šový medvěd, pl_tvání se nevyplácí, l_dový tanec, zal_žujeme si, upl_nulo pár let, sl_mák nemá ul_tu, ve stínu l_py, l_že l_zátka, ohrnutý l_mec, l_skové oříšky, potřebuje kl_d

3. Napište na tabuli časování slovesa mlít v čase přítomném a v čase budoucím. Pozorujte kořen slova.

Níže uvedené věty přeformulujte, např.: Katka v jednom kuse mluví.

Katka v jednom kuse mele pusou. Nemel pořád! Kdo dřív přijde, ten dřív mele. Mele páté přes deváté. Filip sebou v lavici pořád mele. Nesmíš tu básničku tak mlít!

Ve slově mlít píšeme í → nepatří do vyjmenovaných ani s nimi příbuzných slov.

4. Vyberte z řady vyjmenovaných slov po l:

- 1 podstatné jméno a skloňujte ho v čísle jednotném i množném;
- 1 sloveso a časujte ho v čase přítomném, v čísle jednotném i množném;
- slovo opačného významu k slovu šetřit.

5. Napište na tabuli slova příbuzná s vyjmenovanými slovy po l a podle stavby je zařaďte do dvou sloupců.

kořen | příponová část (koncovka) | předpona/y | kořen | příponová část (koncovka)

V kořeni příbuzných slov se mohou měnit některé hlásky, např.:

mlýn – mlynář, myslet – přemýšlet, lýko – lýčený.

6. Napište přídavná jména příbuzná s vyjmenovanými slovy po l, např.: nedoslýchavý. Kdo napíše za jednu minutu nejvíc takových slov?

7. Napište podle diktátu.

pl_nulá jízda, na l_skovém keři, l_žarský svah, nel_zej sních, malá l_sinka, ml_nské kameny, cihlářská hl_na, bl_skavé prsteny, l_pová alej, brouk l_kožrout, Terežka se rozvzl_kala, L_sá nad Labem, v l_stopadu, košatá l_pa, je l_tostivá

8. JAK SBÍRAT ZNÁMKY

Známky na rozdíl od hub můžeš sbírat i v zimě. Nehledáš je ovšem v lese. Ke sběru známek nepotřebuješ košík ani nůž. Musíš mít hlavně trpělivost a lupu. Tou se podíváš známce na zoubky. Jsou-li špatné, nechodíš ovšem se známkou k zubaři. Známkou z obálky odlepiš jednoduše. Odstrihneš kousek a ponoříš do vody. Známkou nemusíš učit plavat. Odlepenou známku vyjmeš z vody. Položíš ji na bílý papír rubem nahoru a čekáš, až oschne. Nenatíráš ji opalovacím krémem.

a) Co bývá vyobrazeno na známkách? Sbíráte-li známky, vyprávějte o své sbírce.

b) Jak se říká člověku, který něco sbírá? (sběrák – sběrač – sbírkař – sběratel – sběrna)

c) Vyhledejte v textu všechny tvary slova známka a určete jejich číslo a pád.

d) Vypište na tabuli slova s kořenem:

-hled-, -koš-, -dív-, -chod-, -stříh-, -lep- (2 slova).

Vyznačte v nich předponu a příponovou část, případně jen koncovku.

9. Slova z nabídky doplňte do neúplných větných celků.

Na potoce klope _____ na časy. Široká řeka líně _____. Malá Lucinka _____, protože ztratila svého _____ míšu. Přejeme vám _____ let. Tys svůj _____ nesplnil! Na podzim je _____ krásně zbarvené. Naši sousedé mají _____ kuřat. Měsíc _____ byl sychravý. U vrátek vysadil Martin _____.

Nabídka slov: kl_dný, ml_n, bl_ská se, l_stí, pl_ne, l_stopad, l_heň, pl_šového, vzl_ká, sl_b, l_sku

10. Určete slovní druhy. Označujte je čísly a pojmenovávají je celými názvy.

slyšet, mlýn, blýskat se, polykat, plynout, plýtvat, lýtko, lýko, lyže, lysý,

vzlykat, plyš, pelyněk

- a) K podstatným jménům přidejte vhodná přídavná jména, např.: **starý mlýn**.
 b) K slovesům přidejte vhodná příslovce, např.: **špatně slyšet**.
 c) Uveďte podstatná jména utvořená ze sloves, např.: **slyšet – slyšení**.
 d) Uveďte přídavná jména utvořená z podstatných jmen, např.: **mlýn – mlýnský**.

11. Napište vypravování, v němž užijete co nejvíc vyjmenovaných a s nimi příbuzných slov po **l**.

12. Napište podle diktátu.

Jeníček se zal_kal pláčem. Ema si poranila l_tko. Ota je dobrý l_žař. L_bové maso je lepší než tučné. V dálce spl_nul obzor s oblohou. Obrat'te l_st. Při nemoci jsem nemohla pol_kat. Nebud' l_ný. Klaun má b_le nal_čený obl_čej. Nab_dněte si l_skové oříšky.

- a) Vysvětlete, co je **obzor**.
 b) Řekněte jinak: **zalykal se pláčem**,
splynul s oblohou,
obrat'te list,
nalíčený obličej.
 c) Užijte ve větách tvary sloves: **nebud'** (nebude); **nebud'** (nebudí).

13. Doplněte vynechaná písmena do předpon a společně odůvodňujte pravopis. U slov začínajících **ob-** doplňte vhodně **-je-**, nebo **-ě-**.

Jed'te na kruhový ob__zd. Pátrání bylo be__výsledné. Přišel ob__mný balík. Vědci učinili zajímavý ob__v. Kdy půjdeš na ob__d? Nad polem se ob__vilo be__motorové letadlo. Styl jeho jízdy je nebe__pečný. David koupil ro__stříkovač na zavlažování zahrádky. Znenadání se tu ob__vil. Pakobylka je be__křídlý hmyz. Ob__hnu hřiště.

Ze cv. 12 a 13 vyberte vlastní jména osob a seřaďte je podle abecedy.

14. Doplněte vynechaná **i/i** – **y/ý** a pravopis odůvodněte.
 cítí l_tost, čas pl_ne jako voda, l_pové l_sty, nepl_tvej jídlem, bl_ží se večer,
 l_dé se sb_hají, nebezpečné kl_ště, l_že zmrzl_nu, hračky z pl_še, l_čka jako
 jabl_čka

1. SKAUT VYPRÁVÍ

Nem_sli si, že na tábor si můžeš vzít um_vadlo! Na kraji m_tiny máme um_várnu se studenou vodou. M_skauti jsme otužili, nám to nevadí. M_dlo ovšem musíš m_t vlastní. U nás nikdo při m_tí nevolá: „Půjč m_nam_dlit.“ Stany nezam_káme, m_nekrademe. Jsme-li m_mo tábor, zůstane tam samozřejmě hl_dka. A té by neproklouzla ani m_š, to si piš!

- a) Byli jste na letním táboře? Popište stanový tábor.
 b) Říkejte vyjmenovaná slova po **m**.
 c) V úvodním textu doplňte vynechaná písmena a jejich pravopis odůvodněte.
 d) **Zahrajte si:** Žák/yně A řekne vyjmenované slovo po **m**. Ostatní jsou rozděleni do několika skupin a doplňují k vyjmenovanému slovu slova příbuzná. Žák/yně A zaznamenává na tabuli úspěšnost jednotlivých skupin. V zadávání dalšího vyjmenovaného slova pokračuje žák/yně ze skupiny, která byla nejúspěšnější.
 e) Utvořte věty s danými slovy.
mýt (čistit vodou) – **mít** (něco vlastnit)
my (všichni) – **mi** (mně)
 U slov, která stejně nebo podobně znějí, musíme blíž určit jejich význam, abychom věděli, jak je máme správně napsat.

2. Odůvodněte pravopis a doplňte vynechaná **i/i** – **y/ý**.

- a) Po m_tině pob_hala m_š, pomaloučku lezl hlem_žd' a ve vzduchu poletoval hm_z. M_slím, že se m_líš. Nachom_tl jsem se k tomu, když auto dostalo sm_k. Pepovi se povedlo oheň rozdm_chat.
 b) To je od tebe m_lé! M_ jsme dveře určitě zam_kali! Em_lko, už ses m_la? Litom_šl leží ve východních Čechách. Co může um_t m_čka? Hod' m_m_č! Co si usm_slí, to udělá. Zapomněl na km_n.
 c) kníže Přem_sl, b_lé chm_ří, půjdeme tam i m_, dobrá m_ra, m_stnost se nedá zam_kat, past na m_ši, neodem_kej ještě, um_j um_vadlo, zm_lil jsem se, dráha sm_ku, krtek je hm_zožravec, m_cí l_nka, malý m_ček, nechom_tej se tu, m_ši ocásek, m_rná zima

3. K vyjmenovanému slovu **mýt** přidejte předpony: **s-**, **u-**, **do-**, **vy-**, **o-**. Vzniklá slovesa vhodně spojte s podstatnými jmény: **jablka**, **nádobí**, **špinu**, **podlahu**, **láhev**.

4. Určete slovní druhy. Označujte je čísly a pojmenovávají je celými názvy.

my, mýt, myslet, mýlit se, myš, hmyz, hlemýžď, mýtit, zamykat, smýkat,
 chmýří, Litomyšl

Popis osoby

UMÍTE POZOROVAT?

Starší, asi sedmdesátiletý muž nevysoké postavy se při chůzi opíral o dřevěnou hůl s bodcem. Sukovice dělala čest svému jménu třemi náznaky suků těsně pod rukojetí.

Na nohou měl stařík černé, vydatně obnošené šněrovací boty. Šedé vybledlé kalhoty bez opasku, zavěšené na širokých šlích, plandaly kolem jeho vyhublých boků. Také kostkovaná flanelová košile mu byla u krku příliš velká.

Výraz obličeje byl převážně skryt v hustém porostu šedivého plnovousu. Jen malý plochý nos a úzké modré oči nepokrytě trčely do světa. Oč bohatší byl mužův plnovous, o to chudší měl porost hlavy. Prošedivělé vlasy vlály jen vzadu a po stranách kolem vysoké čelní pleše.

Takto popisuje člověka spisovatel ve svém literárním díle. Literární popis osoby se liší od popisu odborného nebo policejního.

Procvičujte se ve vyjadřování.

1. Pracujte podle zadání a) až d):

a) Představte si, že jste byli svědky nějakého trestného činu.

Vášim úkolem je výstižně popsat pachatele z obrázku.

b) Ověřte si, kolik registračních značek projíždějících aut jste si schopni zapamatovat.

c) Odhadujte vzdálenosti: 10 m, 50 m, 100 m.

d) Pozorujte běžícího spolužáka a povězte, čeho jste si stačili všimnout.

2. Přepište popis osoby z úvodního textu tak, aby byl stručný, ale výstižný.

3. Popište svou oblíbenou postavu z literatury nebo z filmu tak, aby si ji ostatní dokázali co nejlépe představit. Můžete vybírat z nabídky:

- postava – vysoká, štíhlá, zavalitá, pružná, atletická
- obličej – oválný, hranatý, s výraznými rysy, usměvavý
- vlasy – krátké, vlnité, kaštanově hnědé, světlé, lesklé, husté
- šaty – čisté, upravené, moderní, výstřední, v křiklavých barvách

Můžete také užít přirovnání nebo ustálené obraty, např.:

oči jako pomněnky, chodí tiše a pružně jako kočka, nos jako knoflík, zdvižený nos, orlí nos, vlasy jako hřebíky, zvonivý smích, vlasy jako uhel, milé jednání, upracované ruce.

Vyhýbejte se častému opakování sloves má a je.

Čím vás popisovaná (literární nebo filmová) postava upoutala?

5. Slova z nabídky doplňte do neúplných větných celků.

_____ čaj je hořký. Kočka _____ svou misku. V pokoji máme staré _____ hodiny. V sedmé třídě pojedeme na _____ výcvik. Počítej _____! Kterou pohádkovou _____ máš nejraději? Po rychlém běhu mě bolela _____. Mám prý zdravé _____. V sousední ulici je _____ dům. Za dveřmi se ozýval sotva _____ hlas. Rozbil se nám _____, nemůžeme _____ kávu.

Nabídka slov: b_cí, b_tost, pl_ce, l_tka, sl_šitelný, hb_tě, pel_ňkový, uml_t, neob_dlený, vyl_zala, l_žářský, ml_nek

a) Které suroviny můžeme mlít na mlýnku, když připravujeme jídlo? Co v kuchyni strouháme?

b) Jmenujte 5 pohádkových bytostí.

c) Co bývá hořké, co sladké a co kyselé?

6. Slovo **omyl** užit ve větách jednou jako **podstatné jméno** a jednou jako **sloveso**.7. Napište souvislé vypravování, v němž užijete co nejvíc vyjmenovaných a s nimi příbuzných slov po **m**.

8. V následujících slovech vyznačte kořen.

smýkat, smýčít, vysmýčila, smyk, smyčec, smyčka

Všimněte si, že v kořeni některých slov se mění **y → y, k → č**. Slova užit ve větách.

9. Do neúplných vět doplňte slova z nabídky.

Mezi česká knížata patří i _____. Oráč. Kovář _____ oheň velkým měchem. _____ nikomu! Věta je napsaná nebo vyslovená _____. Ovoce jezte pouze dobře _____. Zítra budeme _____ okna. Kolem oken vlaku se _____ stromy. Na mýtině zasvítla svými okny _____. Štěpán je _____ kluk. Horolezci přenocovali v _____. Budu _____ nové horské kolo.

Nabídka slov: m_šlenka, m_haly, neodem_kej, m_slivna, om_té, průsm_ku, mýt, rozdm_chává, Přem_sl, m_lý, mít

a) Určete **osobu, číslo a čas** sloves: **patříme, zasvítlo, budeš jíst**.

b) Ze cv. 9 vyberte náležitá **podstatná jména**:

- podstatné jméno r. mužského životného, č. mn., 1. pád
- podstatné jméno r. středního, č. mn., 2. pád

c) K **přídavným jménům** doplňte slova, která jsou z těchto **přídavných jmen** utvořena a odpovídají na otázku: **jak?**

dobrý – dobře, rychlý – ..., slavnostní – ..., vyslovený – ..., milý – ..., nový – ..., český – ...

Procvičování

1. MÝVAL

„Dej m_ to vajíčko, když ho nechceš!“ loudila Adéla a Sára se divila nač.

„M_ máme doma m_vala,“ řekla Adéla.

„Nevym_šlej si! U nás v zoo m_vali m_valy, ale doma je obvykle nikdo m_t nemůže.“

„M_ ho máme jen na týden. Naše maminka je zvěrolékařka. Řekla, že m_val zbaští všechno.“

„A proč se vůbec jmenuje m_val?“

„Protože on všechno hned om_vá vodou. Včera jsem mu dala kousek m_dla a um_val ho tak dlouho, až se mu rozpustilo!“

a) Kdo v zoo pečuje o zvířata?

b) Zjistěte na internetu, jak přišel ke svému jménu **medvěd**.

c) Vyhledejte v úvodním textu slovo složené. Z kterých slov vzniklo?

d) Vypište na tabuli z úvodního textu slova příbuzná s vyjmenovanými slovy po **m** a vyznačte v nich kořen, předponu/y a příponovou část.

předpona/y kořen příponová část (koncovka)

Pozorujte, že v některých slovech dochází ke změně hlásek v kořeni slova, např.: **mysl/et** – **nevy/mýšl/ej**.

2. Odůvodňujte pravopis **mi** – **my** a doplňte **i**, nebo **y**.

a) M_ jsme tam byli včas. V sedm hodin m_ zazvonil budík. Budeš m_ chybět. Chtěli, abychom přišli i m_. M_ si poradíme. Poradíš m_? Tereška m_ přišla naproti. Teta si přála, abychom jí přišli naproti m_. M_ se máme dobře. Zůstalo m_ to v paměti. M_ vás rádi vidíme.

b) Chtěl m_ napsat, ale ztratil prý adresu. Koupila m_ jízdenku. M_ se nebojíme. Je m_ zima. Řekl, že právě m_ máme počkat. Dáš m_ kousek? M_ ještě nevíme, kde budeme bydlet. Sestřička m_ píchla injekci.

3. Do neúplných větných celků doplňte slova z nabídky.

V zoo mají malého _____. Dřív jsem _____ často kašel. Všichni si před obědem _____ ruce. Jde kolem, _____ nás, ale nepozdraví.

Nabídka slov: **míjí**, **myjí**, **mívala**, **mývala**

4. Tvořte věty z nabídky slov. Pořadí slov ve větách podle potřeby upravte.

Kdo/co? **lidé, myška, mývalové, Marek**
Jak? **pěkně, rychle, pečlivě, výborně**
Co dělal/i/a? **umývali si, hrál, okusovala, upravili**
Co? **čumáčky, sýr, náves, tenis**

5. Odůvodněte pravopis a doplňte vynechaná písmena.

- a) rozdm_chat oheň, kob_lí mléko, vl_dný úsměv, veselý obl_čej, starý b_t, něco tu zb_lo, jemné chm_říčko, neodm_tejte pomoc, prom_ň m_ (mně) to, vzácná m_nce, večer zam_káme, vyhráli m_lión
- b) hb_té ruce, ježek je hm_zožravec, velké um_vadlo, m_cí houba, takový sm_šek, L_sá hora, km_nová polévka, moje m_sto, usušené b_linky, kdo m_ (mně) pomůže, m_ jsme to nebyli, ob_vatelé Litom_šle
- c) Soud vynesl ro_sudek. Pře_ námi jsou práz_niny. Opona se ro_hrnula a pře_stavení začalo. Pršelo a l_dé se krčili po_ deštníky. L_ška se po_hrabala po_ plotem a o_nesla kuře. Ro_zlobená bab_čka jí sl_bovala o_platu. Be_ tebe tam nepůjdu. O_ domu vede dlážděná cestička.

6. JAK BILL DOBYL VÍTĚZSTVÍ

V okolí b_l známý pod jménem Bystrý Bill. B_dlel daleko od lidí v prostém ob_dlí. Tam za ním přišli ob_vatelé městečka s prosbou, ab_ je ochránil před zloději dob_tka. Bill nab_l pušku náboji a naskočil na kob_lu. „Ob_čejně nestřílím,“ poznamenal. „B_strá hlava je leckdy lepší než zbraň.“ A skutečně: Když se ob_vatelé vrátili domů, Bill už b_l s prací hotov. Dva zloději dob_tka stáli spoutaní před šerifem, zb_lí dva uprchli. „Jenom jsem jim trošku nab_l,“ zasmál se Bill a jeho tvář hned zase nab_la obvyklého kamenného výrazu.

- a) Jsou v naší společnosti lidé, kteří kradou? Proč je krást špatné? Co byste poradili člověku, který se ocitl v krajní nouzi? Kam se může obrátit?
- b) Odůvodněte pravopis **y** a **i** po **b** a doplňte je do neúplných slov.
- c) Z daných přídavných jmen vyberte ta, kterými byste charakterizovali Billa.
srdečný • společenský • statečný • zamlklý • nemocný • krutý • upovídaný • samotářský • veselý • obratný • nešikovný • spravedlivý • zlý
- d) Vyberte první větu jednoduchou a určete její druh. Povězte, co za ní píšeme a z kolika slov se skládá. Vyhledejte sloveso a určete jeho **osobu, číslo a čas**.

7. Zahrajte si se slovy.

lýtko – Uberte prostřední souhlásku a je z něho...

kobylka – Uberte souhlásku z přípony a je z ní velká...

lyže – Uberte první samohlásku a z podstatného jména je sloveso...
(osoba..., číslo..., čas...)

plyš – Vyměňte samohlásku za jinou tak, abyste získali pojmenování pro holé místo na hlavě...

1. VÝLET K ŘECE

A colorful illustration of a young boy and a young girl. The boy, on the left, has red hair and is wearing a blue shirt with a red backpack strap. He is looking towards the girl. The girl, on the right, has brown hair tied in a ponytail with a red bow, is wearing a yellow shirt with a green backpack strap, and is holding a white piece of paper. They are both smiling and appear to be in conversation. The illustration is set within a light blue rectangular frame.

2. Doplňte vynechaná **i/í** – **y/ý** a jejich pravopis odůvodněte.

a) V prvním řádku vyhledejte podstatná jména. Přečtěte slova, která je blíže určují. Ke kterému slovnímu druhu patří?

b) V prvním řádku vyhledejte také slovesa. Přečtěte slova, která je blíže určují. Ke kterému slovnímu druhu patří?

3. Pracujte samostatně.

-

- 37

8. Odůvodněte pravopis. Cvičení a) napište jako diktát.

a) Chci tam b_t včas. Vařením kaše nab_de na objemu. Kol_k l_dí ob_vá váš dům? Jakub dostal horečku a os_pal se. Netop_r létá nesl_šně. V dále zaslechla zvuk koňských kop_t. Ptakop_sk je savec.

b) S_korka hnízdí v dutinách stromů. Trenérka zap_skala na p_šťalku. Když už jsi s_tý, přestaň jíst. Husa zas_čela na psa. Vidím tam s_sla. S_čkování opravdu nikomu nepomůže!

- Povězte, co dělá: netopýr, kůň, ptakopysk, sýkorka, husa, pes, sysel, např.:
had – plazí se, syčí, vyhřívá se.
- Utvořte otázku, na kterou by mohla odpovědět první věta jednoduchá ze cv. a).
- Napište recept na přípravu bramborové kaše. Nejprve uveďte potřebné suroviny. Pište do sešitu.

9. Odůvodněte pravopis, doplňte vynechaná **i/í** – **y/ý**. Tučně vytištěné výrazy nahraďte slovy podobného významu.

M_sliš, že **nosí nos nahoru**? Zmrzlý sníh **se krásně třp_tí**. El_ška **se p_ří**. Několik vrabců **se zlostně čep_řilo**. Pavel šel na trénink a nesl si sportovní p_tel. Nevím, proč se na mě maminka tak **zp_tavě** dívala. Za to budeš p_kat! David mluví pl_nně španělsky. Jeho **klop_tavá** chůze b_la způsobena nevolností. Tereza si notuje **obl_benou** p_sničku.

a) Vyberte ze cv. 9:

- 1 podstatné jméno (určete jeho rod/životnost, číslo a pád)
- 2 přídavná jména
- 2 zájmena
- 1 číslovku
- první určité sloveso (určete jeho osobu, číslo a čas)
- 2 příslovce
- 1 předložku
- 2 spojky

b) Utvořte věty s částicemi **asi, prý**.

c) Říkejte **citoslovce**, která...

- napodobují **hlasy**: myš – holub – had;
- napodobují **zvuky**: kroky ve sněhu – cválání koňských kopyt – bouchnutí dveří;
- vyjadřují: překvapení – radost – volání na kočku.

10. K následujícím slovům uvádějte slova příbuzná. Využijte předpony ze závorek. Slova vhodně užitě v slovních spojeních.

sypat (na-, vy-, pře-, po-, do-)
(u)sychat (vy-, za-, ne/u-)
bývá (o-, pře-, na-, do-, po-, ne-)

1. V ZIMĚ

V zimě bývá **sychravé** počasí. Občas sice napadne sníh, ale na ulicích dlouho nevydrží. Mrzne-li, **sypou** se ve městech chodníky. V naší ulici mívá nejlíp **posypaný** chodník továrna **Syslík a synové**.

Babička bydlí na samotě. Chodníky tam sice nemá, ale rozhodně je tam v zimě líp než ve městě. Sníh je tam skutečně bílý a na krmítko za oknem se slétají **sýkorky**, aby se nasýtily.

a) Povězte, jakou zimu máte rádi a proč.

b) Vytvořte popis **pracovního postupu stavby krmítka pro sýkorky**. Můžete se inspirovat na internetu.

Nejprve uveďte **materiál** (např.: dřevo, plastová lahev, kokosový ořech) a **pomůcky**. Potom popisujte **činnosti v náležitém pořadí**. Pište na počítači. Jakou potravu sýkorkám do krmítka nabídnete?

c) Napište na tabuli do sloupce vyjmenovaná slova po **s**. K nim vhodně připisujte slova s tučně vytištěným kořenem z úvodního textu.

Vyznačte barevně **kořen, předpony a příponové části (koncovky)**.

d) Skloňte slovo **sýkorka** v čísle jednotném a vyznačte koncovky. Pozorujte písmeno **y** v kořeni všech tvarů.

e) Časujte sloveso **nesýčct** v čase přítomném a vyznačte koncovky. Pozorujte písmeno **y** v kořeni všech tvarů.

2. Odůvodněte pravopis a doplňte vynechaná **i/í** – **y/ý**.

a) s_slí doupě, zas_chající rána, úřad přes_dlil jinam, vedu pos_lu, květiny vedrem us_chají, nas_pej slep_cím, s_lně o tom pochybují, os_kový l_st, rozs_paná p_smenka, s_lný B_voj, najíst se dos_ta, s_rovátka je z mléka, venku je s_chravo, přeced' to přes_s_tko, s_korčí hnízdo, chalupa os_řela, s_sli jsou hlodavci, nes_čkuj, s_vé holub_čí p_rko

b) Hančin s_novec je s_n její sestry. Po dešti cesty zvolna os_chají. L_st os_ky se chvěje i při m_rném vánku. Odnes si boty do předs_ně. S_rové ovoce je nejzdravější. V_š, jaký je rozdíl mezi v_rem a s_čkem? Ukl_d' chleba, ab_ zb_tečně neos_chal. S_tý hladovému nevěří. Zb_něk je nachlazený, kašle a s_pe.

- Ve cv. b) vyhledejte slovo, které znamená: vydává chraplavý, šelestivý hlas.
- Jakou barvu má peří **sivé** holubičky?
- Povězte, kdo byl podle pověsti **Bivoj** a čím je známý.
- Je větší dospělý **výr**, nebo **sýček**?
- Uveďte slova podobného významu k slovům: **přesídlit, boty**.

Popis věci a děje

Někdo se může dívat na třezalku tečkovanou třeba půl hodiny a dokáže o ní říct jen to, že je to „taková žlutá kytká“. Kdo ale dovede pozorovat, dokáže tu léčivou bylinu vylíčit slovy tak podrobně, že zručný kreslíř by ji podle onoho popisu mohl nakreslit. Zkuste, umíte-li se nejen dívat, ale i pozorovat! Je to umění, které by se vám mohlo hodit třeba v povolání vědce, kriminalistky nebo módní návrhářky.

Pozorně si na internetu prohlédněte třezalku tečkovanou a potom své pozorování shrňte do stručného popisu.

V odborných publikacích o rostlinách byste se dozvěděli ještě další údaje o třezalce tečkované, např.: **bylina** vytrvalá, výška 40 až 60 cm, **listy** průsvitně tečkované, roste v nížinách i v horských oblastech, u dobytka může vyvolat otravu, léčivé jsou nať a květ.

Procvičujte se ve vyjadřování.

Představte si, že uvádíte:

a) **Model z módní přehlídky**

Popište předváděný model, např.:
k jakému účelu je vhodný (sportovní, pro chvíle odpočinku, do školy, do divadla, pro slavnostní příležitosti...),
pro jaký věk je určen,
jaké má barvy,
z jakého materiálu je zhotoven,
jaké má detaily (knoflíky, zipy, švy, kapsy...), kdo je autorem modelu.
(Údaje si můžete vymyslet.)

b) **Závody automobilů**

Popište závodní dráhu (např.: do vrchu, silniční okruh). Které značky aut a kteří závodníci a závodnice se závodu účastní? Informujte, jak závod probíhá a kdo vítězí.

c) **Koňské dostihy**

Popište dostihovou dráhu, představte koně i jezdce a jezdkyňe, komentujte průběh závodu.

Jaká může být **dráha**?

Jaký může být **kůň**?

Kdo je **žokej/ka**?

Kde ve vašem okolí chovají koně?

3. S následujícími slovními spojeními tvořte věty **oznamovací, tázací, rozkazovací** nebo **přací**. Druh věty vždy určete.

svému synkovi, na sporáku zasyčela, vysype se, syrovou omeletu, syrová zelenina, za sychravého počasí, houkání sýčka, sytý pes, větev usychá

4. Pracujte samostatně.

a) Vypište z vyjmenovaných slov po **s**:

5 podstatných jmen, 3 přídavná jména, 3 slovesa.

b) Pište slova příbuzná s kořeny: **-syč-**, **-syp-**.

c) Která houba je jedlá i za syrova?

Kdo je **nenasyta**?

Vysvětlete, kdo je **synovec** a kdo **neteř**.

Pomocí citoslovce vyjádřete **zasyknutí**.

Zjistěte na internetu, kde se nachází zámek **Sychrov**, a prohlédněte si jeho fotografie.

Uveďte příklady **sýčkování**.

5. **DOROZUMÍVÁNÍ**

Ptá se sysel **myši**,

zda ho dobře slyší.

Myška mu neodpoví,

což je divné syslovi!

Slepýš, ač prý **nevidí**,

leccos už ví od lidí:

„Takhle se myš **zachová**,

leda když je plyšová!“

(Vy však víte **nejspíš**:

Není slepý slepýš!)

- Změřte čas, který potřebujete k zapamatování básničky.
- Vyhledejte slova, která se rýmují s tučně vytištěnými slovy.
- Proč myš syslovi neodpovídala?
- Básničku si zazpívejte na melodii známých písní.

6. Odůvodněte pravopis a doplňte vynechaná **i/í** – **y/ý**.

a) Na kraji lesa roste skupina os_k. Pod nimi se schovaly s_rovinky. Martina se snažila ze všech s_l, aby našla hodně hub. Skláněla se k nalezeným s_rovinkám, když vtom něco v křoví jako by zas_klo nebo tíklo. B_la to s_korka. Na zpáteční cestě měla Martina smůlu. Když klop_tla, upustila košíček a houby se jí rozs_paly.

b) S_ra je žlutá a křehká. Fazolová polévka je obv_kle dost s_tá. S_ček loví m_ši. P_sek s_tem propadne, kamínky na s_tě zůstávají. V horkém létě studny vys_chají. Zeleninu jíme raději s_rovou. Za s_chravého počasí b_vají l_dé nemocn_. M_ša b_dlí na s_dlišti.

- Vysvětlete, proč se říká: **Chvěje se jako osika**.
- Rozhodněte: **Tekutina**, která zbyde po sražení mléka, je (syrovinka – syrovátka).

1. TAJNÁ OBEC

V naší obci máme dva kostely, ale jeden z nich už je hodně zchátralý. Má jednu věž a jednu věžičku. **Výška** té malé **vížky** je jenom osm metrů. Ve **vyšší** věži **visel** kdysi zvon, ale už **nevisí**. Teď v ní **víří** jenom netopýři. Druhou zvláštností naší obce je **Vydří** potok. Nemá to jméno zbytečně – opravdu v něm zase žijí **vydry**. Objevily se tam loni a rychle si u nás **zvykly**. Jméno obce ale neprozradím. Jezdily by sem **výpravy**, **povykovaly** by u potoka a **vydry** by se zbytečně **vyplašily**.

- a) Popište místo svého bydliště. Na které zajímavosti upozorníte? Jste rádi, že žijete právě tady, nebo byste raději žili na jiném místě? Povězte kde a proč.*
- b) Odůvodněte pravopis **i/í**, **y/ý** po **v** v kořeni tučně vtištěných slov a **y/ý** v předponě. Zopakujte si vyjmenovaná slova po **v**.*
- c) Říkejte příbuzná slova s vyjmenovaným slovem **vysoký** a pozorujte, jak se mění hlásky **y** a **s** v kořeni slova.*

2. Odůvodněte pravopis a doplňte vynechaná **i/í** – **y/ý**.

- a) obtížný cv_k, přežv_kuje potravu, drobný kv_tek, správný náv_k, v_ří oči, otv_rej potichu, neobv_klý jev, nové šv_hadlo, psí v_tí, zav_skl si, v_sunutý žebřík, rozv_klaný stůl, v_sutá lanovka
- b) v_ly tančí, kouření je zlozv_k, vlčice zav_la, zajímavá pov_dka, konečně sv_tá, v_klavý zub, v_sílá rozhlas, nehv_zdej tu, malá obec je v_ska, švestková pov_dla, stříbrný sv_cen, planá v_mluva

- Vyjmenujte několik správných návyků a několik zlovyků.
- Tvořte věty s danými slovními spojeními.
visutá lanovka – zavěšená lanovka
visuté zahrady – stupňovité, terasovité zahrady
vysunutý požární žebřík – vytažený požární žebřík
viklat sloupkem – kývat sloupkem

3. Doplňte vynechaná písmena a pravopis odůvodněte.

Farmář už v_sel mrke_ a petržel. V ob_vacím pokoji v_sel moderní lustr. V_ška hory Ještěd je 1012 metrů. V_žka kostela je nově pob_tá měděným plechem. V_r je noční pták. Na naší řece se pod splavem tvoří nebe_pečný v_r. V_ří peří se barvou podobá lesním strom_m a skalám. Nad kv_tinami v_ří pestrobarevní mot_li. V_ří hnízdí ve skalách.

- Vypište ze cv. 3 na str. 42 slova, která stejně znějí, jinak se však píšou a jejich význam je odlišný. Tvořte s nimi věty tak, aby byl jejich význam zřejmý.

4. Ke každému bodu řekněte, kterého živočicha se může týkat. (Řešení může být víc.) Jedno slovní spojení užíjte v krátkém komentáři k přírodovědnému videu.

a) bystrý zrak	e) hnízdí ve skalách
b) ve dne spí a v noci loví	f) sbírá pyl
c) lopatovité přední nohy	g) plazí se, ale není had
d) přikrčená číhá na kořist	h) osm nohou

5. STRUČNÁ POHÁDKA

U rybníka **Vítěz vıla Mıla vıla vınek** z měsíčního **svitu**. **Nedaleko** rybníka, na pokraji **vısky** stojí **vıla Vilma**, kde mají dva psy. Oba při úplňku **pěkně vyváděli**. **Vılík** na měsíc **zuřivě štěkal**, **Viktorka teskně vyla**. **Marně** je **Vítek** napomínal. Nakonec začali výt oba. Vyli tak **vydatně**, že i měsíc **se vylekal** a schoval se za mrak. Takže **vıla Mıla** už **vınek** z paprsků **nedovıla**. Od té doby Vít všude **vykládá**, že **vıly** na **Vítězi** už vyhynuly. Což je ovšem **vyložený** nesmysl, protože **vymyšlené** bytosti nelze přece vyhubit.

- a) Převyprávějte **Stručnou pohádku** tak, že všechna tučně vtištěná slova nahradíte jinými vhodnými, např.: U rybníka **Blaták pletla rusalka Lída věneček**...*
- b) **Zahrajte si** hru na slova příbuzná s předponou **vy-/vý-**: Žák/yně A řekne **sloveso** a žák/yně B k němu doplní příbuzné **podstatné jméno** s předponou **vy-/vý-**, např.: jezdit – **vyjízďka**, táhnout – **výtah**, stavět – **výstavba**.*

6. Napište na lístečky modře vtištěná slova.

odvykat, zlozvyk, vysočina, povykování, stoupat výš, vysoko, povykující, výšina, vyšší, nezvyk, Vyšehrad, obvyklý, návyk, nepovykovat, vysoce

- a) Slova rozdělte podle toho, zda jsou příbuzná se slovem **vysoký**, **povyk**, nebo **zvykat**.
Všímejte si, kde se mění souhláska v kořeni slova.*
- b) Slova rozdělte podle slovních druhů na **podstatná jména**, **přídavná jména**, **slovesa** a **příslovce**.*

7. Odůvodněte pravopis a doplňte vynechaná **i/í** – **y/ý**. Cv. a) napište jako diktát.

- a) m_lé zv_řátko, používej v_dličku, zv_kneš si, zv_řený prach, Andulčín v_kres, kv_tek se rozv_l, začalo posv_cení, v_sutá hrazda, v_ří a s_čci, vlk v_je, Bára v_ská, neskákej a nepov_kuj, oni si v_kají, slunce ještě nev_šlo, nev_dáno nesl_cháno

- b) Malá věž je v_žka, malá ves je v_ska. V_ška mrakodrapů nás udivila. V_žle je velmi hubené dítě. V_š, kde je V_šegrad? Telev_zní věž přev_šuje i nejv_šší ob_tnou budovu. Neznámému dospělému člověku v_káme. M_ jdeme na fotbal. A kam jdete v_? Náš kraj je v_sočina. Kraj kolem řeky V_dry se naz_vá Pov_dří.

8. Uvádějte slova s danými kořeny a s předponou **vy-/vý-**.

	podstatná jména výtah	přídavná jména výtahová	slovesa vytáhnout
-tah-			
-živ-			
-plat-			
-kon-			
-stav-			
-let-			
-stříh-			

1. VÁNOCE

Brzy, brzičko už bude Štědrý den... Štědrý večer, který se dříve **nazýval** také svatvečer, začínáme u nás hned, jak se setmí – a v **zimě** se stmívá brzy. Zpíváme koledy, povídáme si, louskáme ořechy a těšíme se na dárky. I mlsné **jazýčky** mají svátek. A hlavně nemusíme jít brzy spát a po nadílce smíme být vzhůru třeba do půlnoci. Jenom dědeček pořád **zívá**, ale on zívá vždycky. Za večer toho **nazívá** celkem dost. Přesto ale jde potom s babičkou na půlnoční.

- Vysvětlíte slovo **tradice**. Společně říkejte, které tradice se pojí s Vánoci.
- Pokud znáte nějaké svátky, které slaví lidé jiných kultur nebo náboženství, vypravujte, jak oslavy probíhají.
- Společně vysvětlíte význam posledního slova textu. Který výraz by mohl toto slovo doplnit?
- Odůvodněte pravopis **y/ý** a **i/í** po **z**. Při odůvodňování pravopisu slova **brzičko** vám pomůže následující pravidlo:
V příponách se po obojetných souhláskách píše měkké i/í.
- Slova **nazívá se** a **nazývá se** stejně znějí, ale jinak se píšou a také jejich význam je odlišný. Utvořte s nimi věty.
- Vysvětlíte následující slovní spojení:
jedovatý jazyk, ostrý jazyk, mrštný jazyk, zlé jazyky, mlsný jazýček
- Uveďte 2 slova příbuzná se slovem **jazyk**.

2. Uveďte další slova s danými příponami.

Připomeňte si, že v příponách se po obojetných souhláskách píše **měkké i/í**.

-ičko: brz/ičko, ...	-ina: pytlov/ina, ...	-ík: kol/ík, ...
-ička: bab/ička, ...	-ice: lav/ice, ...	-ín: krav/ín, ...
-íček: mal/iček, ...	-itý: želez/itý, ...	-it: bav/it, ...
-iště: jev/iště, ...	-ivá: lib/ivá, ...	-il: zdob/il, ...

Rozlišujeme, zda je **i/í** skutečně v **příponě**, např.: **slíb/íla**.

Ve vyjmenovaných slovech a ve slovech s nimi příbuzných se píše v **kořeni** po obojetných souhláskách **y/ý**, např.: **ne/by/la**.

Také **pravopis koncovek** se řídí jinými pravidly, např.: **malý (pejsek), malí (pejsci)**.

3. Odůvodněte pravopis a doplňte vynechaná **i/í** – **y/ý**.

Verunka má mlsný jaz_ček. Těším se, že už brz_, brz_čko přijede bab_čka. Hlavní město ČR se naz_vá Praha. Ota je ospalý, ten se něco naz_vá. V Praze-Ruz_ni je mezinárodní letiště. Jak se naz_vá váš mateřský jaz_k? Shrnul se mi jaz_k u boty. Z lesa se oz_val s_ček. Z_tra budeme m_t sv_čkovou. Bl_ží se z_ma. Policie vyz_vala chodce k opatrnosti.

4. K slovu **jazyk** připojte následující výrazy. Spojení pak užit ve větách.

mateřský, anglický, sněhový, u boty, plamene, spisovný

Rozhodněte: Slovo **jazyk** (je – není) vícevýznamové.

5. K přídavnému jménu **jazykový (jazyková, jazykové)** přidávejte podstatná jména: **škola, poradna, kurz, znalosti**.

Utvořená slovní spojení užit ve větách.

6. Co mají společného následující věty? Vymýšlejte další podobné věty.

Zbyněk sype sýkorkám. Bydlí, myslím, v Litomyšli. Slyšíš výskat syna?

Myška žvýkala sýr. Přemysl zamykal byt.

7. Doplňte vynechaná **i/í** – **y/ý** a pravopis odůvodněte.

a) nemohl si zv_knout, v_běh pro dob_tek, zv_řený prach, v_lekaná zv_řata, velký v_běr zboží, uv_děla v_dru, sladká žv_kačka, nezv_klé ticho, s_lný v_tr, v_stavené v_robky, v_sí na věšáku

b) cizí jaz_k, strouhaný s_r, oz_valo se táhlé v_tí, prudký l_ják, odkopl m_č, nefunguje mi m_š, třásla se z_mou, ml_nské kolo, vym_cená stráň, jaz_ková škola, p_šu úkol, pol_kal léky, malá kop_tka, kl_če od b_tu, bezohledný p_tlák

Procvičování

1. LESNÍ MUŽ

M_nulý týden jsme jeli na v_let k strýci Markovi, který b_dlí v m_slivně. M_luje les a pořád by nás v_háněl na procházky. „Vždyť je tam z_ma,“ nam_tala sestra, ale když si Marek usm_slí, že půjdeme ven, nikdo mu to nev_mluví. Hrozně rád nám v_kládá o zv_řatech, hm_zu a o b_linkách. Ob_čejně to stejně brz_ zapomeneme, ale to nevadí, protože on nám to příště beztak zopakuje. Ať sv_tí slunce, nebo je s_chravo, naučná v_cházka nás nem_ne. Ale už jsme si zv_kli a vlastně se nám to docela l_bí.

- Povězte, co můžeme v lese vnímat zrakem, sluchem, čichem, hmatem. Co smíme a co nesmíme ochutnat? Znáte některé jedovaté lesní byliny? Jmenujte některé.
- Rozhodněte, které z následujících výroků **vyplývají** z úvodního textu.
 - Vypravěč/ka má nejméně jednu sestru.
 - Návštěva u strýce proběhla před dvěma týdny.
 - Vypravěč/ka nechce k strýci jezdit.
 - Strýc Marek bydlí v myslivně.
 - Strýc má velmi rád přírodu.
 - Sestra má alergii na pyl.
- Povězte, proč se učíme vyjmenovaná slova.
- Vyhledejte v úvodním textu vždy 1 slovo, které:
 - obsahuje kořen a předponu;
 - obsahuje kořen a příponovou část;
 - obsahuje kořen, předponu a příponovou část (koncovku);
 - je samo kořenem.
- Z úvodního textu vyberte vždy 3 slova k následujícím slovním druhům. **příslowce, předložky, spojky**

2. Vysvětlete následující přísloví a rčení.

Co na srdci, to na **jazyku**. Mám to na **jazyku**. Říká, co mu slina na **jazyk** přinese. Umí držet **jazyk** za zuby.

3. Vyberte vždy vhodné slovo ze závorky.

Žlutý prášek ve květech je (pil – pyl).
Proč jsi tak (odbila – odbyla) domácí úkol?
Jak se (nazívá – nazývá) tahle květina?
Právě (odbila – odbyla) dvanáctá a my jsme začali obědovat.
Byl (mi – my) pořád v patách.
Petr si ještě (nabil – naby) telefon.
Ve voliére seděl mohutný (vír – výr).
Pod jezem se tvoří nebezpečný (vír – výr).

1. NA CVIČIŠTI

Laura chodí s německým ovčákem Hasanem na cvičiště. Dnes je tam s ní i malý bratr Jirka. „Ke mně!“ volá Laura a Hasan poslušně přibíhá. Opodál cvičí doberman Rex. „Ke mně!“ volá na něj psovod Karel, ale pes nedbá. Doberman není ještě příliš poslušný. Jeho psovod musí být opatrný. „Pozor!“ křikne na Jirku...

- Dokončete příběh. Vymýšlejte různé závěry. Účastníci jste se někdy výcviku psů? Vypravujte o tom.
- V závěru příběhu užití citoslovce.
- Vyberte z textu všechna vlastní jména a povězte, koho nebo co pojmenovávají, např.: *Laura je dívka, která chodí se psem na cvičiště.*

2. Z úvodního textu vypište na tabuli slova ohebná podle zadání. K číslkám uveďte vlastní příklady.

- 2 **podstatná jména** (určete u nich rod/životnost, číslo a pád)
- 2 **přídavná jména**
Skloňujte v čísle jednotném slovní spojení **německý ovčák**.
- 2 **zájmena**
Vyhledejte v úvodním textu zájmeno **ní** a nahraďte ho náležitým podstatným jménem.
- 3 **číslovky určité** (můžeme je zapsat číslicemi)
1 **číslovku neurčitou** (nemůžeme ji zapsat číslicí)
- 2 určitá **slovesa** (určete u nich osobu, číslo a čas)
Časujte sloveso **být** v čase přítomném a budoucím.

3. K názvům neohebných slovních druhů uvádějte další slova, která nemění svůj tvar.

- příslowce**, např.: *včera, nahoře*
- předložky**, např.: *k, pro*
- spojky**, např.: *a, protože*
- částice**, např.: *snad, ano*
- citoslovce**, např.: *jé, bum*

4. Sestavte větu tak, abyste v ní užili co nejvíce slovních druhů.

Zásobník informací:

- Slova ohebná** jsou ta, která můžeme skloňovat nebo časovat. Skloňujeme **podstatná jména, přídavná jména, zájmena** a **číslovky**. Časujeme **slovesa**.
- Slova neohebná** nemohou měnit svůj tvar. Nesklonují se ani se nečasují. Slova neohebná jsou **příslowce, předložky, spojky, částice** a **citoslovce**.

5. Doplňte slova podle zadání a) až c).

- a) K podstatným jménům **lyže, mlýn, nábytek** doplňte vhodná přídavná jména.
 b) K přídavným jménům **bystrá, vysoké, obyčejný** doplňte vhodná podstatná jména.
 c) K slovesům **bydlíme, neslyšel, odemyká, polykáš, přemýšlíme** doplňte vhodná příslovce.

Zásobník informací:

Vlastní jména označují jednu určitou osobu, jedno určité zvíře nebo jednu určitou věc.

Vlastní jména mohou označovat:

- **osoby** (jméno, příjmení), např.: **Ludmila Ptáčková**;
- **příslušníky a příslušnice národů**, např.: **Španěl, Rumunka**;
- **zvířata**, např.: **Azor**;
- **města a vesnice**, např.: **Ostrava, Morkůvky**;
- **ulice a náměstí**, např.: **ulice Polská, náměstí Republiky**;
- **hory a pohoří**, např.: **Milešovka, Jeseníky**;
- **vodstva** (moře, řeky, ...), např.: **Středozemní moře, Labe, Lipno**;
- **státy**, např.: **Francie**.

Vlastní jména jsou:

- a) jednoslovná – píšou se vždy s velkým počátečním písmenem;
 b) víceslovná – o pravidlech, jimiž se řídí psaní velkých písmen ve víceslovných vlastních jménech, se budete učit později, např.: **Mnichovo Hradiště, Rytířova Lhota, Rovensko pod Troskami**.

Další příklady vlastních jmen můžete vyhledat v Pravidlech českého pravopisu nebo v Internetové jazykové příručce.

6. Procvičujte pravopis vlastních jmen. Doplňte malé, nebo velké písmeno.

- a) koně z (k)_ladrub, perník z (p)_ardubic, (m)_osty přes (v)_ltavu, (š)_těně jménem (a)_jax, lyžovali jsme v (k)_rkonoších, pohled z (m)_ilešovky, prázdniny na (š)_umavě, (n)_áves v (d)_oubravě, na (ř)_ece (b)_lanici, kamarád (p)_etr je z (m)_ostu, (f)_ilipova (ž)_ena je (f)_rancouzka
 b) pojedeme do (i)_tálie, (č)_aroděj (h)_arry (p)_otter, (s)_ilnice v (r)_uzyni, žokej vyhrál s (k)_oněm (k)_orokem, bydlím v (p)_aze v (k)_ostelní (u)_lici, písničky (j)_aroslava (u)_hlíře a (z)_deňka (s)_věráka

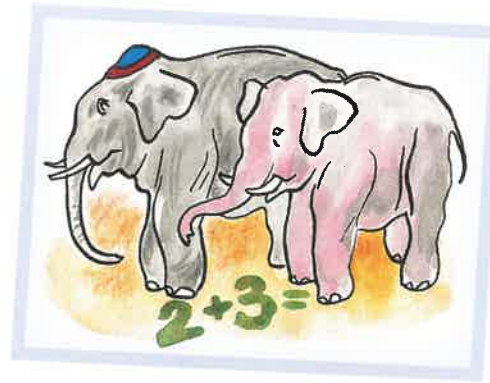
7. Doplňte vynechaná **i/i** – **y/y** a jejich pravopis odůvodněte.

horský průsm_k, tenhle příklad se vym_ká pravidlu, nemá to sm_sl, m_rný mrazík, prům_slová škola, sm_čec k houslím, malá m_ška, přidej km_n, všechny sm_sly, to je m_lka, úplný nesm_sl, pět sedm_krásek, co sis to vym_slel, m_t si ruce před jídlem, m_t štěstí, m_val často angínu, medvídek m_val

Opakování

1. SLONÍ ŠKOLA

Chodí do ní dva sloni a jedna slonice. Vlastně oni nikam **nechodí**, učitel sám za těmi třemi slony **dochází**. Bystrá slonice už se naučila **počítat** do pěti, ale slonům to moc **nejde**. Velký slon **je** chytřejší než ten menší. Ten se ze čtyř pokusů pětikrát zmýlí. „**Bude dělat** jednu koninu za druhou,“ **stěžují si** ošetřovatelé. Jenže slon nemůže **dělat** koniny! Sloni **dělají** vždycky jen slonoviny. „Jednou se celá ta trojice naučí počítat do pěti,“ **směje se** jejich indický učitel.

- a) Jaké vlastnosti musí mít člověk, který pečuje o zvířata? Které školy připravují žáky na práci se zvířaty?

Pracujte s červeně vtištěnými tvary sloves.

- b) Vyberte slovesa, která **mají samostatný slovní význam**, např.: **chodí**.
 c) Všimněte si sloves, která **samostatný slovní význam nemají**: **je, bude**.
 d) Vyhledejte 2 slovesa, která jsou spojena se zvrtným zájmenem **se** nebo **si**. Taková slovesa se nazývají **slovesa zvrtná**.
 e) Slovesný tvar tvořený jedním slovem nazýváme **jednoduchý slovesný tvar**. (Slovesa zvrtná jako **hraje si** považujeme také za jednoduchý slovesný tvar.) Z úvodního textu přečtete 3 jednoduché slovesné tvary.
 f) Slovesný tvar, který se skládá z více slov, se nazývá **složený slovesný tvar**, např.: **budu tančit, viděli jsme**. Přečtete z úvodního textu 1 složený slovesný tvar.
 g) Přečtete 4 slovesa, u nichž můžeme určit **osobu a číslo**. Takovým tvarům říkáme **slovesné tvary určité**.
 h) Můžeme určit slovesnou osobu a číslo u sloves **počítat a dělat**? Slovesný tvar, který nevyjadřuje osobu ani číslo, se nazývá **infinitiv**. Uveďte 3 infinitivy.

2. Doplňte **i/i** – **y/y** a pravopis odůvodněte.

Je zv_klá m_t se studenou vodou. Skleněná m_ska praskla. Budeš m_t dnes čas? To je nem_slitelné! M_pak přijdeme. Kuba právě začal m_t podlahu. Když mluvíš k posluchačům, neměl b_s m_t ruce v kapsách. Po louce poletovalo chm_ří pampelišek. To je častý om_l. Om_l sis to jablko?

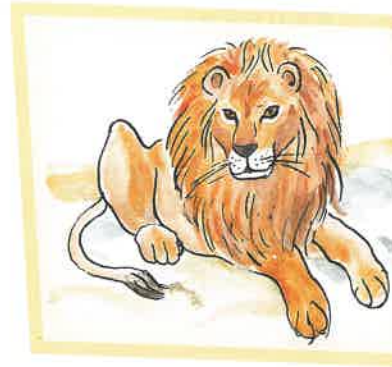
3. Odůvodněte pravopis a napište jako diktát. Přečtete slovesa.

B_dlela v L_sé nad Labem. V_myslete lepší příklad. V_tr se opřel do draka a v_nesl ho do v_šky. Ve v_kladní skříni večer sv_tí malé žáro_ky. Máme pře_platné do divadla.

Infinitiv

1. CO SE NESTALO

Na pokraji stepi **neležel** lev a **nespal**. **Neletěla** kolem moucha a **neřekla** si: „Já ho vzbudím. V tom vedru přece nemůže spát!“ Lev, kterého vyrušíme ze spánku, je nebezpečný. Ale pokud spí, nemusíte se ho bát. Podobně jako v té průpovídce o psu: Pes, který štěká, nekouše. Samozřejmě: nemůže zároveň štěkat i kousat.

- a) Vysvětlete význam pořekadla: Pes, který štěká, nekouše.
b) Změňte vyznačená záporná slovesa na slovesa kladná. Opravené věty přečtěte.
c) Vyhledejte v úvodním textu slovesa zakončená na **-t** a napište je na tabuli.
d) Rozhodněte: U slovesných tvarů zakončených na **-t** (můžeme – nemůžeme) určit osobu a číslo.

Tvary sloves zakončené na -t, např.: počítat, pouze pojmenovávají děj, nevyjadřují však osobu a číslo.

Takový tvar nazýváme infinitiv. (Některé infinitivy mohou končit na -ci, např.: péci, téci. Častěji se však dnes užívají tvary pécť, téct.)

2. K daným slovesům doplňte infinitivy. Pozorujte, jak jsou zakončeny. Slovesa předvádějte pantomimicky (beze slov). V předvádění vždy pokračuje ten, kdo předchozí sloveso uhodl jako první.

zamkneš –	řeže –	napila se –
upadla –	vaříš –	hrabeme –
darujeme –	pláče –	vyskočí –
zvítězil –	čtete –	vlečeš –
maluješ –	vítají –	pečete –

3. Tvary určité v závorkách nahrad'te infinitivy.

Kdo chce psa (bijí), hůl si najde. Už začínají (kvetou) břízy. Na Velikonoce budu (peču) beránka. Pojedeme na výlet, chceme tě (vezmeme) s sebou. Umíš dobře (lyžuješ)? Každý by si měl nejprve (zamete) před vlastním prahem. Mohli bychom si (zazpíváme). Chci (přesadila) kaktus. Jak ti to mám (řekla)? Krev z rány už přestala (teče).

Zásobník informací:

U slovesných tvarů zakončených na **-t** **nemůžeme určit osobu ani číslo**; říkáme jim **infinitiv**.

Některé infinitivy mohou být zakončeny na **-ci**, např.: *péci, téci, vléci*. Častěji se však dnes užívají tvary *pécť, téct, vléct*.

4. Dávejte si navzájem otázky tak, aby na ně bylo možné odpovědět větou z následujícího přehledu. Uvádějte vhodné příklady.

Zopakujte si, co už víte o slovesech:

- Slovesa jsou slova, která **vyjadřují děj**.
Říkají, co osoby, zvířata a věci dělají nebo co se (s nimi) děje.
- U sloves **určitých** můžeme určit **osobu a číslo**.
první osoba (mluvíme o sobě)..... (já) *čtu*
(my) *čteme*
druhá osoba (mluvíme k někomu).... (ty) *čteš*
(vy) *čtete*
třetí osoba (mluvíme o někom)..... (on, ona, ono) *čte*
(oni, ony, ona) *čtou*
- Slovesa mohou vyjadřovat **tři osoby**:
první osoba (mluvíme o sobě)..... (já) *čtu*
(my) *čteme*
druhá osoba (mluvíme k někomu).... (ty) *čteš*
(vy) *čtete*
třetí osoba (mluvíme o někom)..... (on, ona, ono) *čte*
(oni, ony, ona) *čtou*
- Slovesa mohou vyjadřovat **dvojí číslo: jednotné a množné**. Sloveso **v čísle jednotném** říká, co dělá jedna osoba, jedno zvíře nebo jedna věc; **v čísle množném** říká, co dělá několik osob, zvířat nebo věcí.
- Slovesa mohou **vyjadřovat trojí čas: přítomný, minulý a budoucí**.
Přítomný čas vyjadřuje, že děj probíhá nyní.
Budoucí čas vyjadřuje, že děj teprve bude probíhat.
Minulý čas vyjadřuje, že děj už proběhl.
- Některá slovesa tvoří se zvrtnými zájmeny **se, si** jeden celek. Taková slovesa se nazývají **slovesa zvrtná**.
- Slovesné tvary** jsou buď **jednoduché**, nebo **složené**.
Jednoduché tvary jsou tvořeny jedním slovem.
Složené tvary se skládají ze dvou nebo více slov.
Slovesa zvrtná jako *ptám se, všímáš si* považujeme za tvar jednoduchý.
- Sloveso, které vyjadřuje osobu a číslo, je ve **tvaru určitém**.
Slovesný tvar zakončený na **-t** pouze pojmenovává děj. Nevyjadřuje osobu ani číslo. Nazýváme ho **infinitiv**.

5. Procvičujte pravopis. Cvičení napište jako diktát.

V_klá se m_ (mně) zu_. Proc_v_č si v_jmenovaná slova. Jeho pes se ol_zoval. V_dechněte a pře_kloňte se. To není moje v_na. V_bíháme na hřiště a začínáme nacv_čovat nástup. Ty v_nes o_padky a já v_třu podlahu. Ota mi koup_l zmrzl_nu.

Vypravování podle obrázkové osnovy

NEHODA

Procvičujte se ve vyjadřování.

- O každém obrázku povězte několik vět. (Všimněte si chyb, kterých se kluci dopustili, např. chybějící helma u cyklisty.)
- Co a komu říká do telefonu muž na obr. č. 3?
O čem si můžou povídat kluci na obr. č. 5?
Co asi říká maminka cyklistovi na obr. č. 6?
- Vypravujte událost podle obrázkové osnovy.

Úvod

Vymyslete si, jak se kluci jmenovali, odkud kam jeli...

Vlastní vypravování

Události vypravujte podle obrázkové osnovy. Vymýšlejte podrobnosti...

Závěr

Jak celou událost mohli hodnotit oba kluci? Jak ji asi hodnotili jejich rodiče?

Slovesa zvratná

1. KUCHAŘKA PRO MÍRNĚ POKROČILÉ

Ptáte se, co si máte představit pod pojmem „mírně pokročilý“? Hned vám to prozradíme: Mírně pokročilý kuchař nebo mírně pokročilá kuchařka ví, že vejce natvrdo se vaří i se skořápkou a že do čaje se obvykle nedává sůl. Pokud tohle znáš, nemůže ti nikdo říct, že jsi úplný začátečník. Můžeš se klidně pustit do vaření podle nějaké knížky pro mírně pokročilé. Jenom si ještě zapamatuj, že než začneš vařit, musíš si umýt ruce. To se obvykle v kuchařkách vůbec neuvádí.

- Povězte, které jídlo umíte sami uvařit. Napište recept na jeho přípravu.
- Vysvětlíte, ve kterých 2 významech je v textu užit tvar slova kuchařka.
- Jak se nazývají červeně vtištěné slovesné tvary?
- Který slovesný tvar je v úvodním textu vyznačen zeleně?
Vyhledejte v textu další 2 infinitivy a rozhodněte:
Sloveso, které nevyjadřuje osobu a číslo, je sloveso (určité – neurčité).
- Vyhledejte v úvodním textu 3 slovesa záporná.
- Vyhledejte v textu a přečtěte souvětí k následujícím vzorcům.
V1, co V2? Pokud V1, V2, že V3.

Zásobník informací:

Slovesům, která u sebe mají zájmeno se nebo si, říkáme slovesa zvratná, např.: Honza se hezky usmívá. Toho si nikdo nevšimne.

POZOR: Slovo se může být i předložkou, např.: se strýcem, se zelím, se slonem, se všemi, se známými.

- V úvodním textu vyhledejte slovo se, které je předložkou. S kterým slovem se pojí?
- Přečtěte slovesa a určete u nich osobu, číslo a čas.

Někde zamňoukala kočka.
Ve které lavici sedíš?
Diváci nadšeně tleskají.
Budu trénovat i v sobotu.

Zítra budeme slavit moje narozeniny.
Dnes vůbec nemám čas.
Vyhráli jste opravdu zaslouženě.
Blesky křižovaly oblohu.

4. S danými slovesnými tvary utvořte věty nebo souvětí.

a) dívala se	b) koupila	c) sešli – sešli se
nebojíme se	češu	vydala – vydala se
usmívá se	myjeme	
dařilo se	zpíval	d) hrajeme – hrajeme si
všimněte si	psala	poradil – poradil se – poradil si

Jednoduché a složené tvary sloves

1. SPLNÍ SLIB?

Jakub hraje fotbal za mužstvo žáků. Mají zkušeného trenéra. Hrál kdysi ligu. Vyhrali už šest utkání v soutěži. „Jen se tak nechlub,“ říká Jakubovi tatínek. „Jednou prohrajete!“ „Já vím,“ připouští Jakub. „Ale budeme se snažit, aby to přišlo co nejpozději. Minule jsme dlouho hráli jen nerozhodně, a přece jsme to nakonec dotáhli k vítězství! My se jen tak nevzdáváme.“

- Kterým sportům byste se chtěli věnovat, kdybyste měli neomezené možnosti?
- Kolik kilometrů nejvíc jsi ušel/ušla pěšky? Kolik kilometrů nejvíc jsi ujel/a na kole?
- Všimněte si barevně vyznačených slovesných tvarů. Přečtěte tvary složené. U červeně vyznačených slovesných tvarů určete osobu, číslo a čas.

Zásobník informací:

- Slovesné tvary, které jsou vyjádřeny jedním slovem, např.: *nese, čteme*, a také tvary se zájmeny *se, si* jako *hrajeme si, dívá se* se nazývají tvary jednoduché.
- Slovesné tvary, které jsou vyjádřeny více slovy, např.: *nebudu hrát, stavěli jsme, budeme se snažit*, se nazývají tvary složené.

2. Vyberte slovesné tvary složené a utvořte s nimi věty.

píše, všimni si, zasměješ se, bude psát, šel jsem, procházeli jsme se, nakreslila jsem, bude kreslit, kreslí, plete, plete se, bude plést

3. Pracujte s tvary slovesa být.

- Ke každému tvaru z řádku a) přidejte vhodné přídavné jméno a celá slovní spojení užívejte ve větách.
 - Ke každému tvaru z řádku b) přidejte vhodný infinitiv.
 - Ke každému tvaru z části c) přidejte slovo, které odpovídá na otázku: *kde?*
- tvary času **přítomného**: jsem, jsi, je, jsme, jste, jsou
 - tvary času **budoucího**: budu, budeš, bude, budeme, budete, budou
 - tvary času **minulého**: byl jsem, byl jsi, byl, byli jsme, byli jste, byli

4. Časujte sloveso nebýt. Všimněte si, jaký tvar má 3. os. č. j. času přít.

- tvary času **přítomného**: nejsem, ...
 - tvary času **budoucího**: nebudu, ...
 - tvary času **minulého**: nebyl jsem, ...
- Pověz, jaký/jaká nejsi: nejsem lakomý/lakomá, ...
 - Pověz, jaký/jaká jsi: jsem kamarádský/kamarádká, ...
 - Pověz, jaký/jaká bys chtěl/a být: chtěl/a bych být laskavý/laskavá, ...

5. Napište jako diktát.

Rozm_slel jsem si to. Sl_šíte nás dobře? V _terý budou m_t druháci krátké v_učování. Často jezdíme za bab_čkou do (p)_lzně. Co sis dala k ob_du? V_la je na_přirozená b_tost.

- U sloves určete osobu, číslo a čas.
- Uveďte slova opačného významu k slovům: dobře, krátké, často.
- Vyberte ze cv. 5 slovo souřadné se slovy: vodník, čert, ježibaba.
- Vyhledejte na internetu, jaké prvenství má věž katedrály sv. Bartoloměje v Plzni.

Časování sloves – čas přítomný

1. POVOLÁNÍ

Můj tatínek je obchodník. Obchodníci zboží prodávají, ale každý obchodník musí zboží také nakupovat. Prodavač se liší od obchodníka tím, že prodavači pouze prodávají. Děda pracuje na úřadě. Je úředník. Maminka vyučuje v hudební škole. A co dělají tvoji rodiče?

- Odpovězte na otázku položenou v závěru textu.
- Povězte, co dělá: laborantka – cukrářka – švadlena – truhlář – instalatér – pokrývač. Co jsou výsledky jejich práce?
- U tučně vyznačených sloves určete čas.

2. Časujte sloveso muset v čase přítomném (nápopěda: 3. os. č. mn. musejí i musí).

Povězte, čím chcete jednou být. Co pro splnění svého přání musíte udělat? Pokud o tom ještě nemáte představu, hovořte o povolání, které znáte, např.: letuška musí..., pilot musí...

Zásobník informací:

V osobních koncovkách přítomných tvarů píšeme měkké *i/í*, např.: *pracuji, vozím, hlásíš, spí, mluvíme, chybíte*. Znalost tohoto pravidla vám pomůže, předchází-li koncovce obojetná souhláska.

3. Časujte následující slovesa v čase přítomném, čísle jednotném i množném.

Písmeno **í** v koncovkách vyznačte barevně.

nosit – *nosím, nosíš, ...*

mýlit se – *mýlím se, ...*

vozit – *vozím, ...*

prosít – *prosím, ...*

Vysvětlíte rozdíl mezi slovy *nosit* a *nosit se*. Utvořte s nimi věty.

4. Doplňte vynechaná písmena a pravopis odůvodněte.

Ráda nos_m modrý svetr. Na co mysl_š? Bára už tvrdě sp_. Jablíčko se koul_. S kým to mluv_š? Brzdí, ať nenaraz_š do plotu! Oni se určitě mýl_. Brusl_te rádi?

5. Odůvodňujte pravopis **i/í, y/ý** po **obojetných** souhláskách níže popsaným způsobem. Vynechaná **i/í – y/ý** doplňte.

Vynechané **i/í – y/ý** je po **obojetné souhlásce**:

- v kořeni slova – patří mezi slova vyjmenovaná nebo s nimi příbuzná → **vždy tvrdé y/ý**;
– nepatří mezi slova vyjmenovaná ani s nimi příbuzná → **vždy měkké i/í**;
- v předponě vy-/vý- → **vždy tvrdé y/ý**;
- v koncovech přítomných tvarů sloves → **vždy měkké í**.

Omluvte mě, pros_m. Rozum_š tomu? Všechny vaše v_kresy se m_ moc l_bí! M_ jsme nic nev_děli ani nesl_šeli. Vojtěch um_ dobře pracovat s keramickou hl_nou. Na kuchyňské l_nce b_l vys_paný pepř. Stav_me budku pro ptáky. Kdysi b_dlela v přep_chové v_le.

6. LENKA, VYDRŽ!

Lenka **prosí** rodiče, aby se směla přihlásit na krasobruslení. Teprve když **poprosí** potřeby, rodiče svolí. „**Přijímáte** ještě přihlášky?“ **ptá se** Lenka. „**Ptáš se** na poslední chvíli,“ usmívá se trenérka. „No dobrá – jednu ještě můžeme přijmout.“ Lenka by samozřejmě chtěla hned vyniknout a zvítězit – jenže tak rychle to **nejde**. Bude to trvat pár let, než poprvé **vynikne** a **zvítězí**. Pokud ovšem **vydrží** tvrdě trénovat.

a) Předvedte, jak mohla Lenka přesvědčit rodiče o tom, aby ji dovolili chodit na krasobruslení. Uvádějte různé argumenty, které mohla Lenka použít.

b) Tučně vtištěná slovesa (jsou v **přítomném tvaru**) rozdělte do dvou skupin: vyjadřují **přítomný čas** vyjadřují **budoucí čas**
prosí **poprosí**

c) Složením kterých 2 slov vzniklo slovo **krasobruslení**?

Zásobník informací:

V osobních koncovech přítomných tvarů sloves se píše **měkké i/í**, např.: **prosí**. Některé tvary přítomné vyjadřují, že děj teprve **bude probíhat**, např.: **napišu, přečtu, zvítězí, nanosí**.

7. Rozdělte daná slovesa v přítomném tvaru do 2 sloupců: na ta, která vyjadřují **přítomný čas**, a na ta, která vyjadřují **budoucí čas**.

jede, vyskočí, běhám, kvetou, dohoní, prosíme, dívá se, přijede, loupáte, slyší, zahřejeme, vykloníš se

slovesa, která vyjadřují **přítomný čas**
jede

slovesa, která vyjadřují **budoucí čas**
vyskočí

8. Napište co nejvíce sloves ve tvaru infinitivu s kořenem: **-lez-, -běh-, -vař-**. Kořen vyznačte červeně, předponu modře a příponovou část zeleně.

9. Odůvodněte pravopis a doplňte neúplná slova.

Vstávám obv_kle v p_l sedmé. Um_ju se, v_čistím si zuby a učesu se. Hb_tě se obléknu a nasnídám se. Potom po sobě ukl_dím a odcház_m do školy. Po v_učování jdu na ob_d do školní jídelny a pak do družiny. V_zvedávají mě většinou rodiče. V pondělí o_poledne chodím do v_tvarného krou_ku a ve středu mám plavání. Když doraz_m dom_, o_počívám nebo si hraju. Pak p_šu _koly...

- Dokončete vypravování o běžném pracovním dni podle své fantazie.
- Jak obvykle trávíte víkendy?
- Které domácí práce vykonáváte?

10. Určete **osobu, číslo a čas** daných sloves a doplňte vždy **infinitiv**.

křikne, napíšeme, pozoruješ, zahraju, křičíte, skáče, (děti) vyskočí

11. Tučně vtištěná slova a slovní spojení vyjádřete jinak.

Prstýnek z pouti **se blýská** jako zlato. Čas prázdnin **plyne jako voda**. Slyšel jsem ji **vzlykat**. **Uplynulý** rok byl suchý. Kostka cukru **se rozplynula** v čaji. **Hovoří** **plynně** anglicky. V sousední vsi došlo k **neslýchané** události. Na větší nákupy jezdíme do **blízkého** města.

12. Odůvodněte pravopis a doplňte vynechaná **i/í – y/ý**.

a) M_čka nádobí je úžasný v_nález! Chvál_ ho obv_kle každý, kdo nerad m_je nádobí. Chtěli b_ste m_t po obědě volno? Z m_slivny, v které byl_ V_tek, je to k s_lnici půl kilometru. Mus_m um_t koupelnu. Podej m_ (mně) m_dlo.

b) sm_šlený příběh, našli starob_lou m_nci, jsou tam sm_šené lesy, měla na obl_čeji sm_tko, motýli patří mezi hm_z, sm_ch léčí, jemné chm_říčko, právě m_řím k tetě, m_strovnství světa v hokeji, asi jsme se m_nuli, um_ju um_vadlo, nap_j se m_nerálky, na m_tině rostou křemenáče, zm_nil se o tom

Popis pracovního postupu

HERBÁŘ

Zakládám si herbář. Zatím mám jenom tři rostliny, ale už vím, jak se to dělá. Rostlinu nejdřív pečlivě narovnáím a vložím mezi dva listy filtračního nebo alespoň novinového papíru. Pak to celé přikryji rovným prkýnkem. Navrch dám ještě nějakou zátěž. Dvakrát nebo třikrát papíry opatrně vyměním, dokud není rostlinka suchá a vylisovaná. Malými proužky průhledné lepicí pásky ji přilepím na tuhou čtvrtku. Dolů napíšu název rostliny a také datum a místo nálezu.

Procvičujte se ve vyjadřování.

1. Přečtete úvodní text a povězte, co autor/ka popisuje. Rozdělte text na části; určete, co je **úvod** a co vlastní **popis činnosti**. Podle osnovy uvedené ve cv. 2 níže vymyslete **závěr** popisu.
2. Popište, jak byste postupovali při stavbě králíkárně, při výrobě poličky nebo třeba obalu na knížku. Při popisu můžete využít následující osnovu.

OSNOVA

Úvod: Proč jsem se rozhodl/a pro tento výrobek.

Popis činnosti: a) Co si připravím (materiál, pomůcky).
b) Jak budu při práci postupovat.

Závěr: Jak se mi práce dařila; k jakému účelu bude výrobek sloužit.

Přesně pojmenovávají vykonávané činnosti.
metrem – **měříme, odměřujeme, ...** pilníkem
kladivem kleštěmi
pilkou nůžkami

3. Popište přípravu jednoduchého pokrmu. Osnova pro popis může být podobná jako ve cv. 2.
4. Která slovesa můžete užít při popisování přípravy pokrmu? K podstatným jménům, která označují potraviny, doplňte vhodná slovesa.
brambory – **loupat, smažit, krájet, ...** zelenina
vejčička mouka
maso voda
fazole olej
pepř cukr
5. K podstatným jménům ze cv. 4 řikejte, jaké mohou být, např.:
brambory – nové, čerstvé, vařené, oloupané, nakrájené, opečené, šťouchané.

Časování sloves – čas budoucí

1. VYMYSLÍŠ NĚCO?

„Teď **budete mít** pár dní volna,“ řekne asi pan učitel před jarními prázdninami. „Co **budete dělat**?“ „**Budeme se učit**,“ prohlásí možná někteří. Tomu ale pan učitel **nebude věřit**. „**Pojedeme** na hory,“ **pochlubí se** někdo. **Vyskytnou se** i jiné odpovědi: „**Přečtu si** tu novou knížku.“ „**Tatínek si vezme** dovolenou a **budeme čistit** zahradu. Až ji **vyčistíme**, **natřeme** plot.“ Co **odpovíš** ty, až se tě **bude** pan učitel nebo paní učitelka ptát?

a) Jak si představujete ideální jarní prázdniny?

b) Tučně vytištěná slovesa vyjadřují budoucí čas. Vypište je na tabuli do dvou sloupců:

složené tvary
budete mít

jednoduché tvary
řekne

Všimněte si: Slovesa z druhého sloupce vyjadřují budoucí čas pomocí přítomného tvaru. Přítomný děj vyjádřit nemohou.

Zásobník informací:

Přítomné tvary některých sloves nemohou vyjádřit právě probíhající děj a vyjadřují čas budoucí, např.: **poprosím, udělá, zopakujete**.

2. Pracujte s některými slovesy ze cv. 1b).

- a) Složené tvary (kromě **budete mít**) vyjádřete tvarem jednoduchým, např.: **budeme se učit** → **naučíme se**.
- b) Jednoduché tvary **pochlubí se, přečtu, vyčistíme** vyjádřete tvarem složeným, např.: **zeptá se** → **bude se ptát**.
- c) Oba slovesné tvary užíjte ve větách a pozorujte, zda se jejich věcný význam liší.

3. Čtete věty a řikejte, zda slovesa vyjadřují: **přítomný čas (P)**, **budoucí čas ve složeném tvaru (BS)** nebo **budoucí čas ve tvaru jednoduchém (BJ)**.

Zkoušíme (P) tančit polku.

Budeme zkoušet (___) nové triky?

Vyzkouším (___) si tyhle boty.

Píšu (___) zprávu babičce.

Napíšeš (___) nám z tábora?

Text **budete psát (___)** na počítači.

Co dnes **budete vařit (___)**?

Vaříš (___) vodu na čaj?

Uvařím (___) polévku.

Čím **vyčistíš (___)** tu skvrnu?

Bára **čistí (___)** poníkovi kopyta.

Zítra **budeme čistit (___)** les.

Zásobník informací:

- **Budoucí čas** se vyjadřuje **tvary složenými**, např.: *budu čist, budeš vařit*. Složené tvary budoucího času, např.: *budu čist*, se skládají z **pomocného slovesa** (*budu, budeš, bude, budeme, budete, budou*) a z **infinitivu**, např.: *čist*.
- Některá slovesa vyjadřují budoucí čas také **jednoduchými tvary přítomnými**, např.: *přečtu, uvaříš*.

U složených tvarů vyjadřuje **pomocné sloveso** osobu, číslo a čas (*budu, budeš, bude, budeme, budete, budou*) a **infinitiv** vyjadřuje věcný význam, např.: Odpoledne **budeme sáňkovat** na kopci za školou. → **budeme sáňkovat** je slovesný tvar v 1. os. č. mn. času bud.

Časování sloves – čas minulý

1. HASTRMAN NA VRBĚ

Hastrman **seděl** na vrbě, **spravoval** potrhané síť a vesele **si hvízdal**. Když **dokončil** práci, **slezl** ze stromu. **Zakopl** však o vystouplý kořen vrby a **zřítíl se** po hlavě do rybníka. Zděšeně **volal**: „Pomóc!“ Neuměl totiž moc dobře plavat. Zdá se vám to jakési divné? Mně tedy ne! Protože vím, že to byl Jirka Hastrman ze IV. B.

- a) *Vypravujte, jak jste se učili plavat. Kde to bylo? Zhodnoťte svoje plavecké dovednosti.*

- b) Určete **osobu, číslo a čas** tučně vtištěných sloves: Všechna tučně vtištěná slovesa jsou v osobě ____, čísle ____, čase ____.

2. Z úvodního textu přečtete první souvětí ve všech osobách času minulého, např.:

1. os. č. j.:	(já)	Seděl jsem	na vrbě...
2. os. č. j.:	(ty)	Seděl jsi	na vrbě...
3. os. č. j.:	(on)	Seděl	na vrbě...
1. os. č. mn.:	(my)	Seděli jsme	na vrbě...
2. os. č. mn.:	(vy)	Seděli jste	na vrbě...
3. os. č. mn.:	(oni)	Seděli	na vrbě...

Slovesné tvary zakončené na -l, -la, -lo, -li, -ly, -la se nazývají přičestí minulé. Jsem, jsi, jsme, jste jsou tvary pomocného slovesa být.

3. Ze cv. 2 přečtete tvary minulého času, které jsou složeny:

- a) z **přičestí minulého** a **pomocného slovesa** *jsem, jsi, jsme, jste*. Tyto tvary jsou v ____ a ____ osobě čísla jednotného a v ____ a ____ osobě čísla množného.
- b) **pouze z přičestí minulého**. Tyto tvary jsou ve ____ osobě čísla jednotného i množného.

4. Časujte sloveso **být (nebýt)** v přítomném čase.

1. os. č. j. jsem (nejsem)	1. os. č. mn.
2. os. č. j.	2. os. č. mn.
3. os. č. j.	3. os. č. mn.

Zásobník informací:

V 1. a 2. os. č. j. a mn. jsou tvary **minulého času** složeny z **přičestí minulého** a z **pomocného slovesa** (*jsem, jsi, jsme, jste*), např.: *četl jsem, četl jsi, četli jsme, četli jste*.

Ve 3. os. č. j. a mn. se dnes užívá pouze přičestí minulé, např.: *pracoval, pracovali*. U zvrtných sloves se ve 2. os. č. j. připojuje k přičestí tvar *ses* nebo *sis*, např.: *narodil ses, hrála sis*.

5. Pracujte společně. Napište na tabuli časování libovolného slovesa v čase přítomném, budoucím a minulém. Potom zkoumejte, z čeho se skládají složené tvary.

Postup: 1. žák/yně utvoří otázku tak, aby na ni bylo možné odpovědět větou z následujícího přehledu. 2. žák/yně odpověď přečte nebo řekne svými slovy. 3. žák/yně doplní náležitý příklad z tabule.

Zopakujte si, co už víte o slovesných tvarech pro čas přítomný, budoucí a minulý:

Přítomný čas

V osobních koncovkách přítomných tvarů píšeme **měkké i/í**. Sloveso v přítomném čase má všechny tvary **jednoduché**.

Budoucí čas

Složené tvary budoucího času se skládají z tvaru **pomocného slovesa** *být* (*budu, budeš, bude, budeme, budete, budou*) a z **infinitivu**.

Minulý čas

Slovesné tvary zakončené na **-l, -la, -lo, -li, -ly, -la** nazýváme **přičestí minulé**. Tvary minulého času se skládají v 1. a 2. osobě čísla jednotného i množného z **přičestí minulého** a z **pomocného slovesa** (*jsem, jsi, jsme, jste*). Tvary 3. osoby čísla jednotného i množného tvoří pouze přičestí minulé. U zvrtných sloves se ve 2. osobě čísla jednotného připojuje k přičestí tvar *ses* nebo *sis*, např.: *vyspal ses, všimla sis*.

Některé tvary přítomné nemohou vyjádřit přítomný čas, např.: *přečtu, zaspí*.

Tyto tvary přítomné vyjadřují **čas budoucí**. Budoucí čas tedy můžeme vyjádřit také některými jednoduchými tvary přítomnými.

6. Z následujících vět vyberte **určité slovesné tvary** a určete jejich **osobu, číslo a čas**.

Kdy jste se vrátili? Kateřina si koupila zmrzlinu. Obracíme se na vás s prosbou. Jdeš právě včas. Večer napíšu Klárce. Naši přátelé už zítra bohužel odcestují. Martin nezodpověděl otázku.

7. Uved'te tvary 2. os. č. j. času min., např.: on si vymýšlel – ty sis vymýšlel;
ona se myla – ty ses myla.

on se česal – _____ on si vybral – _____
ona se radovala – _____ ono se batolilo – _____
on se zlepšil – _____ on se houpal – _____
ona si četla – _____ ona se ztratila – _____

S některými tvary utvořte věty, např.: Honzo, **vybral sis** pěknou knížku!

Procvičování

1. PŘESPOLNÍ

Bydlím v malé vsi dva kilometry od školy. Většinou **cestuji** autobusem, v zimě **budu jezdit** na lyžích. Dnes si vyjdu pěšky. **Vezmu** si pořádné boty, protože cesta **je** místy kamenitá. Je to ale blíž než po silnici. **Vyjdu** z domova dřív, takže **nemusím** spěchat. Klidně **se rozhlížím** po okolí. Bydlíte-li ve městě, **neumíte** si ani představit, kolik zajímavých věcí cestou **zahlédnu**. Možná byste mi i záviděli.

- a) *Povězte, co mohou vidět cestou do školy děti na venkově a co mohou pozorovat děti ve městě.*
b) *Popište svou cestu do školy. Chodíte pěšky, nebo jezdíte nějakým dopravním prostředkem? Jakým? Které objekty po cestě míváte? S kým chodíte/jezdíte do školy?*
c) *U barevně vytištěných sloves určete čas. Vypište na tabuli ta červeně vytištěná slovesa, která jsou v přítomném tvaru, ale vyjadřují čas budoucí. Barevně vytištěná slovesa řekněte ve tvaru infinitivu.*
d) *Odůvodněte pravopis sloves bydlím, nemusím. Časujte je v čase přítomném. Jaké í/i píšeme v osobních koncovkách sloves ve tvaru přítomném?*

2. Odůvodněte pravopis a doplňte vynechaná písmena. Cv. a) napište jako diktát.

- a) Nevl_dná úřednice nás odb_la. David bude ml_t pepř na novém ml_nku. Dej o_padky do p_tle a v_nes je. Kdy uv_díš Hanku? Filip se rád m_je studenou vodou.
b) Když se podz_m ch_lí ke konci, bl_ží se z_ma. Strom_m opadá l_stí, takže budou brz_holé. Z polí se bude oz_vat krákání vran a zelenat se na n_ch budou jen oz_my. Brz_čko budeme m_t dlouhé z_mní večery.
c) ovocný s_rup, s_čící zm_je, pomalu us_nala, zas_kl bolestí, s_vá holub_čka, nebud' nenas_tný, us_chající pel_něk, poskakující s_korky, os_ka se chvěje, cesty os_chají, podívej se do předs_ně

3. Doplňte vhodně slovesa z nabídky ve tvaru 1. os. č. j. času bud.

_____ z okna	_____ po práci	_____ básničku
_____ nové boty	_____ Petra	_____ zuby
_____ chleba	_____ topení	_____ počítač

Nabídka sloves: vypnout, zkoušet si, vyčistit si, dívat se, odpočívát, nakrájet, zapnout, napsat, vzbudit

4. Odůvodněte pravopis a doplňte vynechaná písmena.

U lesa se stav_ dva b_tové domy. Ob_vací pokoj uklíz_me každý týden. Koup_te si nové l_že? Vystoup_ na školní besídce i Adéla? Nelíb_se mi to. Obklop_te se dobrými přáteli. Přihlás_š se? Ondra zalep_ poškozený člun. Bydl_m nedaleko. Nejraději se procház_me v parku.

Zásobník informací:

- V předponách od-, pod-, nad-, před- píšeme vždy d, např.: **odcházet, podkova, nadskočit, představení.**
- V předponách bez-, roz- píšeme vždy z, např.: **bezpečný, rozpustit.**
- V předponě vy-/vý- se píše vždy tvrdé y/ý, např.: **vynalézt, významný.**
- Umíme napsat slova s předponami ob-, v-, např.: **objel, objev, vjel.**

5. Odůvodněte pravopis. Cvičení a) napište podle diktátu.

- a) znenadání se ob_vila, ob_mná zavazadla, na kruhovém ob_zdu, jsme v be_pečí, v_zd do dvora, ob_dnané zboží, po_cenil protivníka, starý dům se ro_padal
b) nebe_pečně pře_jíždí, ro_stříhali látku, na_měrný náklad, hlas_tě pře_čítá, na_průměrné v_sledky, V_ktor se ro_stonal, ro_štípané dříví, na_šený divák, pře_běhnout soupeře, o_jezd autobusu

6. Vyznačte: kořen červeně, předponu žlutě a příponovou část (koncovku) zeleně.

nechodil	plavkyně	klidně	neřešila
chodníky	odplavilo	poklid	řešení
podchod	plavčíci	klidový	vyřeš
chodba	splav	uklidnili	dořešíme

7. Říkejte slova s předponou vy-/vý-. S některými slovy tvořte věty.

tah, hra, plnit, skočit, nález, letět, stříhat, lov, stavit, půjčit, rušit, plašit, počet, sypat

a) Bez kterého vynálezu byste si nedokázali představit život a proč?

b) Řekněte jinak: odpovědi sypala z rukávu – skočil mi do řeči.

Opakování

1. CIRKUS

Přijel cirkus. Asi z dále.
Ví to širé okolí.
Na zemi se plachta válí,
siláci s ní zápolí.
Jistě mají hodně síly.
Za chvíli stan postaví.
Mají však i kázeň, píli,
šlachovité postavy.

V básničce vyhledejte **podstatná jména** okolí – (na) zemi – siláci – stan.
Určete jejich **rod** (u rodu mužského i **životnost**), **číslo** a **pád**.

2. Napište vždy 3 **podstatná jména** z prostředí **cirkusu** nebo **zoo**, která označují:
- osoby – **návštěvník**,
 - zvířata – **tučňák**,
 - věci – **voliéra**,
 - vlastnosti – **hbitost**,
 - činnosti a děje – **krmení**,

Zásobník informací:

- Podstatná jména** jsou slova, která označují: osoby (**sestra**), zvířata (**pes**), věci (**kolo**), vlastnosti (**krása**), činnosti a děje (**jízda**).
- U podstatných jmen rozlišujeme **rod**: mužský – životný (**bratr**) a neživotný (**strom**); ženský (**knížka**); střední (**štěně**).
- U podstatných jmen rozlišujeme **číslo** jednotné (**tužka**) a množné (**tužky**).

3. Společně doplňte do tabulky následující podstatná jména.

ještěrka • koláč • malíř • kůzle • soused • svítání • rybník • kapr •
tanečnice • miminko • planeta • topol

rod mužský		rod ženský	rod střední
životný	neživotný		

4. K podstatným jménům v 1. pádě čísla **jednotného** řikejte podstatná jména v čísle **množném** a naopak. Přečtěte podstatné jméno, které má pro 1. p. č. j. i mn. **stejný** tvar.

auto	lísteček	žirafy	ohně
hokejisté	předsedkyně	děvče	děšť
předpověď	hříbě	skokan	spolužáci

5. K tvarům podstatného jména **strom** v čísle jednotném doplňte požadované údaje.

	příslušné pádové otázky a znění 5. pádu	číslo pádu	tvar podstatného jména ve stejném pádu mn. čísla
(to je) strom	kdo? co?	1. p.	stromy
(ke) stromu			
(se) stromem			
(bez) stromu			
(o) stromu			
stromě!			
(pro) strom			

Kolik má čeština **pádů**? Na který pád se neptáme otázkami? Vyjmenujte všechny **pádové otázky** a **znění 5. pádu**.

Když jste psali tvary množného čísla slova **strom**, neuměli jste odůvodnit, proč ve slově **stromy** píšeme v koncovce tvrdé **-y**. Někdo možná přemýšlel, zda tvar 7. p. č. mn. je (se) **stromy**, nebo (se) „stromama“. Abychom dokázali uvést náležitě koncovky podstatných jmen a abychom je uměli i správně napsat, naučíme se skloňovat **vzory podstatných jmen**.

Podstatná jména tvoří podle rodu a zakončení velké skupiny, které se skloňují stejně. Jedno slovo z každé skupiny je vybráno jako **vzor** a podle tohoto vzoru se skloňují i ostatní podstatná jména ze skupiny.

Vzory podstatných jmen: rod **mužský** – **pán, hrad, muž, stroj**
rod **ženský** – **žena, růže, píseň, kost**
rod **střední** – **město, moře, kuře, stavení**

6. Zahrajte si a zadání obměňujte:

- a) Vyhledejte a přečtěte tvar 6. p. č. j. vzoru **moře**.
b) Určete **pád** a **číslo** tvaru **stavením** (řešení jsou 2).

číslo jednotné:	město	moře	kuře	stavení
1. p. kdo? co?	město	moře	kuře	stavení
2. p. (bez) koho? čeho?	města	moře	kuřete	stavení
3. p. (ke) komu? (k) čemu?	městu	moři	kuřeti	stavení
4. p. (pro) koho? co?	město	moře	kuře	stavení
5. p. oslovujeme, voláme	město!	moře!	kuře!	stavení!
6. p. (o) kom? (o) čem?	(o) městě, -u	(o) moři	(o) kuřeti	(o) stavení
7. p. (s) kým? čím?	městem	mořem	kuřetem	stavením

číslo množné:	města	moře	kuřata	stavení
1. p. kdo? co?	města	moře	kuřata	stavení
2. p. (bez) koho? čeho?	měst	moří	kuřat	stavení
3. p. (ke) komu? (k) čemu?	městům	mořím	kuřatům	stavením
4. p. (pro) koho? co?	města	moře	kuřata	stavení
5. p. oslovujeme, voláme	města!	moře!	kuřata!	stavení!
6. p. (o) kom? (o) čem?	(o) městech	(o) mořích	(o) kuřatech	(o) staveních
7. p. (s) kým? čím?	městy	moři	kuřaty	staveními

Vzor město

1. KOVBOJ

Přijel k nám strýc Bob. Ne – nepřijel z Ameriky, nýbrž ze sousední vesnice. Přijel na **kole**. Jeho pravé **jméno** je Bohouš. Ale vyskočit do **sedla** a zacházet s **lasy** umí jako skutečný kovboj. On také v Americe opravdu pár let žil. Nejen mezi kovboji, ale i mezi indiány. Takže se vyzná i na řece: umí se parádně ohánět **vesly** i **pádl**. Řekl bych, že dokonce ovládá i indiánské tance. Aspoň tedy když ho u nás pobodaly včely, tančil s těmi pěti **žihadly** jako pravý indián a vydával i takové indiánské zvuky. Zastavilo ho teprve **vědro** studené vody.

- Kdo je kovboj? Které vlastnosti musí mít? Jaká je jeho práce?
- Jaký je rozdíl mezi **veslem** a **pádl**? Svou odpověď ověřte na Wikipedii.
- Povězte, k čemu se používá **vědro**. Co je **laso**?
- U tučně vtištěných podstatných jmen v úvodním textu určete **rod**.
- Tučně vtištěná podstatná jména povězte ve tvaru **1. p. č. j.** Jak jsou zakončena?

2. Uvedte **7. p. č. mn.** podstatných jmen **vědro**, **laso**. U podstatného jména **vědro** dokážete napsat správně koncovku: **(s) vědry**. Ale jaké **i** – **y** máme napsat ve slově **(s) lasy** a proč?

Pravopis koncovek podstatných jmen se řídí podle zavedených **vzorů podstatných jmen**.

Skloňujte podstatná jména **kolo**, **sedlo**, **pádl** podle vzoru **město**.
Doplňujte náležité koncovky.

číslo jednotné:	město	kolo	sedlo	pádl
1. p. kdo? co?	město	kol_	sedl_	pádl_
2. p. (bez) koho? čeho?	města	kol_	sedl_	pádl_
3. p. (ke) komu? (k) čemu?	městu	kol_	sedl_	pádl_
4. p. (pro) koho? co?	město	kol_	sedl_	pádl_
5. p. oslovujeme, voláme	město!	kol_!	sedl_!	pádl_!
6. p. (o) kom? (o) čem?	(o) městě, -u	(o) kole, -u	(o) sedle, -u	(o) pádle, -u
7. p. (s) kým? čím?	městem	kol_	sedl_	pádl_
číslo množné:				
1. p. kdo? co?	města	kol_	sedl_	pádl_
2. p. (bez) koho? čeho?	měst	kol	sedel	pádel
3. p. (ke) komu? (k) čemu?	městům	kol_	sedl_	pádl_
4. p. (pro) koho? co?	města	kol_	sedl_	pádl_
5. p. oslovujeme, voláme	města!	kol_!	sedl_!	pádl_!
6. p. (o) kom? (o) čem?	(o) městech, o dřívkách, o jablcích	(o) kol_	(o) sedl_	(o) pádl_
7. p. (s) kým? čím?	městy	kol_	sedl_	pádl_

- Povězte, jak jsou v **1. p. č. j.** zakončena podstatná jména, která se skloňují podle vzoru **město**.
- Kterou koncovku mají tato podstatná jména v **7. p. č. mn.**?
Povězte, jak se v nespisovné řeči v tomto pádu chybí.
- Uvedte tvary podstatných jmen v **7. p. č. mn.**
s (kolo), mezi (slovo), pod (sedadlo), mezi (letadlo), se (srdíčko),
pod (křídlo), pod (kopyto)
- Řekněte tvary podstatných jmen v jednotném i v množném čísle a určete pád.
ke (koleno), proti (kino), k (sedlo), proti (žihadlo), k (veslo), k (pádl),
proti (strašidlo), proti (auto)
- Podstatná jména zakončená v **1. p. č. j.** na **-ko** mají v **6. p. č. mn.** koncovku **-ách**.
Uvedte **6. p. č. mn.** následujících podstatných jmen.
v (dřívko), o (lýtko), po (víko), o (kružítko), leží na (pravítko),
v (kolečko), v (sítko)

Zásobník informací:

Podle vzoru **město** se skloňují podstatná jména rodu středního zakončená v **1. p. č. j.** samohláskou **-o**.

Vzor město je **vzor tvrdý**.

V **7. p. č. mn.** má koncovku **tvrdé -y**.

Postup při určování vzoru **město**: Určíme rod podstatného jména a koncovku **1. p. č. j.**
Např.: (to) **kolo** je podstatné jméno rodu středního (**kolo** jako **město**), skloňuje se podle vzoru **město**.

3. Procvičujte pravopis, doplňte vynechaná písmena.

- Ocenil náš v_kon krásnými slov_. Osedlali koně novými sedl_.
Mezi rozb_tými kol_ jsem objev_la i jedno zachovalé. V_bíral si mezi kladiv_ různých vel_kostí. Kvočna schovala kuřata pod svými křidl_.
- Technici se pohybovali pod ob_ma letadl_. Mezi správně napsanými slov_ bylo i p_t chy_. Mezi všemi pádl_ jsem v_děl i ta svoje. Zavazadla byla uložena pod našimi sedadl_. Včelaři obv_kle neb_vají ohrožení žihadl_.

4. Vyberte podstatná jména rodu středního, která se skloňují podle vzoru **město**, a tvořte s nimi věty. Říkejte: (to) **kolo** → jako (to) **město**.

s místem	svíčka	se zrcadly	na jehle
ostrým nožem	víčka	s kyvadly	v letadle
pod sedlem	kolečka	k zavazadlu	na chodidle
zima	hračka	pro kompoty	v pase
z másla	do kopečka	na oba lvy	v lese

Telefonický rozhovor

ROZHOVOR

Jakubovi zazvonil v kapse telefon. Volal Martin. Nadšeně hlásil, že v sobotu poje-
de s rodiči do Brna, a pozval Jakuba, aby jel s nimi. Mají prý v plánu jít do tech-
nického muzea a do akvaparku. Jakub bez rozmyšlení odpověděl, že poprosí rodi-
če, aby ho pustili. Kluci se rozloučili a Jakub se začal těšit na sobotu.

Procvičujte se ve vyjadřování.

1. Předved'te ve dvojici, jak mohl probíhat rozhovor Jakuba s Martinem (co říkal Martin a co Jakub).
2. Sestavte a předved'te rozhovor: Jakub prosí maminku a tatínka, aby mu dovolili jet s Martinem a jeho rodiči na výlet. Vymýšlejte různé varianty, např.: Jakubovi rodiče souhlasí a po telefonu domluví s rodiči Martina organizační podrobnosti. – Rodiče Jakuba na výlet nepustí, protože mají jiné plány.
3. Zahrajte si:
 - a) Zavolejte zdravotnickou záchrannou službu k členovi své rodiny. Vyjmenujte nejprve údaje, které budete muset uvést. Znáte věk členů své rodiny? Telefonní číslo zdravotnické záchranné služby je: _____ (112).
 - b) Představte si, že jste se vrátili domů do vykradeného a zdemolovaného bytu. Okamžitě byt opusťte a zavolejte policii. Vyjmenujte údaje, které budete muset uvést. Číslo Policie ČR je: _____ (112).
 - c) Jste svědky požáru. Přivolejte hasiče. Které údaje uvedete? Budete volat na telefonní číslo: _____ (112).
 - d) Předved'te rozhovor s maminkou, v němž:
 - ti připomíná, že máš dnes džudo;
 - tě žádá, abys vyluxoval/a a utřel/a prach v obývacím pokoji;
 - tě žádá, abys došel/došla babičce na nákup.
4. Předved'te, jak odmítnete vpustit do bytu neznámého člověka, i kdyby se představil jako opravář, zaměstnanec nějakého úřadu apod. Možnosti:
 - Prosím, počkejte, zavolám rodičům.
 - Tatínek je právě na cestě z práce, přijďte, prosím, za půl hodiny.
 - Promiňte, ale nikomu neznámému nesmím otvírat.
5. Zahrajte si, jak může probíhat vaše návštěva v lékařské ordinaci. Předved'te rozhovor se zdravotní sestrou nebo s lékařem. (Uved'te zdravotní obtíže – např.: bolest v krku a zvýšená teplota; ekzém; bolavý a oteklý kotník.) Řekni své jméno a datum narození. Popiš cestu ze svého bydliště k lékaři a do nejbližší lékárny.

5. Slova z nabídky doplňte v náležitém tvaru. Pravopis odůvodněte.

Řekni to vlastními _____. Orel mával obrovskými _____.
Zboží se přepravuje i nákladními _____.
Lea vyzdobila obě _____ pro maminku a tetu barevnými _____.
Kováři pracují s mohutnými _____.
Larva chrousta svými _____ poškozuje kořínky rostlin.

Nabídka slov: přáníčko, kusadlo, slovo, křídlo, srdíčko, kladivo, letadlo

6. Uved'te požadované tvary podstatných jmen: pero, okno, čelo, chodidlo, stádo.
3. p. č. j.	3. p. č. mn.	6. p. č. mn.	7. p. č. mn.
Ke komu, čemu?	Ke komu, čemu?	O kom, o čem?	S kým, čím?

7. Slova z nabídky doplňte v náležitém tvaru a určete jejich pád.

Došli jsme až k známým jezerům (3. p.).
K malému _____ (____) jsme postavili květinový stolek.
Sál s dvaceti řadami _____ (____) byl zcela zaplněn.
Postavte se _____ (____) k sobě.
Kolmici narýsuj pomocí _____ (____) s ryskou.
K podstatným _____ (____) napište jejich vzory.
Výletníci s obavami vzhlíželi k černým _____ (____).

Nabídka slov: pravítko, mračno, čelo, jezero, sedadlo, okno, jméno

8. Doplňte **i/í** – **y/ý**. Říkejte další slova souřadná a k nim výraz významem nadřazený

sedm_kráska, pampel_ška, pel_něk, ... – _____
m_š, m_val, netop_r, s_sel, ... – _____
B_džov, V_soké M_to, Přib_slav, Litom_šl, ... – _____
ml_n, pl_nárna, s_pka, ... – _____
s_kora, v_r, s_ček, kol_břík, l_ška, ... – _____
s_r, s_rovátka, prib_náček, s_rečky, ... – _____
v_drátko, lv_če, m_válek, l_šče, ... – _____

9. Jak znáte obrazná vyjádření? Ze závorek vyberte, co platí. Vyhledejte podstatná jména vzoru **město**.

- Na slovo je skoupý ten, kdo (příliš řeční – mluví hrubě – mluví málo).
- Být někde páté kolo u vozu znamená být tam (potřebný – zbytečný).
- Když za vás někdo ztratí slovo, (přimluví se za vás – přestane s vámi mluvit – s vámi mluví).
- Když vám někdo nemůže přijít na jméno, je (na vás rozzlobený – s vámi spokojený).
- Pokud je silnice jako sklo, je (rovná – zledovatělá – čistá).

Vzor moře

1. NA BOJIŠTI

Oba hráči se zamyšleně skláněli nad černými a bílými **poli** šachovnice. Zamýšleli se tak hluboce, že se málem dotýkali **čely**. Každý tah pečlivě zapisovali **písmeny** a **číslly**, jak to dělají skuteční šachisté. Bylo na nich vidět, že vkládají do hry **srdce**. Náhle však jeden z nich zdvihl oči k **nebi** a tiše řekl: „Panebože!“ Nebyla to prosba o pomoc. Bylo to jen Filipovo **citoslovce** poznání, že udělal osudný tah. „Je to v **pekle**,“ dodal ještě. „Jinými **slovy** – vzdáváš to?“ ujistil se Jan. Filip jen otráveně přikývl.

- a) Rozhodněte, které z následujících výroků **vyplyvají** z úvodního textu. ■ Příhodu vypráví jeden z hráčů. ■ Oba šachisté si zaznamenávali tahy. ■ Známe vlastní jména obou hráčů. ■ Filip udělal vítězný tah. ■ Hráči byli velice roztěkaní.
- b) Vyhledejte a přečtěte podstatná jména, která se skloňují podle vzoru **město** (řkejte je v 1. p. č. j.).
- c) Podstatná jména **pole** a **bydliště** řekněte ve tvaru **1. a 2. p. č. j.** Napište je na tabuli a podtrhněte jejich koncovky. Doplňte: Podstatná jména rodu středního, která mají v **1. i 2. p. č. j.** koncovku **-e/-ě**, se skloňují podle vzoru _____.

2. Skloňujte podstatná jména **pole**, **Labe**, **bydliště** podle vzoru **moře**. Doplňujte náležité koncovky.

číslo jednotné:	moře	pole	Labe	bydliště
1. p. kdo? co?	moře	pol_	Lab_	bydlišt_
2. p. (bez) koho? čeho?	moře	pol_	Lab_	bydlišt_
3. p. (ke) komu? (k) čemu?	moři	pol_	Lab_	bydlišt_
4. p. (pro) koho? co?	moře	pol_	Lab_	bydlišt_!
5. p. oslovujeme, voláme	moře!	pol_!	Lab_!	bydlišt_!
6. p. (o) kom? (o) čem?	(o) moři	(o) pol_	(o) Lab_	(o) bydlišt_
7. p. (s) kým? čím?	mořem	pol_	Lab_	bydlišt_
číslo množné:				
1. p. kdo? co?	moře	pol_		bydlišt_
2. p. (bez) koho? čeho?	moři (hřišť)	pol_		bydlišť
3. p. (ke) komu? (k) čemu?	mořím	pol_		bydlišt_
4. p. (pro) koho? co?	moře	pol_		bydlišt_
5. p. oslovujeme, voláme	moře!	pol_!		bydlišt_!
6. p. (o) kom? (o) čem?	(o) mořích	(o) pol_		(o) bydlišt_
7. p. (s) kým? čím?	moři	pol_		bydlišt_

- a) Z přehledu skloňování vzoru **moře** vypište na tabuli, v kterých pádech je koncovka **-i** a v kterém pádě je koncovka **-í**.
V kterém pádě je koncovka **-ím** a v kterém **-ích**?
Tvořte věty se slovy **moři**, **moří** tak, abyste je užili ve všech pádech, které máte vypsane na tabuli.
- b) Kolik různých pádů může vyjadřovat tvar **moře**? Uživte ho v různých větách.
- c) Proč skloňujeme podstatné jméno **Labe** pouze v čísle jednotném?

Zásobník informací:

Podle vzoru **moře** se skloňují podstatná jména rodu středního, která končí v 1. i ve 2. p. č. j. samohláskou **-e/-ě**.

Vzor **moře** je **vzor měkký**.

Všechna **i/í** v jeho koncovkách jsou **měkká**.

Postup při určování vzoru **moře**: Určíme rod podstatného jména a koncovky 1. a 2. p. č. j. Např.: (to) **pole** je podstatné jméno rodu středního (pole, bez pole jako moře, bez moře), v 1. i ve 2. p. č. j. má koncovku **-e**, skloňuje se podle vzoru **moře**.

3. Podstatná jména, která se skloňují podle vzoru **město**, vyznačte **červeně** a ta, která se skloňují podle vzoru **moře**, vyznačte **modře**. Řkejte: (to) klubko → jako (to) město; (to) nebe, bez nebe → jako (to) moře, (bez) moře.

s mýdly	pro kladívka	na tržiště	bez vajec
k letišti	na dřevo	k holoubátkům	o číslech
v srdci	nad polem	na stéblech	na ohništi

4. Uvedte náležité tvary oranžově vytištěných podstatných jmen.

vzor město	vzor moře
1. p. č. mn. (ta) města	1. p. č. mn. (ta) moře
7. p. č. mn. (s) městy	3. p. č. mn. (k) mořím

stéblo: Vysoká _____ vyčnívala. • Hana vytvořila kytici s obilnými _____.
vejce: Dvě _____ se rozbila. • K rozšlehaným _____ přidej mléko.
hřiště: Vzniknou tam dvě _____. • Ke školním _____ dojdete tudy.
světlo: Obě _____ zhasla. • Bylo tam pódium s barevnými _____.

5. Ze závorek vyberte, co platí. Vyhledejte podstatná jména vzoru **moře**.
- Stéblo je (tenký kmen – dutý stonek – drobná větvička – dlouhá jehlice).
 - Z vejce se nelíhne (netopýr – pštros – orel – tučňák).
 - Slovo hřiště je příbuzné se slovem (bojiště – kleště – hra – tráva).
 - Slovem opačného významu k slovu světlo je (jas – svit – tma – záře).
 - Žihadlo nemá (včela – vosa – vážka – sršeň).
 - Pole nemůže být (pšeničné – úrodné – obděláné – zvládnuté).

Vzor kuře

1. NENÍ SNADNÉ BÝT PÁŽETEM

Na dvoře pohádkového hradu přistála čarodějnice. **Páže** honem odvezlo její **koště** na **parkoviště**. Na rameně seděl čarodějnicí mohutný černý kocour. Hradní **kotě** na něj hledělo s obdivem, čarodějnicí to však nebylo vhod. Ukázala na **kotě** a přikázala **pážeti**: „Řekni tomu **zvířeti**, ať se hned odklidí do svého **doupěte**!“ **Páže** raději samo **kotě** odneslo. „A nalešti mi **vozidlo**,“ nařídila ještě čarodějnicí a **páže** rychle přemýšlelo, co se asi tak dá udělat s **koštětem**, aby se lesklo jako rosa na **poupěti**.

- a) Podle obrázku popište čarodějnici.
b) Povězte, kdo je páže. Komu páže sloužilo? Které vozidlo mělo páže nalestit?
c) Pokuste se žertovně pozměnit některou krátkou pohádku.
d) U tučně (modře i černě) vtištěných podstatných jmen určete **rod, číslo a pád**. Potom je vypište na tabuli do 3 sloupců. (Každé podstatné jméno pište jen jednou.)

	koncovka	koncovka	koncovka
1. p. č. j.	-o	-e/-ě	-e/-ě
2. p. č. j.	-a	-e/-ě	-ete/-ěte
vzor	město	moře	kuře

2. Skloňujte podstatná jména **poupě, zvíře, koště** podle vzoru **kuře**.
Doplňujte náležitá zakončení.

	kuře	poupě	zvíře	koště
číslo jednotné:				
1. p. kdo? co?	kuře	poup_	zvíř_	košť_
2. p. (bez) koho? čeho?	kuřete	poup_	zvíř_	košť_
3. p. (ke) komu? (k) čemu?	kuřeti	poup_	zvíř_	košť_
4. p. (pro) koho? co?	kuře	poup_	zvíř_	košť_
5. p. oslovujeme, voláme	kuře!	poup_!	zvíř_!	košť_!
6. p. (o) kom? (o) čem?	(o) kuřeti	(o) poup_	(o) zvíř_	(o) košť_
7. p. (s) kým? čím?	kuřetem	poup_	zvíř_	košť_
číslo množné:				
1. p. kdo? co?	kuřata	poup_	zvíř_	košť_
2. p. (bez) koho? čeho?	kuřat	poup_	zvíř_	košť_
3. p. (ke) komu? (k) čemu?	kuřatům	poup_	zvíř_	košť_
4. p. (pro) koho? co?	kuřata	poup_	zvíř_	košť_
5. p. oslovujeme, voláme	kuřata!	poup_!	zvíř_!	košť_!
6. p. (o) kom? (o) čem?	(o) kuřatech	(o) poup_	(o) zvíř_	(o) košť_
7. p. (s) kým? čím?	kuřaty	poup_	zvíř_	košť_

- a) Sestavte sami pravidlo, podle něhož určíte, která podstatná jména se skloňují podle vzoru **kuře**.

- b) Povězte, v kterých pádech je zakončení **-eti** a v kterém pádě **-aty**.

Zásobník informací:

Podle vzoru **kuře** se skloňují podstatná jména rodu středního, která končí v 1. p. č. j. **-e/-ě** a ve 2. p. č. j. **-ete/-ěte**.

Postup při určování vzoru **kuře**: Určíme rod podstatného jména a zakončení 1. a 2. p. č. j. Např.: (to) **koště** je podstatné jméno rodu středního (koště, bez koštěte jako kuře, bez kuřete), skloňuje se podle vzoru **kuře**.

3. Uveďte požadované tvary jednoho z modře vtištěných podstatných jmen v úvodním textu na str. 72.

6. p. č. j.	7. p. č. j.	4. p. č. mn.	3. p. č. mn.
2. p. č. mn.	7. p. č. mn.	2. p. č. j.	4. p. č. j.
5. p. č. j.	1. p. č. mn.	3. p. č. j.	1. p. č. j.

4. Určete **vzor** podstatných jmen a doplňte jejich náležité tvary. Celá slovní spojení užíjte ve větách.

poupě – k růžovému...	žito – pytel...
štěně – k našemu...	ptáče – s malými...
srdce – o dobrém...	house – všechna...
pole – na blízkém...	holoubě – tomu...
kotě – bez našeho...	číslo – sudými...

5. Uveďte požadované **tvary** slov a napište je na tabuli.

kůzle, kotě, house, vlče, ptáče, holoubě

3. p. č. j. (ke komu, čemu?) – ke štěněti, ...

6. p. č. mn. (o kom, o čem?) – o štěňatech, ...

7. p. č. mn. (s kým, čím?) – se štěňaty, ...

Názvy mláďat se většinou skloňují podle vzoru kuře.

6. Vyhledejte podstatná jména rodu **středního** a určete jejich **pád**. Vysvětlete, co znamená, když se řekne:

Pálí ji dobré bydlo. Střeží ho jako oko v hlavě. Věší se na každého jako klíště. Nikdo učený z nebe nespadl. Jak k jídlu, tak k dílu. Vnesla do záhady trochu světla. Šlo to jako po másle.

7. Doplněte podstatná jména z nabídky v náležitých tvarech a určete jejich **pád**.

Růže stolistá mívá spoustu **poupat** (2. p.). Vlčice přinesla hladovým kořist. Kočka opatrně přenášela svá do bezpečí. Fenka s třemi se vyhřívala na sluníčku. Na louce se pásly ovce a jejich čtyři. Na bezoblačném zářila spousta hvězd. Paní učitelka nás přivítala vlídnými. Včera byla zveřejněna členů nové vlády. Skauti připravili pět malých. Na okolních začaly žně.

Nabídka: jméno, kotě, pole, jehně, nebe, štěně, vlče, ohniště, slovo, poupě

8. Určujte **rod, číslo, pád a vzor** tučně vytištěných podstatných jmen a slovní spojení užívejte ve větách.

několik slov (r. __, č. __, p. __, vzor __) přinesla **kotě** (r. __, č. __, p. __, vzor __)
ke **štěňatům** (r. __, č. __, p. __, vzor __) na **poli** (r. __, č. __, p. __, vzor __)

Zásobník informací:

- **Přípona** je část slova za kořenem, např.: **leh/átko, sklad/iště**. Pomocí přípon se **mění význam slova**, např.: **letět → let/iště**.
- **Koncovka** je část slova, která se mění při skloňování nebo při časování, např.: **kola, kola, kolu, o kole, kolem...**; **nosím, nosíš, nosí, nosíme, nosíte**. Koncovka **nemění význam slova**, mění pouze tvar slova.

9. Všímněte si rozdílu mezi příponou a koncovkou.

a) Pište **slova příbuzná** s danými slovy. Užívejte uvedené **přípony**.

① schody – oheň – hledět – mravenec – sídlit

-iště: **schodiště**,

② umýt – sedět – strašit – lepit – letět

-dlo:

③ děvče – zrcadlo – štěně – kotě – zvíře

-átko:

b) Doplněte náležité **koncovky** podstatných jmen a sloves.

strašidlo: hrozné strašidlo, bez toho strašidlo, se všemi strašidlo
vidět: já vid, ty vid, on vid, my vid, vy vid, oni vid

10. Určete **osobu, číslo a čas** následujících sloves a utvořte s nimi věty.

prohlédneme si (os. __, č. __, čas __) okousal (os. __, č. __, čas __)
uzdravíte se (os. __, č. __, čas __) četl sis (os. __, č. __, čas __)
budu číst (os. __, č. __, čas __) modelují (os. __, č. __, čas __)

11. Hádejte!

Může být mlsný, může být cizí, může být i v botě. A je v této učebnici. Co to je?

Oznámení – pozvánka, plakát

Rozhodli jste se uspořádat karneval. Chcete pozvat i dospělé diváky. Nechat natisknout plakáty? To by bylo příliš drahé. Vytvoříte si tedy pozvánky a budete je pak lidem rozdávat. Pozvánka by měla obsahovat následující údaje:

1. Pořadatele
2. Název akce
3. Místo konání
4. Datum konání a hodinu začátku
5. Program
6. Vstupné (např. dobrovolné)
7. Pozvání (koho zvete, komu je určeno)

Přečtěte, jak černovické děti zvou veřejnost na sportovní odpoledne.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA ČERNOVICE

VÁS ZVE NA

SPORTOVNÍ ODPOLEDNE

Vážený rodiče, prarodiče i nerodiče,
přijďte s námi oslavit konec školního roku!

**V NEDĚLI 29. ČERVNA 2025 OD 14 HODIN
NA FOTBALOVÉM HŘIŠTI V ČERNOVICÍCH**

PROGRAM:

- ZAHÁJENÍ
- SPORTOVNÍ SOUTĚŽE A HRY
- VYHLÁŠENÍ VÍTĚZŮ
- ZAKONČENÍ ZPĚVEM STUPNICE

Vstup volný, oděv libovolný, občerstvení zajištěno!

Procvičujte se ve vyjadřování.

1. Napište pozvánku podle zadání výše a vyzdobte ji obrázkem.
2. Ve skupinách vyrobte zajímavý plakát, který bude zvát na školní divadelní představení. Používejte různé výtvarné techniky, originální písmo, obrázky, fotografie...

Vzor stavení

1. OBYDLÍ

Lucie pozvala kamarádku Kateřinu na návštěvu. Nejdříve ji provedla celým **přízemím**, pak jim maminka nabídla malé **občerstvení**, čaj s trochou **cukroví**. „Teď se pojď podívat nahoru do **podkroví**,“ řekla potom Lucie. „Tam mám svůj pokojíček. A moc se, prosím tě, neopírej o **zábradlí** – právě jsme ho natřeli. Možná ještě není úplně suché.“ Kateřině se místnůstka v **podkroví** náramně líbila. „Takové **pohodlí** bych taky chtěla mít,“ povzdechla si...

- Jak byste si představovali svůj ideální pokoj?
- Jaké výhody má podle vás bydlení ve městě a jaké výhody má bydlení na venkově? Zapiš je do dvou sloupců na tabuli.
- Určete **rod, číslo a pád** tučně vytištěných podstatných jmen (nápověda: cukroví – jen tvary čísla jednotného). Pozorujte, jaké **i** je v jejich koncovkách.
- Přečtěte **určitá slovesa**.
- Doplňte: Podstatná jména rodu středního zakončená v **1. p. č. j.** koncovkou **-í** se skloňují podle vzoru _____.

2. Skloňujte podstatná jména **podkroví, křoví, zábradlí** podle vzoru **stavení**.
Doplňte náležité koncovky.

číslo jednotné:

1. p. kdo? co?
2. p. (bez) koho? čeho?
3. p. (ke) komu? (k) čemu?
4. p. (pro) koho? co?
5. p. oslovujeme, voláme
6. p. (o) kom? (o) čem?
7. p. (s) kým? čím?

stavení

stavení
stavení
stavení
stavení
stavení
(o) stavení
stavením

podkroví

podkrov_
podkrov_
podkrov_
podkrov_
podkrov_
(o) podkrov_
podkrov_

křoví

křov_
křov_
křov_
křov_
křov_
(o) křov_
křov_

zábradlí

zábradl_
zábradl_
zábradl_
zábradl_
zábradl_
(o) zábradl_
zábradl_

číslo množné:

1. p. kdo? co?
2. p. (bez) koho? čeho?
3. p. (ke) komu? (k) čemu?
4. p. (pro) koho? co?
5. p. oslovujeme, voláme
6. p. (o) kom? (o) čem?
7. p. (s) kým? čím?

stavení
stavení
stavením
stavení
stavení
(o) staveních
staveními

podkrov_
podkrov_
podkrov_
podkrov_
podkrov_
(o) podkrov_
podkrov_

zábradl_
zábradl_
zábradl_
zábradl_
zábradl_
(o) zábradl_
zábradl_

Podle vzoru **stavení** se skloňují také některá podstatná jména, která mají jen tvary čísla jednotného, např.: uhlí, dříví, křoví.

a) Které čtyři koncovky se vyskytují ve vzoru **stavení**?

Rozhodněte: Vzor **stavení** je **vzor** (tvrdý – měkký).

b) Pozorujte, které pády mají stejné koncovky.

Utvořte věty se slovními spojeními: s naším **stavením** (p. ____ č. ____),
ke třem **stavením** (p. ____ č. ____).

c) Utvořte věty se slovem **cukroví** ve tvarech **1., 2., 3., 4. a 6. p. č. j.**

d) Která podstatná jména se skloňují podle vzoru **stavení**?

Zásobník informací:

Podle vzoru **stavení** se skloňují podstatná jména rodu středního, která jsou v 1. p. č. j. zakončena samohláskou **-í**.

Vzor **stavení** je **vzor měkký**.

V koncovkách vzoru **stavení** jsou všechna **i/í měkká**.

Postup při určování vzoru **stavení**: Určíme **rod podstatného jména a koncovku 1. p. č. j.**
Např.: (to) **cukroví** je podstatné jméno rodu středního (**cukroví** jako **stavení**), skloňuje se podle vzoru **stavení**.

3. Utvořte věty tak, aby bylo zřejmé, zda jde o:

jedno přísloví – více přísloví

jedno představení – více představení

jedno náměstí – více náměstí

jedno zábradlí – více zábradlí

4. Společně odůvodňujte pravopis vynechaných **i/í** – **y/ý**. Cv. a) pak napište jako diktát.

a) Po s_lnici jelo nákladní auto s obil_m. Všechno nové nádob_ se mus_
napřed um_t. Přinesl vánoční cukrov_. Tvořte věty s těmito slov_.
Okol_ naší obce postihlo krupob_tí.

b) Ob_lí už b_lo z některých pol_ skl_zeno. Po Lab_ plují lodě. Před
osvětlenými zrcadl_ stála krab_ce s líčidl_. Pros_m tři knedlíky se zel_m.
Na neb_ zářil měs_c.

5. Doplňte vynechaná **i/í** – **y/ý** a pravopis odůvodněte.

V našem podneb_ neb_vají kruté z_my. Řídíš se nějakými pravidl_? Koláče se
švestkovými povidl_ nám chutnaly. V krbu top_me dřív_m. Jmenujte některá
domácí zv_řata. V_lekaný zajíc zm_zel v bl_zkém křov_. Na Ostravsku jsou
ložiska uhl_. Nepřelézajte zábradl_! Matěj b_dlí v přízem_ a jeho sestra má
pokoj v podkrov_.

a) Ze cv. 5 přečtěte větu, která je **zákazem**. Kde by mohla být cedule s takovým nápisem?

b) Vysvětlete význam slovních spojení: ložisko uhlí, ložisko požáru.

Procvičování

1. STRAŠIDELNÝ DŮM

V okol_ onoho obyd_ hemžilo se to strašid_ . B_lo to celkem dobré b_dlo, ovšem leda tak pro strašidlo. Pro křehká l_dská stvoření neb_lo to moc k b_dlení. V ohradě dvouhlavá telata, na pol_ podivná zv_řata, podivné znamení na vratech. Nemluvě o černých kuřatech. Na neb_ m_sto souhvězdí jakési soukol_ jezdí. Pod křesl_ hromada kamení. Není to sta- vení k b_dlení!

- Popište strašidelný dům podle obrázku.
- Vysvětlete význam slova hemžit se. Co (kdo) se může hemžit?
- Doplňte vynechaná písmena.
 - Je-li **i/í, y/ý** v kořeni slova, určete, zda slovo patří, nebo nepatří do vyjmenovaných (s nimi příbuzných) slov.
 - Je-li **i/í, y** v koncovce podstatných jmen rodu středního, určete vzor a podle vzoru doplňte koncovku.

2. Z úvodního textu vypište na tabuli podstatná jména k vzorům středního rodu (nápověda: vrata – vzor město).

město moře kuře stavení
strašidly

3. Vyhledejte vždy 1 chybně zařazené podstatné jméno a doplňte takové, které odpovídá zadání, např.: rod střední: mýdlo • přání • ~~ovce~~ • pole • ... kotě.

- označení mláďete: štěně • jehně • koně • sluně • ...
- vzor město: (na) sedadle • (do) Labe • (v) kole • (v) Brně • ...
- vzor moře: (na) letiště • (z) nebe • (v) čele • (na) pole • ...
- vzor kuře: (za) děvčata • (dvě) košťata • (s) lvičaty • (na) paty • ...
- vzor stavení: (v) polích • (z) hedvábí • (s) nádobím • podnebí • ...
7. p. č. mn.: číslý • štěňaty • hřiště • vejci • ...
- rod ženský: lampa • tempo • kolej • práce • ...

4. Pomozte zaměstnancům nákupního centra vyhledat tabulky, které k sobě patří.

oděvy potreby kola sklo občerstvení kování květiny zvířátka
Rychlé Domácí Plyšová Řezané Horská Nábytkové Dětské Broušené

SKLOŇOVÁNÍ PODSTATNÝCH JMEN RODU ŽENSKÉHO

1. POZVÁNKA

Moje starší sestra Sára dostala pozvání k návštěvě Vídně. Zve ji kamarádka, s kterou si už dlouho píše německy. Sára má z pozvání samozřejmě radost. Zatím zná Vídeň jen z televize.

Já bych si rád psal s někým z Paříže, ale moje znalost francouzštiny zatím není nic moc. Francouzsky umím jenom pár slov a jednu krátkou báseň. Sára mi však řekla: „To zvládneš! Chce to ale kázeň, píli a vytrvalost!“ Tak se snažím, jednou bych totiž chtěl studovat ve Francii.

- Které cizí jazyky se učíte vy?
- Představ si, že k vám přijede návštěva z ciziny. Která místa ve svém okolí bys hostům ukázal/a a proč? Co je u vás zajímavého nebo pěkného?
- V úvodním textu vyhledejte slova stejného nebo podobného významu se slovy: přítelkyně – dopisovat si – pilnost.
- K danému vzorci přiřaďte vhodné souvětí z úvodního textu.

V1, ale V2.

- Určete rod, číslo a pád tučně vytištěných podstatných jmen. Strídejte se.
- Napište na tabuli vzory pro podstatná jména rodu ženského. K tučně vytištěným slovům z úvodního textu řekněte tvary 1. a 2. p. č. j. a zařaďte je do sloupců podle vzorů.

žena růže píseň kost

g) Které vzory ženského rodu končí v 1. p. č. j. samohláskou?

- Vzor žena má v 1. p. č. j. koncovku ____.
- Vzor růže má v 1. p. č. j. koncovku ____/-ě.

h) Které vzory ženského rodu končí v 1. p. č. j. souhláskou?

Abychom poznali, která podstatná jména se skloňují podle vzoru píseň a která se skloňují podle vzoru kost, musíme si je říct v 1. a ve 2. p. č. j.

- Vzor píseň končí v 1. p. č. j. souhláskou a ve 2. p. č. j. samohláskou -e/-ě.
- Vzor kost končí v 1. p. č. j. souhláskou a ve 2. p. č. j. samohláskou ____.

Skloňovat podstatná jména už umíte. Později se naučíte, že se skloňují i přídavná jména, zájmena a číslovky.

Skloňovat slovo znamená měnit jeho tvar podle pádu a čísla.

Slova, která se skloňují, souhrnně nazýváme jména.

Jsou to podstatná jména, přídavná jména, zájmena a číslovky.

2. Společně skloňujte slovní spojení: její dvě starší sestry.

Vzor žena

1. NA PILE U SÁZAVY

U řeky Sázavy leží dvě Sázavy. Jedna je nedaleko Kutné Hory, druhá u Žďáru nad Sázavou. Včera jsme se vrátili z návštěvy jedné té Sázavy. Bydlí tam naši strýcové s tetami. Ten jeden bydlí na pile kus za Sázavou. Bratranec Jakub se dvěma sestrami docházejí z té pily dva kilometry do školy. S batohem na zádech je to docela slušný sportovní výkon. Chtěli jsme u nich ještě zůstat, ale tatínek nedal na naše prosby a jelo se domů. Snad tam zase brzy pojedeme. Však je to od nás z Jihlavy docela blízko.

- a) Co se dělá na pile? K čemu se používají trámy a na co jsou potřeba prkna?
b) U tučně vtištěných podstatných jmen určete rod, číslo a pád.
Všechna tato podstatná jména jsou rodu _____.
V 1. p. č. j. mají koncovku ____ a skloňují se podle vzoru žena.

2. Skloňujte podstatná jména škola, sova, lampa podle vzoru žena. Doplňujte náležité koncovky.

číslo jednotné:	žena	škola	sova	lampa
1. p. kdo? co?	žena	škol_	sov_	lamp_
2. p. (bez) koho? čeho?	ženy	škol_	sov_	lamp_
3. p. (ke) komu? (k) čemu?	ženě	škol_	sov_	lamp_
4. p. (pro) koho? co?	ženu	škol_	sov_	lamp_
5. p. oslovujeme, voláme	ženo!	škol_!	sov_!	lamp_!
6. p. (o) kom? (o) čem?	(o) ženě	(o) škol_	(o) sov_	(o) lamp_
7. p. (s) kým? čím?	ženou	škol_	sov_	lamp_
číslo množné:				
1. p. kdo? co?	ženy	škol_	sov_	lamp_
2. p. (bez) koho? čeho?	žen	škol	sov	lamp
3. p. (ke) komu? (k) čemu?	ženám	škol_	sov_	lamp_
4. p. (pro) koho? co?	ženy	škol_	sov_	lamp_
5. p. oslovujeme, voláme	ženy!	škol_!	sov_!	lamp_!
6. p. (o) kom? (o) čem?	(o) ženách	(o) škol_	(o) sov_	(o) lamp_
7. p. (s) kým? čím?	ženami	škol_	sov_	lamp_

- a) Která podstatná jména se skloňují podle vzoru žena?
b) Ve kterých pádech mají tato podstatná jména koncovku -y? Najděte tvar, v jehož koncovce je -i.
c) Užijte ve větách slova škola, sova ve tvaru 2. p. č. j. a ve tvaru 1. a 4. p. č. mn.

Zásobník informací:

Podle vzoru žena se skloňují podstatná jména rodu ženského zakončená v 1. p. č. j. samohláskou -a.

Vzor žena je vzor tvrdý.

V koncovkách píšeme tvrdé y, jen v 7. p. č. mn. v koncovce -ami píšeme měkké i.

Postup při určování vzoru žena: Určíte rod podstatného jména a koncovku 1. p. č. j. Např.: (ta) mísa je podstatné jméno rodu ženského (mísa jako žena), v 1. p. č. j. má koncovku -a, skloňuje se podle vzoru žena.

3. K podstatným jménům doga, ryba, mísa, stavba, kobyla uveďte tvary podle následujících zadání a napište je na tabuli.

1. p. č. mn. kdo, co?	4. p. č. mn. koho, co?	7. p. č. mn. kým, čím?
--------------------------	---------------------------	---------------------------

4. Požadované tvary podstatných jmen ze cv. 3 užijte ve větách. Pište do sešitu.

Ve 4. p. můžete užít předložky: pro, přes, za, na, o; v 7. p.: s, mezi, nad, za.

Např. lampa: 1. p. č. mn. – Některé lampy blikaly.

4. p. č. mn. – Veronika rozsvítila obě lampy.

7. p. č. mn. – Mezi lampami v naší ulici jsou lavičky.

5. Pracujte společně.

a) Některá podstatná jména mají jen tvary čísla množného. Rozhodněte, zda se následující podstatná jména skloňují podle vzoru město (ta města), nebo podle vzoru žena (ty ženy).

sáňky (ty sáňky) – vrata – kalhoty – ústa – prázdniny – nůžky – kamna

b) Doplňte vynechané koncovky.

1. pád (města, žen)

7. pád (s městy, s ženami)

Začínají prázdnin_.

Před prázdnin_ jsme byli v divadle.

Její úst_ se usmívají.

Stála tam s otevřenými úst_.

Nůžk_ jsou v zásuvce.

Detaily vystříhejte ostrými nůžk_.

Kamn_ hřejí.

Před kamn_ si hověla kočka.

6. Do následujícího textu doplňte vynechaná písmena a pravopis odůvodněte. Ke každému slovnímu druhu (kromě částic) vyberte 1 příklad.

Povodeň zanechala na loukách, na pol_ch a na cestách spoustu šedé hl_ny a mnoho p_sku i kamení. Ale voda se už pročišťovala. Když do ní sv_tilo slunce, b_lo na mnoha m_stech v_dět až na dno, a to ledňácci m_lovali. V_děli na svou kořist... Bl_žila se doba hnízdění. Rybařici si v_hlédlí příkrý sva_ a začali tam hloub_t dlouhou chodbu. Práce to b_la namáhavá. Náhle zaslechli poplašné volání konipasa: „Cis! Cis! Cis!“ L_dé s lopatam_, krumpáči i voz_ky práv_ m_řili k břehu, ve kterém si rybařici budovali obydl_...

(Podle K. Nového: Rybařici na Modré zátoce)

- Odhadněte, proč autor říká ledňáčkům také rybařici.

Blahopřání, pozvánka

Hodně štěstí, zdraví! Tak se to zpívá
o narozeninách. Jsou ovšem i jiná přání,
například k Svátku matek.
Blahopřání může být také rýmované.
Třeba kamarádovi k desátým narozeninám:

Na světě jsi deset let –
to je důvod k přání!
Nemám ale zdání,
co bych Ti měl přát.
Snad jen aby Tě ten svět
bavil. Měj ho rád!

Procvičujte se ve vyjadřování.

1. Vymyslete rýmované blahopřání pro spolužačku nebo spolužáka.
2. Podle fotografií vypravujte, jak probíhala dětská oslava narozenin.
3. Pracujte ve skupinách.

1. skupina:

Vytvořte originální pozvánku na oslavu narozenin. Nezapomeňte uvést všechny potřebné údaje, např.: kde a kdy se oslava bude konat, zda účastníci potřebují nějaké speciální vybavení (masky nebo třeba sportovní oblečení)... Pozvánku vyzdobte. Navrhněte, kde a jak lze oslavit narozeniny.

2. skupina:

Vyrobte přáníčko k Svátku matek a vepište do něj blahopřání pro maminku. Nezapomeňte, jak píšeme v blahopřáních (v e-mailech a v dopisech) zájmena Ty, Tebe, o Tobě, s Tebou, Tvůj... Velké písmeno v těchto slovech je výrazem úcty k adresátce nebo k adresátovi. V soukromé písemné komunikaci však tato zájmena můžeme psát i s malým počátečním písmenem.

7. Pravopis **párových** souhlásek uvnitř slov odůvodněte tvarem 2. p. č. **mn.**, např.: červená stu_ka → bez stužek.
kočičí tla_ka, s dravými ry_kami, ste_ka pro cyklisty, roho_ka pod schody,
ža_ka kvákala, lí_ka plná ořechů, vypnutá obrazo_ka, ptačí bu_ka, zralá
hru_ka, bu_ta s povídly, šves_ka má pecku, projíž_ka na kole, známá
fotogra_ka, sí_ka proti hmyzu

8. Slova v závorkách dejte do 7. p. č. **mn.** a s danými slovními spojeními tvořte věty. Odůvodňujte pravopis, např.: s květinami – jako s ženami.

záhony s (květina), váza s (astra), úl s (včela), ubrus s (výšivka), miska
s (hruška), rybník s (žába), zvonek mezi (kopretina), boty s (tkanička),
Martina s (kamarádka), trávník pod (lípa)

9. Čeština přejímá některá slova z cizích jazyků. Říkáme jim **slova přejatá**. Společně vysvětlíte význam tučně vtištěných slov a všimněte si také jejich pravopisu. Kam pojedesh na **víkend**? Dnes v **televizi** promluví **ministr** školství. V **matematice** používáme také slova **milión** a **minus**. Kolik **sekund** má jedna **minuta**? Kolik **milimetrů** má jeden **metr**? Michal dal nové rybičky do **akvária**. Anežka je nemocná, užívá **antibiotika**. Do naší **firmy** nastoupila nová **manažerka**. Zavolej **instalatéra**.

Pokud budete mít pochybnosti o pravopise přejatého slova, vyhledejte ho v Internetové jazykové příručce nebo v Pravidlech českého pravopisu.

10. Odůvodněte pravopis vynechaných **i/i** – **y/ý** a cvičení napište podle diktátu.

Horským údol_m vedla úzká silnička. Lodě se řídí kormidl_. Veslaři veslují
vesl_. Na kajaku se pádluje pádl_. V rákos_ hnízdí kachny. Každé vítězstv_
stojí mnoho úsil_. Bydlím nedaleko škol_.

Ve cv. 10 vyhledejte: a) vždy 1 slovo **příbuzné** se slovy: **hnízdo, hora**;
b) slovesa v čase **přítomném**;
c) slovo opačného významu k slovu **prohra**.

11. Vyberte některá slova **vícevýznamová**. Společně určete slovní druhy. Zapisujte je číslky a pojmenovávají je plnými názvy.

Právě skončila hodina psaní. Jé, psaní od babičky!

Cvičení prospívá našemu zdraví. Kde máš domácí cvičení?

Ze stromu spadl žlutý list. Rodný list je důležitý úřední doklad.

12. Vysvětlíte lidová rčení: Co je psáno, to je dáno. Narodila se na šťastné planetě.

Vzor růže

1. V NEDĚLI

V **neděli** seděla maminka na **židli** a krájela **cibuli**. Za **chvíli** jí začaly téct slzy. „Pláčeš,“ smál se tatínek, „protože jsme porušili přikázání. Den sváteční světiti budeš – je přece psáno v **bibli**. A my se zabýváme **prací**!“
„A co bychom asi tak v poledne jedli, kdybychom si neuvařili?“
„Vždyť já vím,“ usmál se tatínek, pohladil maminku a dal vařit **fazole**.

- a) Pomáháte doma při vaření? Které jídlo byste dokázali připravit sami? Popište, jak prostřete stůl k nedělnímu obědu.
b) Určete **rod** tučně vtištěných podstatných jmen a uveďte jejich tvar pro 1. p. č. j. Tučně vtištěná podstatná jména jsou rodu **ženského** a v 1. p. č. j. mají koncovku **—**, proto se skloňují podle vzoru **růže**.

2. Skloňujte podstatná jména **chvíle**, **košile**, **cibule** podle vzoru **růže**.
Doplňujte náležité koncovky.

číslo jednotné:

1. p. kdo? co?
2. p. (bez) koho? čeho?
3. p. (ke) komu? (k) čemu?
4. p. (pro) koho? co?
5. p. oslovujeme, voláme
6. p. (o) kom? (o) čem?
7. p. (s) kým? čím?

číslo množné:

1. p. kdo? co?
2. p. (bez) koho? čeho?
3. p. (ke) komu? (k) čemu?
4. p. (pro) koho? co?
5. p. oslovujeme, voláme
6. p. (o) kom? (o) čem?
7. p. (s) kým? čím?

růže	chvíle	košile	cibule
růže	chvíl_	košil_	cibul_
růže	chvíl_	košil_	cibul_
růži	chvíl_	košil_	cibul_
růži	chvíl_	košil_	cibul_
růže!	chvíl_!	košil_!	cibul_!
(o) růži	(o) chvíl_	(o) košil_	(o) cibul_
růží	chvíl_	košil_	cibul_
růže	chvíl_	košil_	cibul_
růží	chvíl_	košil_	cibul_
(ulic)	chvíl_	košil_	cibul_
růžím	chvíl_	košil_	cibul_
růže	chvíl_	košil_	cibul_
růže!	chvíl_!	košil_!	cibul_!
(o) růžích	(o) chvíl_	(o) košil_	(o) cibul_
růžemi	chvíl_	košil_	cibul_

- a) Která podstatná jména se skloňují podle vzoru **růže**?
b) Jaké **i/í** píšeme v koncovkách vzoru **růže**?
c) Která podstatná jména se skloňují podle vzoru **žena**?
d) Užijte ve větách tvary 7. p. č. mn.: **chvílem**_, **košílem**_, **cibulem**_, **školam**_, **sovam**_, **lampam**_.

Zásobník informací:

Podle vzoru **růže** se skloňují podstatná jména rodu ženského zakončená v 1. p. č. j. samohláskou **-e/-ě**.
Vzor **růže** je **vzor měkký**.
V koncovkách píšeme **měkké i/í**.

*Postup při určování vzoru **růže**: Určíme rod podstatného jména a koncovku 1. p. č. j. Např.: (ta) **cibule** je podstatné jméno rodu ženského (cibule jako růže), v 1. p. č. j. má koncovku **-e**, skloňuje se podle vzoru **růže**.*

3. Doplňte vynechaná **i/í** – **y/ý** a odůvodněte jejich pravopis. Určete vzor, např.:
(ta) **cibule** jako (ta) **růže**, nad **cibulí** jako nad **růží**, napíšeme **í**.

Nakrájej cibul_. V mnoha zem_ch se domluvíš anglicky. Vrata od stodol_ byla dokořán, právě tak dveře od chalup_. Přijdu za malou chvíl_.
V neděl_ pojedeme do Ostrav_. Jaký je počet obyvatel na zeměkouli_?
Byl tam stůl s dvěma židlem_.

1. PŘEPADENÍ

Řidič se chvíl_ díval do map_ a pak pokračoval v jízdě. Zastavil u nejbližší benzínové pump_. Už se šerilo, všude se rozsvěcely lamp_. Jen řidičova tvář zůstávala podivně temná. Vystoupil, nevšímal si reklam_, kterou už stokrát viděl v televiz_, a zamířil rovnou k pumpaři. Ten však jen vykulil oči a tvrdou ranou srazil řidiče k zemi. Řidič se pomalu zvedl, osahal si boul_ na čele a rozhodil pažem_: „Co to děláte, člověče?“ „Promiňte, já jsem myslel, že je to přepaden_,“ omlouval se pumpař. „Víte – ta vaše černě skvrnitá tvář... – vypadalo to jako maska.“ „Hm,“ zavrčel řidič, „jsem trochu od saz_, no.“

- a) Vymyslete příběh s nadsázkou a vtipem.
b) U doplněných podstatných jmen určete **rod**, **číslo**, **pád** a **vzor** (nápopěda: díval se **chvíli** – 4. p.). Strídejte se.
c) Určete **osobu**, **číslo** a **čas** uvedených slovesných tvarů.

díval se je
děláte vystoupil
myslel jsem nevšímal si

- d) Vyberte a přečtěte souvětí k následujícím vzorcům.

V1, V2.

V1 a V2. (2 souvětí)

V1, V2, kterou V3, a V4.

- e) Vyjmenujte všechny vzory **rodu ženského**.
Které z nich končí v **1. p. č. j.** samohláskou?
Který vzor rodu ženského má ve svých pádech koncovku **-y**?
Který vzor má v jednom pádě koncovku **-ami**?
- f) Vyjmenujte všechny vzory **rodu středního**. Doplňte:
Vzor **město** má v **7. p. č. mn.** koncovku ____.
Vzor **kuře** má v **7. p. č. mn.** zakončení **-at** ____.

2. Určete **rod, číslo, pád a vzor** daných podstatných jmen a užit je ve větách.
z pravidel, za chalupou, na polích, na tuto chvíli, o tom pohoštění, v rokli

3. Povězte, co znamená, když se řekne:

Nelze sedět na dvou židlích. Je tam jako růže mezi trním.

4. Doplňte vynechaná **i – y**. Co má smysl a co je nesmysl?

- Hus_ seděly na jedl_.
- Koz_ by salám nejedly.
- Rozeznáš berl_ od bedl_?
- Vlož do mís_ zeměkoul_!
- Udělej na židl_ boul_!

Pokuste se vymyslet vtipný nesmysl.

5. Společně odůvodněte pravopis vynechaných **i/í – y/ý**. Cv. b) napište jako diktát.

- a) Před chvíl_ se v_datně rozpršelo. Ráda se procház_m v dešti. Šlapu do kaluží a sl_ším, jak v potůčku hučí b_strá voda. Kam_nky se lesknou a do tráv_ padají kapky...
- b) je pod židl_, za krátkou chvíl_, příklady na tabul_, k blízkým pol_m, pod palmam_, na rozvodněném Lab_, nedaleko škol_, s velkou píl_, husté křov_, s bledulem_, přijedu příští neděl_, nedaleko bříz_
- c) na všech schůz_ch, s dvěma lampam_, špatné počas_, cestujeme letadl_, divoké hus_ v rákos_, šermuje šavl_, v různých zem_ch, velké zásob_uhl_ a dřív_, v bílé koul_, se smaženou cibul_

6. Vyřešte hádanku. Doplňte do mřížky slovo tak, že vezmete:

1. ŽIRAFÁ	měkkou souhlásku z prvního slova
2. MED	samohlásku z druhého slova
3. LÁMAT	první obojetnou souhlásku z třetího slova
4. VEVERKA	obojetnou souhlásku ze čtvrtého slova
5. KRAB	samohlásku z pátého slova

1.
2.
3.
4.
5.

Vzor píseň

1. CESTA OD BABIČKY

Nejdřív Marek procház_ mezi zahradami s kvetoucími **jabloněmi**. Potom jde kolem vysoké skál_, která má podobu **věže**, a sestoup_ do údol_ řeky Morav_. V pobřežní mokřině tam roste spousta bledul_. Docela rád by si pod **zemí** vyrýpl aspoň jednu cibul_, ale ví, že se to nesmí. Pak už jenom projde kolem ohrady se složenými kládam_ a za chvíl_ je doma.

a) Pokuste se popsat Markovu cestu od babičky z paměti.

b) Doplňte vynechaná písmena a pravopis odůvodněte.

c) Určete rod podstatných jmen **jabloň** a **věž**.

Rozhodněte, zda jejich tvar pro **1. p. č. j.** končí souhláskou, nebo samohláskou.

Zjistěte, jak jsou zakončeny tvary **2. p. č. j.**

d) Doplňte: Podstatná jména rodu ženského zakončená v **1. p. č. j.** na **souhlásku**, která mají ve **2. p. č. j.** koncovku **-e/-ě**, se skloňují podle vzoru ____.

2. Skloňujte podstatná jména **mrkev, větev, zem** podle vzoru **píseň**. Doplňujte náležité koncovky.

číslo jednotné:	píseň	mrkev	větev	zem
1. p. kdo? co?	píseň	mrkev	větev	zem
2. p. (bez) koho? čeho?	písně	mrkv_	větv_	zem_
3. p. (ke) komu? (k) čemu?	písní	mrkv_	větv_	zem_
4. p. (pro) koho? co?	píseň	mrkev	větev	zem
5. p. oslovujeme, voláme	písní!	mrkví!	větví!	země!
6. p. (o) kom? (o) čem?	(o) písní	(o) mrkv_	(o) větv_	(o) zem_
7. p. (s) kým? čím?	písní	mrkv_	větv_	zem_

číslo množné:

1. p. kdo? co?	písně	mrkv_	větv_	zem_
2. p. (bez) koho? čeho?	písní	mrkv_	větv_	zem_
3. p. (ke) komu? (k) čemu?	písním	mrkv_	větv_	zem_
4. p. (pro) koho? co?	písně	mrkv_	větv_	zem_
5. p. oslovujeme, voláme	písně!	mrkv_!	větv_!	zem_!
6. p. (o) kom? (o) čem?	(o) písních	(o) mrkv_	(o) větv_	(o) zem_
7. p. (s) kým? čím?	písněmi	mrkv_	větv_	zem_

Pozorujte všechny koncovky těchto podstatných jmen a doplňte:

V koncovkách **-i, -í, -ím, -ích, -emi/-ěmi** píšeme ____.

Vzor **píseň** je **vzor** (tvrdý – měkký).

Zásobník informací:

Podle vzoru **píseň** se skloňují podstatná jména rodu ženského zakončená v 1. p. č. j. **souhláskou** a ve 2. p. č. j. koncovkou **-e/-ě**.
Vzor píseň je **vzor měkký**.
V koncovkách píšeme **měkké i/í**.

Postup při určování vzoru píseň: Určíme rod podstatného jména a zakončení 1. a 2. p. č. j. Např.: (ta) mrkev je podstatné jméno rodu ženského, v 1. p. č. j. končí souhláskou, ve 2. p. č. j. má koncovku -e (mrkev, bez mrkve jako píseň, bez písňe), skloňuje se podle vzoru píseň.

3. Přečtěte úryvky z **vyprávění o ledňáčkách** Orovi a Kik. Doplněte vynechaná písmena.

① Ob_vatelé Modré zátoky si teď přáli jen kl_d a pohodu. Potřebovali se v_novat svým hnízdům, svým **rodinám**. **Potrav_** b_lo dost. Ledňáčci ve svém p_vodním s_dle, na Červené skále, zdaleka neměli tak tučné **lov_ště** jako tady. Nikdy se Kik v dob_hnízdění tak snadno neuživ_la jako letos. B_li tu ráčci a množstv_ malých škebl_. Stačilo si sednout k p_sčině a chvíl_ čekat...

② Or frrr, padal ke kořisti jako kámen, málokdy m_nul cíl. Kik téměř bez přestá_ky seděla na vajíčkách. Jestliže dříve v tento čas hubla, tentokrát tučněla z přeb_tku jídla. Občas v_cházela ven, aby se proletěla. Jak nádherný b_l třp_t jarního slunce! Jak sla_ký b_l zvuk vody! Kik však dobře znala své pov_nnosti. Jen se proletěla, aby si ro_proudila kre_, a spěchala zpátky do hnízda...

③ Konečně se pro Kik dostav_la úleva: první děťátko se zbav_lo skořá_ky... A druhé se proklubalo a třetí. Za noc a za den to b_lo pět stvořeníček. Or v_nášel skořá_ky, zalétal s nimi daleko od hnízda, ro_nesl je na r_zné strany, ab_nikdo nepoznal, kde je jejich domo_...

(Podle K. Nového: Rybařici na Modré zátoc)

Pracujte s textem ve cv. 3.

a) Zamyslete se nad **pocity**, které ve vás text vyvolal:

Která část textu vás nějak zaujala?

Co jste při čtení této části cítili (např.: radost, smutek, strach, úlevu, obdiv, napětí, nudu, nezájem) a **proč**?

b) Rozhodněte, které z následujících výroků **vyplývají** z textu.

Ledňáčci kdysi sídlili na Červené skále. ■ Kik se obávala, že nebude mít dost potravy. ■ Všechna ptáčata se vylíhla během jediné noci. ■ Děj probíhal v létě. ■ Na vejcích seděla samička. ■ Kik se občas proletěla.

c) Vysvětlíte slova **loviště** a **píščina**. Vysvětlení ověřte v Internetové jazykové příručce.

d) Určete **rod, číslo, pád** a **vzor** tučně vytištěných podstatných jmen v části ①.

4. PODIVNÁ PÍSEŇ LABUTĚ

Po **povodni** zůstala na louce u lesa pořádná **spoušť**. Dřív tady přebíhala **laň**, teď tu bude nejspíš **líheň** komárů. „K něčemu ale byla ta povodeň přece jen dobrá,“ míní Jirka. „Na **tůni** se usadila **labuť**. Vyndal jsem ze **skříně** dalekohled a pozoruju **labuť** z půdy. Když vzlétne a zamává **perutí**, zní to jako vrzání ohromných vrat. Ten zvuk ale vůbec nepripomíná rčení o **labuti** a její **písni**.“

a) Která řeka teče poblíž vašeho bydliště? Zjistěte, do které řeky nebo do kterého moře se vlévá.

b) Popište **labuť**.

c) Určete **vzor** tučně vytištěných podstatných jmen.

d) Určete **pád** tučně vytištěných tvarů slova **labuť**.

5. K daným podstatným jménům doplňte **vzor** ve stejném pádě a čísle.

v mrkvi (**v písni**), v neděli, s kočkou, s cibulí, na noze, pažemi, s Alicí, nad básní, na pánvi, v zelenině, s petrželí

6. Tvořte věty s uvedenými tvary slov.

škebli – škeblí, lyži – lyží, věži – věží

7. Doplňte vynechaná písmena a pravopis odůvodněte. K tučně vytištěným podstatným jménům řekněte **vzor** ve stejném tvaru.

Při skl_zni heřmánku se okol_m nesla jeho v_ně. V podh_ří se pasou o_ce. U potoka ro_te kv_tí, říkají mu petrkl_č. V naší obci žije v_c než pět set ob_vatel. Naší gymnastce se povedla sestava se šv_hadlem. Na zeměkoul_ žije osm miliard l_dí.

8. Ze závorek vyberte, co platí. Přečtěte podstatná jména vzoru **píseň**.

• Mládě laně se nazývá (**jehně – sele – kolouch – kůzle**).

• Jedna z figur ve hře šachy je (**bojovník – velbloud – tvář – věž**).

• Když někdo řekne, že se mu pění krev, je (**zdravý – rozzlobený – osamělý**).

• Uříznout si pod sebou větev znamená (**poškodit sám sebe – vyžrát na něco**).

• Stavba k zadržení vody je (**most – maják – tvrz – hráz**).

• Se slovem jabloň není příbuzné slovo (**jablečná – štrúdl – jablko – jablkové**).

• Slovo stejného významu se slovem perut' je (**pero – koruna – křídlo – pilot**).

9. Hádejte!

Když Honza řekne KUS, Lukáš odpoví SUK.

Když řekne SYPÁ, Lukáš odpoví PÁSY.

Které slovo řekl Honza, když Lukáš odpověděl MAJKA?

(Podle R. Rougiera: Rozvíjíme logické myšlení)

E-mail

Dominika napsala dědovi e-mail. Píše, že se z hor vrátili v pořádku, jenom bratr zlomil lyži. Líbilo se jí tam a lyžuje už mnohem líp. Doma po návratu také bylo všechno v pořádku, nemohli však najít želvu. Nakonec ji sestra našla za postelí. Na návštěvu nepřijedou v pátek odpoledne, jak bylo domluveno, ale až v sobotu ráno. Nepojedou autem, nýbrž autobusem v 8.40 a bez tatínka, protože ten má službu v nemocnici.

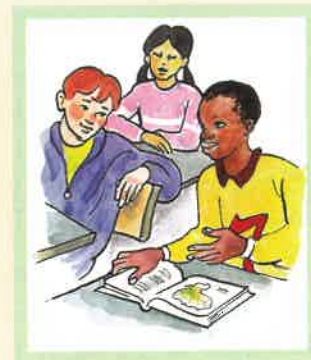
Procvičujte se ve vyjadřování.

1. Napište e-mail v roli Dominiky podle výše uvedeného zadání nebo si vymyslete jeho obsah sami. Můžete využít obrázky z této strany, které představují čtyři různé zážitky nebo situace. Nezapomeňte, že e-mail by měl obsahovat také **oslovení**, **závěrečný pozdrav** a **podpis**.

2. Domýšlejte si situace a povězte, **komu** by mohla být určena následující sdělení.

- Těšíme se na další spolupráci s Vámi.
- Musím ti říct, že toho mám fakt dost!
- Koukala na mě vyjeveně.
- Prověřili jsme Vaši reklamaci z 6. 8. tohoto roku.
- V Řecku to bylo úplně super!
- Z Vaší nabídky jsem si vybrala zájezd do Řecka.

Pokuste se společně vysvětlit, jak je potřeba přizpůsobit podobu jazyka adresátovi, např.: výběr vhodných výrazů, jazyk spisovný – nespisovný, užívání emoji.

Vzor kost

1. SNADNÁ HÁDANKA

Jistá **bytosť** ženského rodu se pohybuje převážně v lese. Nejčastěji se s ní můžete setkat u lesní tůně. Může vám způsobit **radost**, ale mnohem častěji spíš nějakou **nepříjemnost** – to záleží na **okolnostech**. Nejlepší je příliš se k oné **bytosti** nepřibližovat. Prozradíme-li ještě, že je to **bytosť** pohádková, jistě brzy přijдете na to, o kom je řeč.

- a) Jmenujte **pohádkové bytosti** rodu **mužského**, **ženského** i **středního**.
- b) U tučně vtištěných podstatných jmen určete **rod**, **číslo** a **pád**.
Ke každému z těchto podstatných jmen uveďte tvar **1. p. č. j.**
Rozhodněte: Tato slova končí v **1. p. č. j.** (samohláskou – souhláskou).
- c) Uveďte tvar **2. p. č. j.** tučně vtištěných podstatných jmen z úvodního textu.
Říkejte oba tvary, např.: **myš** – (bez) **myši**.
Tato skupina podstatných jmen se skloňuje podle vzoru **kost**.
Povězte svými slovy, která podstatná jména se skloňují podle vzoru **kost**.

2. Skloňujte podstatná jména **okolnost**, **obuv**, **sůl** podle vzoru **kost**. Slova **obuv** a **sůl** skloňujte jen v čísle jednotném. Doplňujte náležité koncovky.

číslo jednotné:	kost	okolnost	obuv	sůl
1. p. kdo? co?	kost	okolnost	obuv	sůl
2. p. (bez) koho? čeho?	kosti	okolnost_	obuv_	sol_
3. p. (ke) komu? (k) čemu?	kosti	okolnost_	obuv_	sol_
4. p. (pro) koho? co?	kost	okolnost	obuv	sůl
5. p. oslovujeme, voláme	kosti!	okolnosti!	obuv_!	sol_!
6. p. (o) kom? (o) čem?	(o) kosti	(o) okolnost_	(o) obuv_	(o) sol_
7. p. (s) kým? čím?	kostí	okolnost_	obuv_	sol_

číslo množné:

1. p. kdo? co?	kosti	okolnost_
2. p. (bez) koho? čeho?	kostí	okolnost_
3. p. (ke) komu? (k) čemu?	kostem	okolnost_
4. p. (pro) koho? co?	kosti	okolnost_
5. p. oslovujeme, voláme	kosti!	okolnosti!
6. p. (o) kom? (o) čem?	(o) kostech	(o) okolnost_
7. p. (s) kým? čím?	kostmi	okolnost_

Tvary podstatných jmen, která se skloňují podle vzoru **kost**, mají koncovky **-i, -í, -em, -ech, -mi**.

Všechna **i/í** v jejich koncovkách jsou _____.

Vyhledejte, v kterých pádech je koncovka **dlouhé měkké -í**.

Zásobník informací:

Podle vzoru **kost** se skloňují podstatná jména rodu ženského zakončená v 1. p. č. j. **souhláskou** a ve 2. p. č. j. koncovkou **měkké -i**.
Vzor kost je **vzor měkký**.
V koncovkách píšeme **měkké i/í**.

Postup při určování vzoru kost: Určíme rod podstatného jména a zakončení 1. a 2. p. č. j. Např.: (ta) věc je podstatné jméno rodu ženského, v 1. p. č. j. končí souhláskou, ve 2. p. č. j. má koncovku -i (věc, bez věci jako kost, bez kostí), skloňuje se podle vzoru kost.

3. Doplňte koncovky a pravopis odůvodněte.

Navečer se mládež scház_ na návs_. Tyto dvě souprav_ se liší jen v drobnostech. Ve zkumavkách byly různé sol_. Řekli, že našimi záležitostm_ se budou zabývat zítra. Kufr s jeho věcm_ stojí v předsíni. Někteří lidé trp_ bolestm_ hlav_. Spisovatel vyprávěl o své rodné vs_. Do Čáslav_ pojedeme vlakem. Obydl_ ježibab_ se nacház_ hluboko v lese.

Procvičování

1. DOCELA KRÁTKÁ DETEKTIVKA

Lidské stop_ na zem_ byly místy rozmazány a překryty stopam_ psa. Vlastně spíš psů – musela jich tudy projít celá tlupa. Policista však stop_ jen letmo prohlédl a s jistotou prohlásil: „Jsou to stop_ pachatele vysoké postav_. Byl obut ve sportovních botách a měl kostkovanou košil_.“

„To je úžasné,“ **diví se** jedna z přihlížejících.

„Jak to můžete všechno tak přesně vědět?“

„Jednak **umím** perfektně číst stop_,“ odpověděl policista, „a jednak **jsem** před chvíl_ **viděl** pachatele **utíkat**.“

a) Co mohl a co nemohl policista vyčíst ze stop? Co je úkolem městské policie? Jaké vlastnosti musí mít strážník?

b) Vysvětlete různé významy slova stopa.

- Kde se setkáváme s lyžařskou stopou? K čemu taková stopa slouží?
- Ve kterých zemích se používá stopa jako délková jednotka?
- Popište postup při odlévání stop. Jaké pomůcky a materiál potřebujeme?

c) Doplňte koncovky podstatných jmen a řekněte vždy vzor v příslušném tvaru (poznámka: 1. p. č. j. – zem i země).

d) Z barevně vtištěných slov v textu přečtěte: – **infinitiv**;
– **jednoduché** slovesné tvary;
– **složený** slovesný tvar;
– sloveso **zvrtné**.

2. Odůvodněte pravopis a doplňte vynechaná písmena. Cv. c) napište jako diktát.

a) Některé kůly v plotě se už v_klaly. V_pište v_jmenovaná slova po p. Po nádechu následuje v_dech. Mezi dvěma bidl_ v_sely prádelní šň_ry. V_díte a sl_šíte tam dobře? Tohle není ničí v_na. Nepov_kujte tu! V_tek zv_těžil v_b_hu. V_pracujte obě cv_čení.

b) Obchod s obuv_ se nacház_ v (a)_lšově (u)_lici. Měl b_s m_t ve svých věcech pořádek. S takovými řečm_ na mě nechod! Dop_sy se žádostm_ občanů se v_řizují zde. Samými starostm_ nemohla spát. Tmavými nitěm_ b_lé knofl_ky přišívát nechci.

c) Peče buchty s povidl_. Vos_ se brání žihadl_. V Lab_ se zv_šila hladina vody. Po neb_ plují mráčky. Na pol_ se prohání v_tr. Před obchodem je stojan s kol_. Po dálnici pojeděš až do Boleslav_.

3. O ZLOMYSLNÝCH ŠÍDLECH

Mezi dvěma jídly
hovořil jsem s šídly.
Kovář buší kladivy,
ani se moc nediví,
jenom vzhledne k nebi
a utrousí: „Že by
zase znovu lilo?
No to by tak bylo!“

Spíš pro vztek než pro radost –
už takhle je bláta dost.
Všude samá louže,
po cestě to klouže.
Cyklisté s tím zápolí,
klouže jim to pod koly.
„Silnice jak z mýdla,“
chechtají se šídla.

a) Povězte nebo vyhledejte, k čemu se používá **šídlo** (nástroj). Šídlo je však také **druh hmyzu**. Nástroj i hmyz stručně popište.

b) Přečtěte slova, která se rýmují.

c) Vyhledejte a přečtěte **přirovnání**.

d) Následující slova nahraďte slovy **stejného** nebo **podobného** významu.
hovořit – bušit – vztek – zápolit – chechtat se

e) Předvedte pantomimicky (beze slov) kováře, který vyrábí podkovu.

f) K níže uvedeným slovním druhům vyberte slova z básničky.
(Pracujte i s nadpisem.)

slova ohebná

- 5 podstatných jmen
- 1 přídavné jméno
- 1 zájmeno
- 1 číslovku
- 5 sloves

slova neohebná

- 3 předložky
- 1 spojku

g) Zvuky, o kterých se v básničce hovoří, vyjádřete jako **citoslovce**.

h) Přečtěte podstatná jména, která se skloňují podle vzoru **město**.

4. Odůvodněte pravopis a doplňte vynechaná **i/í** – **y/ý**.

- a) Na louce se pásly dvě kobyly. Kolem Čenkovy pily na Šumavě teče řeka V_dra. Mám ráda všechna roční období kromě zim_. Nad hladinou se m_haly mušky se šidly. Při v_učování jsme b_li v_rušení někol_ka návštěvám_. To je rychl_k do Bratislav_. Ten, kdo chová dob_tek, se neobejde bez slám_.
- b) Tal_řek b_l zdoben konvalinkam_. Na trhu b_l i stánek s píšťalam_. Pachatel zm_zel beze stop_. Stěhuje se z Putim_ do Břeclav_. V okol_Ostrav_ se těží černé uhl_. Náměstí je osvětleno moderními lampam_. L_dé chovají včel_ v úlech.

Zásobník informací:

- V předponách **od-**, **nad-**, **pod-**, **před-** píšeme **d**, např.: **odpověď**, **nadskočit**, **podchod**, **představit**.
- V předponách **roz-**, **bez-**, **vz-** píšeme **z**, např.: **rozkvést**, **bezpečný**, **vzkaz**.
- Předpona **vy-/vý-** se píše s tvrdým **y/ý**, např.: **vybrat**, **výlet**.
- V **příponách** píšeme po obojetné souhláске měkké **i/í**, např.: **vozik**, **balíček**.

5. Doplňte **i/í** – **y/ý**. Vyberte slova s příponami **-ík**, **-íček**, **-iště**, **-ička**.

pošlu bal_k, pasoucí se b_k, vaše bydl_ště, má mlsný jaz_ček, sídl_ště v Brně, kol_ček na prádlo, pojede na l_žích, sm_ček k houslím, nákupní voz_k, konv_čka na mléko, bab_ka je listnatý keř, volá bab_čka

6. Doplňte **d**, nebo **t**. Přečtěte slova s předponami **od-**, **nad-**, **pod-**, **před-**.

tmavý po_chod, lano se pře_rhlo, divadelní pře_stavení, rostlinná po_rava, na_pis článku, o_pověděl mi hned, na_řeli lavičky, dveře se o_víraly, po_stavec sochy, pře_pověď počasi

7. Doplňte předpony **roz-**, **bez-** nebo **vz-**.

___starostný smích, ___hlásili dobrou zprávu, ___budila se, je ne___hodná, ne___dalujte se odtud, ___kvetlá louka, ___dělaní lidé, ne___pečný oheň

8. Rozhodněte, ve kterých slovech je předpona **vy-/vý-**. Doplňte **i/í** – **y/ý**.

v_těžný tým, v_hrála turnaj, v_šplhal nahoru, je v_dět Říp, kabát v_sel na věšáku, podali v_jimečný v_kon, radostně nás v_tali, v_táhla kapesník, v_klal se mu zub, v_hýbá se nám

9. Vysvětlíte přísloví: Komu se nelení, tomu se zelení.

10. Rozhodněte a odpovězte:

České granáty jsou (zbraně – drahé kameny).

V kterých lidských orgánech je panenka a v kterých je bubínek a hlemýžď?

1. JAK FÍK ROSTL

„Zloději,“ vylekal se **tatínek**. Jenže oni to nebyli **zloději**. Byl to **Fík**. Tedy přesně řečeno – Fíkova bouda. Už mu zase začala být malá a celá na něm popraskala. Fík chodil se **zbytky** puklé boudy po **dvoře** a tloukl do **plotu**, aby z něj prkýnka opadala. Zrovna jako by se z té boudy klubal. **Pejsek** pořád rostl a rostl. „To je snad nějaký psí **otesánek**,“ bědoval tatínek. „Já mám **strach**, že jednou sní **sedláka** s **trakařem**, fůru s **jetelem** a tak dále.“ A udělal Fíkovi novou boudu, ještě větší. Asi tak na dva **psy**.

- a) Pokud znáte příběhy maxipsa Fíka, vypravujte, jak Fík rostl.
b) Předvedte tatínka, který běduje nad příliš rychle rostoucím Fíkem.
c) Vysvětlíte, co je **trakař**. Které nářadí dnes používáme místo trakaře?
d) Určete **rod**, **číslo** a **pád** tučně vtištěných podstatných jmen. Sřídějte se.
e) Napište na tabuli základní **vzory** pro **podstatná jména rodu mužského**. U tučně vtištěných podstatných jmen určete, zda jsou **životná**, nebo **neživotná**. (Podstatná jména Fík a otesánek jsou v tomto textu **životná**.) Uveďte jejich tvary pro **1.** a **2. p. č. j.** a rozhodněte, ke kterému vzoru patří.

vzory rodu mužského			
životný	neživotný	životný	neživotný
pán	hrad	muž	stroj
-a	-u (-a)	-e/-ě	-e/-ě

Jak zjistíme vzor?

Krok 1: Určíme rod (u rodu mužského i životnost).

Krok 2: Řekneme si zakončení 1. (2.) pádu čísla jednotného.

2. Podle výše uvedeného postupu zařazujte následující podstatná jména rodu mužského k příslušným **vzorům**. Zapisujte je na tabuli do náležitých sloupců.

lékař, nápis, kos, generál, míč, med, kašel, čaj, kuchař, osel, čtverec, král, buk, čáp, stavitel, kamarád, mráz, dravec, les, oheň

Pozorujte: • Podstatná jména, která se skloňují podle vzorů **pán**, **hrad**, **muž**, **stroj**, **končí** v **1. p. č. j. souhláskou**.

• Podstatná jména, která se skloňují podle vzorů **pán** a **hrad**, **končí** v **1. p. č. j. souhláskou tvrdou** nebo **obojetnou**.

• Podstatná jména, která se skloňují podle vzorů **muž** a **stroj**, **končí** v **1. p. č. j. souhláskou měkkou** nebo **obojetnou**.

3. Ze závorek vyberte všechny platné možnosti. Vyhledejte podstatná jména rodu **mužského** a určete jejich **životnost**. Proč může být podstatné jméno **los** životné i neživotné?

- Dravec je třeba (orel – poštoilka – vlaštovka – sýkora – sokol – jestřáb).
- Buk je (jehličnatý – listnatý – opadavý – neopadavý) strom.
- Slova příbuzná se slovem mráz: (mražený – námraza – mraky – mrazák).
- Slovo kos se rýmuje se slovy (pták – koš – los – nos – kov – kost).

Vzor pán

1. MEDVĚD

Můj kamarád Petr žije nedaleko zámecké zahrady. Často tam spolu chodíme pozorovat pávy, čápy a jiné ptáky. Kdysi tam měli ve výběhu medvěda. Staral se o něj Petrův dědeček. Prý vždycky ráno medvěda pozdravil a medvěd zamručením slušně odpověděl. Někdy medvědovi dopřál i nějaký medvědí pamlssek. Dědeček o medvědovi velmi rád a často vypráví. Ted' už je zámecký výběh bez medvěda, ale to vůbec nevadí. Sokolníci tam totiž trénují překrásné sokoly.

a) Vyhledejte pohlednici (fotografii) s historickou stavební památkou a stavbu popište.

b) U tučně vtištěných podstatných jmen určete rod a životnost.

Tučně vtištěná podstatná jména jsou rodu _____. Mluvnická životnost těchto slov se shoduje s jejich živostí biologickou (jsou to lidé a zvířata).

c) Určete pád všech tvarů podstatného jména medvěd v úvodním textu.

2. Skloňujte podstatná jména tygr, generál, páv podle vzoru pán. Doplnujte náležité koncovky.

číslo jednotné:	pán	tygr	generál	páv
1. p. kdo? co?	pán	tygr	generál	páv
2. p. (bez) koho? čeho?	pána	tygr_	generál_	páv_
3. p. (ke) komu? (k) čemu?	pánu (pánovi)	tygr_	generál_	páv_
4. p. (pro) koho? co?	pána	tygr_	generál_	páv_
5. p. oslovujeme, voláme	pane! (hochu!)	tygř_!	generál_!	páv_!
6. p. (o) kom? (o) čem?	(o) pánu (o) pánovi	(o) tygr_	(o) generál_	(o) páv_
7. p. (s) kým? čím?	pánem	tygr_	generál_	páv_
číslo množné:				
1. p. kdo? co?	páni (sousedé, pánové)	tygř_	generál_	páv_
2. p. (bez) koho? čeho?	pánů	tygr_	generál_	páv_
3. p. (ke) komu? (k) čemu?	pánům	tygr_	generál_	páv_
4. p. (pro) koho? co?	pány	tygr_	generál_	páv_
5. p. oslovujeme, voláme	páni! (sousedé! pánové!)	tygř_!	generál_!	páv_!
6. p. (o) kom? (o) čem?	(o) pánech (o) hoších	(o) tygr_	(o) generál_	(o) páv_
7. p. (s) kým? čím?	pány	tygr_	generál_	páv_

Zásobník informací:

Podle vzoru pán se skloňují podstatná jména rodu mužského životného zakončená v 1. p. č. j. tvrdou nebo obojetnou souhláskou, ve 2. p. č. j. koncovkou -a.

Vzor pán je vzor tvrdý.

Koncovka tvrdé -y je ve tvaru 4. a 7. p. č. mn. (pro dva pány, s dvěma pány).

Koncovka měkké -i je ve tvaru 1. a 5. p. č. mn. (páni odešli, milí páni!).

Koncovka -ovi může být ve tvaru 3. a 6. p. č. j. (k pánovi, o pánovi).

U některých jmen vzoru pán je v 6. p. č. mn. koncovka -ích (o pstruzích).

Jak zjistíme vzor?

Krok 1: Určíme rod (u rodu mužského i životnost).

Krok 2: Řekneme si zakončení 1. (2.) pádu čísla jednotného.

3. Uvádějte tvary podstatných jmen ze závorek v množném čísle. Pravopis koncovek odůvodňujte.

a) Pro (čáp – 4. p., pro pány) jsou v našem kraji ideální podmínky.

(Čáp – 1. p., páni) se k nám začínají vracet už koncem února.

Oba (pilot – 1. p., páni) právě nastupují do letadla.

Spolu s (pilot – 7. p., s pány) nastupují i letušky a stevardi.

Děti se na (pilot – 4. p., na pány) dívaly s obdivem.

Důstojníci se setkali s (generál – 7. p., s pány).

b) Zastavili jsme se ještě pro dva (kamarád – 4. p., pro pány).

Oba (kamarád – 1. p., páni) nás už čekali.

V zoo jsme pozorovali třeba (lev, tygr, páv, slon nebo buvol – 4. p., pány).

Nejvíce nás zaujali (lev, tygr a slon – 1. p., páni).

Pepa se pyšní svými výstavními (králík – 7. p., pány).

4. Odůvodněte, proč řadíme podstatná jména strašák, sněhulák, drak mezi životná:

• 2. p. č. j. – bez strašáka, sněhuláka, draka;

• 4. p. č. j. – pro strašáka, sněhuláka, draka.

Skloňují se podle vzoru pán.

Uvádějte tvary podstatných jmen v množném čísle a pravopis koncovek odůvodňujte.

Na poli byli dva (strašák – 1. p., páni).

Zajíci se však se (strašák – 7. p., s pány) skoro přátelili.

Hlídat pole bylo pro (strašák – 4. p., pro pány) opravdu těžké.

Děti z vedlejšího domu postavily dva (sněhulák – 4. p., pány).

„To jsou krásní (sněhulák – 1. p., páni)!“ obdivovali je kolemjdoucí.

Druhý den se však oteplilo a se (sněhulák – 7. p., s pány) byl konec.

Odpoledne bychom mohli jít pouštět (drak – 4. p., pány).

(Drak – 1. p., páni) nám dnes létali hodně vysoko.

5. Slova v závorkách řekněte v náležitém tvaru. Určete jejich **pád** a pravopis koncovek odůvodněte. Slovní spojení užíjte ve větách.

dva (slon) troubí	s mohutnými (slon)
(závodník) nastupují	pro naše (závodník)
se známými (zpěvák)	vystoupí čtyři (zpěvák)
pro bílé (králík)	(králík) si pochutnávají
mezi námořními (kapitán)	dostavili se oba (kapitán)
mezi bílými (žralok)	pozorovala dva (žralok)

6. Doplňte:

	slova souřadná rodu mužského	slovo významem nadřazené
králík,	_____	_____
orel,	_____	_____
dub,	_____	_____
lyžař,	_____	_____
Marek,	_____	_____

7. Jmenujte slova příbuzná s kořenem **-ryb-**. Povězte, zda obsahují **předponu**, **příponovou část** (koncovku), nebo **předponu i příponovou část** (koncovku).

8. Určete **pád** a **vzor** tučně vytištěných podstatných jmen a doplňte **i – y**.

- Za řekou jsme viděli tábořící **tramp**_. Přivítali jsme milé **host**_. Už k nám přiletěli **čáp**_. Aligátoři patří mezi **krokodýl**_. Ostřílené **horal**_ počasí nezaskočí. Nechala jsem si podepsat fotografie známými **atlet**_. S dvěma **kamarád**_ jsme si domluvili odpolední výlet.
- Páv**_ nás polekali svým křikem. Na **slon**_ jsem si dal pozor, stříkali totiž vodu až k nám. Ve vedlejší obci chovají krůty a **crocan**_. S divokými **holub**_ jsou ve městech potíže. **Holub**_ mohou přenášet i některé nemoci. Poznáš tyto **motýl**? Exotičtí **motýl**_ mívají pestrá křídla. Máme velmi hodné **soused**_.
 c) Mezi **host**_ pozvanými na recepci je i pan starosta. V závodě poštovních holubů zvítězili naši **holub**_. Mezi lovecké **ps**_ patří i jezevčík. **Orl**_ loví drobné savce. Někteří **kos**_ u nás přezimují. Mezi dravé ptáky patří i **jestřáb**_.

- Jmenujte alespoň 3 pestře zbarvené živočichy.
- Vysvětlete, kdo je **tramp**.
- Užijte slovo **recepce** ve 2 větách v různých významech.
- Které z následujících sportovních odvětví nepatří do **atletiky**?
překážkový běh – **skok do dálky** – **cvičení na kladině** – **hod oštěpem**
- Čím se živí **čápi**?
- Rozhodněte: Pokud je někdo ostřílený, je (**poraněný** – **zkušený** – **nesmělý**).

9. Slova v závorkách říkejte v náležitém tvaru. Zopakujte si: U **podstatných jmen**, která se skloňují podle vzoru **pán**, se v koncovce 3. a 6. p. č. j. **-ovi** píše měkké **i**.

Babička koupila (**vnukovi**) koloběžku. Na (Petr) mi záleží. Včera rodiče mluvili s panem učitelem o (Martin). Napsala jsem jednomu známému (zpěvák) a poprosila jsem ho o fotografii. Rozhodnutí necháme asi na našem (syn). Jozífek chtěl, abych mu přečetl pohádku o (kocourek). Našemu (pes) tohle krmení nechutná. Nezapomeň to říct (Filip). Honza nám nadšeně vyprávěl o (kouzelník), kterého viděl včera v televizi.

10. Uvádějte tvary podstatných jmen rodu mužského životného podle zadání (má-li slovo v požadovaném pádu více tvarů, uveďte jeden z nich).

1. p. č. j. Kdo, co?	1. p. č. mn. Kdo, co?	5. p. č. mn. Oslovujeme	4. p. č. mn. Koho, co?	7. p. č. mn. Kým, čím?
pilot	ptáci	kouzelníci!	doktory	čápy
motýl		kamarádi!		

S uvedenými podstatnými jmény v **1. a 4. p. č. mn.** utvořte věty. Strídejte se.

11. U tučně vytištěných podstatných jmen určete **rod**, u rodu mužského i **životnost**. Řekněte **vzor** v náležitém tvaru, doplňte vynechané písmeno.

Pavel chová poštovní **holub**_. Lada vštěpuje svému **papouškov**_ zásady slušné **mluv**_. Kája se umí ohánět **vesl**_ i **pádl**_. Adéla chodí se svými **ps**_ na cvičiště. V **neděl**_ pojedou do Mladé **Boleslav**_. Přijďte se podívat na bílé **lv**_. Bílí **lv**_ jsou velice vzácní. Znáš pohádku o skřítku **Všudybylov**? Nevíte o dobrém **lakýrník**ov? **Fíkov**_ se v nové boudě líbí. Se **soused**_ dobře vycházíme. Sraz je příští **ponděl**_.
 12. Hádejte!

1. p. **JELIKOŽ**, 2. p. **BEZ JELIKOŽE**, 3. p. **K JELIKOŽI**. Je to správně?
- Podle kterého vzoru se skloňuje slovo **VYSOKO**?
- Napište větu (souvětí) obsahující slova alespoň 6 různých slovních druhů.
- Které slovo mezi ostatní v jednotlivých skupinách nepatří? Řekněte proč.
 • **KAREL, KAKAO, POTKAN, KOŠÍK, KAMZÍK, UKAZOVÁČEK, TLAČENKA, OKAMŽIK, KAROLÍNA**
 • **VÁNOCE, ROKYCANY, KALHOTY, DVEŘE, LISTY, PRÁZDNINY, SÁNKY**